

בעזרת השם יתברך

בְּכּוּר הַהֵתוּף

ספור מופלא שהתרחש בימיו של הגאון
הקדוש בעל מגלה עמוקות זצ"ל רבה של
קרקוב

מאת ב. סוקולוב ז"ל

ערוך ומסודר

על ידי

מנחם מנדל

ירושלים ה'תשנ"ח

התוכן

ה	פרק ראשון: יסורי תומים
י	פרק שני: תאוות הבצע
כב	פרק שלישי: הרהורי תרטה
לה	פרק רביעי: זעקת שבר
מג	פרק חמישי: כנוס הרבנים
נד	פרק ששי: גזר הדין
סז	פרק שביעי: זכוד הנשמה
עט	פרק שמיני: זכים וטהורים
פה	פרק תשיעי: הכתב המפרש
צד	פרק עשירי: לפני בית דין של מעלה
קח	פרק אחד עשר: אשריכם, בעלי תשובה

כל הזכויות שמורות לעורך ומו"ל
מנחם מנדל

ALL RIGHTS RESERVED
JERUSALEM, ISRAEL

נדפס בארץ ישראל
PRINTED IN ISRAEL

הגאון ר' נתן נטע שפירא נולד בשנת שמ"ה. היה נכדו של ר' נתן שפירא הקדם, שכהן ברבנות בעיר הורודנא ותבר פרוש על הספר שערי דורא וגם פרוש על רש"י על התורה בשם "אמרי שפר".

בשנת שע"ז התחיל לכהן כרבה של קרקוב, מקום שם החזיק ישיבה גדולה, ועל תלמידיו הרבים נמנה גם הגאון רבי שבתי כהן (הש"ד). בנוסף לגאונותו בנגלה היה גם מפרסם בתור גאון בתורת הקבלה, וידוע כאיש קדוש וטהור.

חדושו על הרי"ף בשם "חדושי אנשי שם" מדפסים בכל השסי"ם. אולם הוא ידוע בעולם בעקר בגלל ספרו "מגלה עמקות", אשר בו מפרש את הפסוק "ואתחנן" במאתים וחמשים ושתים פנים. גם פרושו על התורה נושא את השם "מגלה עמקות".

נתבקש לישיבה של מעלה יום ד' י"ג אב שנת שצ"ג, בהיותו רק בן ארבעים ושמונה שנים. על המצבה שלו חרות בין השאר: "הוא שאמרים עליו שדבר אתו אליהו פנים אל פנים". זכותו יגן עלינו, אמן.

בכור ההתוך

פרק ראשון

יסורי יתומים

בשנת שמ"א לאלף הששי נפטר בקרקוב קצב אחד והשאיר אחריו יתום קטן כבן ארבע. על יתום זה נכמרו רחמיו של אחד מדודיו, קצב גם הוא, והכניס אותו לביתו. הדוד הזה היה אדם קשה מאד, בור וגס רוח, ונוסף לכך גדל בביתו עוד יתום שני. המלה "גדל" באה רק לתפארת המליצה. למעשה העמיס על כתפי היתומים הרבים את העבודות הקשות ביותר, ויחד עם זאת לא נתן להם מספיק לחם לאכל ולא בגד ללבש ולא נעלים לרגליהם.

השכם בבקר, בעוד בחוץ שוררת אפלה, נאלצו היתומים להנתק מהשנה המתוקה ביותר, לקום מהמטה וללכת לאטליו, שם הטלו עליהם העבודות השחורות ביותר.

בחרף היה הכפור "חותך" באצבעותיהם כמו בספינים, בעת שנקו את הכלים במים קרים כקרח. אלו היו ישנים יותר ומקבלים יותר מזון, לא היה הקר גורם להם סבל כה קשה. אך אף פעם לא ישנו שנה מספיקה ואף פעם לא אכלו לשובע. תמיד היו כחולים מקר וחורים וכחושים

מחמת חסר שנה וחרפת רעב.

הדודה לא היתה יותר טובה מהדוד. "קדחת" נתנה להם לאכל... וכאשר אחד מן היתומים היה נופל אין אונים מרעב ומקר, היו "מחזירים אותו לתחיה" על ידי מכות ומהלומות ומזהירים אותו לעבד במרץ ולא להתעצל.

היתומים גדלו ללא תורה ולא למדו אותם שום דבר. היו רחוקים מכל זיק של יהדות: לא ידעו תפלה מהי ומה זה מנהג יהודי, ואף לא לקרות את האלף-בית. כשהגיעו לתקופת ההתבגרות, התחילו להבין עד כמה עלובים חיהם ומה קשה גורלם. הרגישו את עצמם משפלים ונחותים, מונחלים ובודדים ללא אח ורע שיריבו את ריבם. תנאי חיהם המרים הפכו אותם למין ארחי-פרחי מסרבלים ומגשמים. הרעב הציץ תמיד מבין עיניהם כמו מעיני זאבים ביער. כלם התרחקו מהם, משום שנראו כמו ילדי הג'ונגל: מלכלכים ומגדלי פרע, יחפים, קרועים ובלואים.

באותם הימים היו הרשויות בקרקוב גובים מס כבד מבשר כשר, כך שמחירו היה גבוה מאד, ורק אנשים אמידים היו יכולים להרשות לעצמם את התענוג לאכל בשר בימות החל. אנשים בעלי הכנסות נמוכות היו טועמים טעם בשר רק בשבת. כיון שמרבית הלקוחות באטליו היו מהשכבות הגבוהות, בעלי הממון, היו שולחים להם את מנות הבשר הביתה. מלאכה זו הטלה כמובן גם היא על כתפי היתומים. היתה להם אפוא עבודה כפולה: השכם

בבקר היו עובדים עבודת פרך כמה שעות באטליו עצמו, ולאחר מכן החל משעה שמונה-תשע בבקר היו יוצאים לחלוקת הבשר בבתי הנגידים.

בסימם את עבודות הפנים של האטליו: להפשיט את העורות, לגרם, לחתך ולנקר, לנקות ולשטף — היו מעמיסים על כתפיהם הרכות סלים עם עשרות קילוגרמים של בשר ומריצים אותם למרחקים של פרסאות על פני כל העיר. אם העיזו לבקש שיתנו להם מקדם לאכל, היו הדוד והדודה מפליאים בהם את מכותיהם בגלל "חצפה שכזו!" ומכריחים אותם לצאת לשליחיותיהם, כאשר בטנם מתפוצץ מרעב.

"כאשר תביאו את כסף הפדיון מחלוקת הבשר, נלעיט לכם את הפרס באכל" ... קבעה הדודה.

לא היתה להם אפוא שום בררה, ונאלצו לצית.

בלילה, על משכבי הקש הצוננים היו בוכים על גורלם המר, ומרטיבים את הקש בדמעותיהם, דמעות של יתומים חסרי ישע — אך לבכים לא היתה אנו קשבת.

והאח-לצרה לא שאל שאלות נוספות...

כעבר זמן מה קנה שוב נתח בשר טרף, הניח אותו למחרת בין מנות הבשר הכשר — ושוב נפל בחלקו רוח נאה. אחר הצהרים התחמק שוב עם עמיתו לרחוב הנדח, קנה דברי מאכל בשפע, שהספיק להם לסעדה דשנה.

"היכן השגת כסף היום?" הקשה החבר היתום שוב.

"גם היום נפלה לידי מציאה" ... הגיע המענה.

כך התנהל הענין כמה ימים: רכישת בשר טרף, ערבובו עם הבשר הכשר ומכירתו במחיר גבוה. צרכני הבשר היו קונים אצלו את הבשר ללא פקפוק, בהיותם בטוחים שבשר כשר הוא למהדרין. האטליו של הדוד עמד תחת השגחה מעלה. אף אחד לא העלה את החשד שעלולים להביא להם בשר ממקום אחר...

נתחי בשר הטרפה הלכו וגדלו מיום ליום, וכך גדלו גם הרווחים. וכך מיום ליום יכלו שני היתומים להרשות לעצמם לבזבז יותר ויותר כסף על ארוחות יקרות ומעדנים משבחים. החבר התחיל לפקפק בקשר למקורות הכסף ויום אחד הטיח בפני מאכיל הטרפה:

"אל תפסם אותי יותר בתרוץ השקוף שאתה מוצא מציאות! קורה שמוצאים פעם, פעמים, אך לא יום יום! עזב אותי עם השקרים שלך — אמר לי את האמת, מנין אתה משיג את הכסף?"

פרק שני

תאוות הבצע

פעם אחת מצא אחד היתומים מטבע בעלת ערך נכר. בתחלה רצה היתום לקנות תמורת המטבע מנה הגונה של אכל, כדי לאכול פעם בחיים לשבעה, אך לאחר הרהור נוסף, עלה במחו הרעיון לעשות עסק כלשהו עם המטבע, וברוח שיפל בחלקו — לקנות לחם!

הוא הלך אפוא לרובע של הנוצרים וקנה שם נתח גדול של בשר טרף, ולמחרת בבקר, כאשר מסר לו הדוד את הסל עם מנות הבשר לחלקה בין הקונים ולהביא כסף תמורתו, מכר גם את נתח בשר הטרפה שלו בתור בשר כשר, וקבל מחיר גבוה בהרבה מזה ששלם. את הכסף שהרויח הסתיר הסתר היטב, וכאשר אחיו לצרה חזר גם הוא מסבובו בין הלוקחות, לקח אותו והלך אתו לרחוב נדח, ושם קנה לו לחם, גבינה ובירה, ושניהם ערכו סעדה כדת...

"הכסף מנין?" שאל השני.

"מצאתיו!" היתה התשובה.

אך הלה החריש וסרב לגלות את האמת.

"שנינו הננו תומים באותה מדה!" — לחץ עליו חברו — לשנינו אין לא אב ולא אם, לא אח ולא אחות... שנינו שקועים באותו בוז וגורלנו גורל אחיד. האם אינך יכול לבטח ביי?"

מאכיל הטרפות נתרפק:

"הב לי את ירך בתקיעת כף שלא תספר לאף אחד ואז אגלה לך"...

השנים תקעו כף, ולאחר שהחבר נשבע לשמר על הסוד "עד עולם" — ספר לו הלה על מעשי הנבלה אותו הוא מבצע יום כדי להרויח את הכסף.

כדי להגדיל את ה"עסק" למד את עמיתו לעכב אצלו סכומי כסף מהפדיון היומי עבור הבשר שהוא מחלק, לקנות בכסף בשר טרפה ולמכרו בתור בשר כשר במחיר גבוה יותר, ולמחרת להחזיר לדוד את הקרן, ולהמשיך לסחר בכספי הרוח, שילכו ויגדלו מיום ליום.

בהיותם בורים גמורים וחסרי חנוך לחלוטין, לא יכלו כלל להעריך את גדל הפשע שהם מבצעים. חוץ מזה היה בכך גם מעשה שטן כדי להכשיל יהודים במאכלי טרפה. כי ה"עסק" התקדם בצעדי ענק והתפתח ללא מעצר. בזה אחר זה הפכו המטבחיים של משפחות יהודיות לאין ספר למטבחי טרפה.

במשך שנה שלמה המשיכו שני החברים בתרמיתם הנפשע: ערבו בשר טרפה בתוך הבשר הכשר, וכך להגדיל את הפדיון, ולשלשל את ההפרש לכיסם.

תאוות הבצע שלהם לא ידעה מעצר, ולמרות שחסכו כבר סכום די הגון על ידי מעשיהם המבישים, חפשו דרכים כיצד להגדיל את ה"עסק". הם נדברו ביניהם שאחד מהם יתחיל בכונה תחלה לריב עם הדוד ולהחריף את החכוכים עד כדי כך שהדוד יסלק אותו מהעבודה, ואז ילך ויציע את עצמו לעבודה באטליו אחר באזור מרחק, אפלו בשכר נמוך ביותר, ולו רק תמורת אכל בלבד. אין דבר, זה ישתלם! כי על ידי כך תנתן להם האפשרות להפיץ את בשר הטרפה בין הלקוחות החדשים ולגרף רווחים נוספים.

אומר ועושה: היתום המבגר יותר פתח בכונה בשורה של פעולות פרובוקטיביות כדי לעורר את חמתו של הדוד. הוא עבד באטיות משגעת, רטן כל הזמן ועשה "משגים" על כל צעד ושעל. כאשר הדוד היה מעיר לו על כך, היה עונה בחצפה ובהתרברבות ובצפצוף ארך... לבסוף נתמלאה הסאה, והדוד סלק אותו מהעבודה ושלת אותו "לכל הרוחות"...

הוא השאיר אפוא את כל הקונים עבור חברו והוא עצמו הלך לקצה השני של קרקוב והצליח להתקבל לעבודה אצל קצב אחר, שגם באטליו מכרו רק בשר כשר למתדרין...

כאן חזר מחדש התהליך המביש. כאשר שלח אותו ה"בוס" החדש לחלק פמות של כך וכך קילוגרמים בשר כשר, הוסיף משלו כמה נתחים של בשר טרפה שרכש לפני כן אצל הגוים במחיר זול, ומכר גם אותם בתור בשר כשר במחיר יקר — ואת הרוח הנקי מהפרשי המחירים היה משלשל לכיסו.

שני החברים, למרות שעבדו באטליוזים רחוקים זה מזה, המשיכו בחשאי להיות שתפים בעסקיהם השפלים. הם נשבעו זה לזה בתקיעת כף לא להעלים זה מזה אף פרוטה אחת. הם היו נפגשים לעתים קרובות, במקומות מיעדים, נסתרים מעין זרים, כדי לספר את צרורות כספיהם ולסכם את הרווחים, וכן ללבן "בעיות עסקיות", כיצד לתכנן את העניינים, והיכן להשיג בשר טרפה במחירים זולים ככל האפשר על מנת למכרם בתור בשר כשר במחירים גבוהים.

הימים נקפו והלכו, ושני החברים הצליחו כבר לחסך סכום כסף גדול. ואז הגיעו יום אחד לידי מסקנה, שעבדו די והותר כעבדים נרצעים אצל אחרים וכי יש בידם היכלת לפתח להם אטליוז משלהם ולהיות עצמאיים.

כיצד עושים זאת?

הם עבדו ביניהם תכנית ופעלו על פיה:

היתום המבגר יותר הגיע יום אחד אל האטליוז שבו

עבד חברו הצעיר, כשהוא צוהל ונרגש:

"מצאתי ארנק עם מאה דינרים של זהב!" הכריז בחבקו את חברו, שעסק אותה שעה בנסור רגל של בהמה...
ה"בוס" שלו לשעבר קפץ ממקומו בחמת זעם:

"הסתלק מכאן, לפני שאני עושה ממך גל של עצמות!"...

"אני מצפצף עליך" הטיח היתום בפני הדוד ופנה לחברו: "בא ונסתלק שנינו ביחד... אל תעבד יותר כאן אצל דודי האכזר! אם שחק לי המזל וזכיתי בהון כזה, הרי אני מקבל אותך כשתף באטליוז שאני עומד לפתחו! אנו נתחלק בתפקידים: אתה תסתובב בכפרים כדי לרכש בהמה או עגל לשחיטה, ואני אעמד באטליוז ואטפל בלקוחות. או אם תרצה בכך נתחלק בתפקידים. יהיה לך הרבה יותר טוב מאשר פה אצל הדוד! אנו נעבד במרץ והאטליוז שלנו ילך וישגשג, עד שנהפך שנינו לקצבים גדולים! אם נשקיע אותם מאמצים ואותו עמל ונגע, שאנו מבזבזים עכשיו בשביל אחרים, כדי לבנות את עצמנו — נגיע לבסוף לעשר רבו!"

בהתאם לתכנית שתכננה מראש, השאיר היתום הצעיר את הרגל באמצע הנסור, ובהכריזו שהוא עוזב את העבודה ברגע זה כדי להיות שתף עם חברו, הסתלקו השניים מהאטליוז.

הם שָׁכְרוּ לָהֶם חֲנוּת לְאַטְלִיזוֹ, קָנוּ לָהֶם עֶגְלָה וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ לְשַׁחֲטָהּ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, שָׁלְמוּ עֲבוּר הַשְּׁחִיטָה וְהִבְדִּיקָה הַמְהֵדֶרֶת לַמְהֵדֶרֶין מִן הַמְהֵדֶרֶין, וְכֵן אֶת כָּל הַהִטְלִים וְהַמְסִים הַגְּבוּהִים, שִׁיָּקֵר מְאֹד אֶת הַבֶּשֶׂר, וּבִעַת וּבַעֲוֹנָה אַחַת שָׁכְרוּ מַחְסֵן בְּמִרְתַּף שֶׁל בְּנֵי־בְאִיזוֹ סִמְטָה נִדְחַת בְּאֲזוּר מִרְחֵק בְּרוֹבֵעַ הַנוֹצְרִים, שָׁם שָׁחְטוּ בְּעֶצְמָם עֶגְלָה נּוֹסֶף, אֲשֶׁר בִּשְׂרוּ עֲלֶיהָ לָהֶם בְּזִיל הַזּוּל, אַחֲר־כֵּן עָרְבּוּ אֶת שְׁנֵי סוּגֵי הַבֶּשֶׂר, מָכְרוּ הַכֹּל בְּתוֹר בֶּשֶׂר כֶּשֶׁר וְהִרְוִיחוּ כֶּפֶל כֶּפְלִים.

קוֹנִים הָיָה לָהֶם לְרַב. הֵם הַמְשִׁיכוּ לְסַפֵּק בֶּשֶׂר לְלִקְוֹחוֹת שֶׁל מַעֲבֵדֵיהֶם לְשַׁעֲבֵר, וְאַף רָכְשׁוּ לְקוֹחוֹת חֲדָשִׁים בְּאֲזוּרִים הַמִּרְחָקִים בְּיֹתֵר, הִעֲנִיקוּ הַנְּחוֹת עַל יְמִין וְעַל שְׂמֹאל, הַשְּׂכִילוּ לְהַמְצִיא לְצָרְכֵיהֶם הַשּׁוֹנִים אֶת הַחֲלָקִים הַמִּתְאַיְמִים, וְאַף חָלְקוּ עֲצָמוֹת כְּתוֹסֶפֶת חֲנָם. וְכֵלָם הָיוּ מְרָצִים. אֵף אַחַד לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת הַחֶשֶׂד הַקַּל בְּיֹתֵר, שִׁישׁ לָהֶם עֶסֶק עִם מְאָכְלֵי טְרֵפוֹת מֵהַסּוּג הַגְּרוּעַ בְּיֹתֵר. הִיתְכֵּן? הֲרִי כָּל כֵּן הַרְבֵּה שְׁנִים קוֹנִים אֲצֵלָם בֶּשֶׂר וְאַף פֶּעַם לֹא אֲרַעֲהָ שׁוּם תַּקְלָה.

הֵם עָבְדוּ בְּנֵהִירוֹת רַבָּה. הַקְּפִידוֹ לְהַחְזִיק בְּאַטְלִיזוֹ רַק כַּמִּיּוֹת בֶּשֶׂר כְּאֵלֶּה שִׁתְּאִימוּ לַכַּמּוֹת שֶׁנִּשְׁחַטָּה בְּשִׁבְלֵם בְּהַשְּׁגָחָה הַמְּעֵלָה. בְּכָל פֶּעַם שֶׁהַמְשַׁגְּיחִים בָּאוּ לְעֶרְךָ בַּקֶּרֶת, מְצָאוּ שֶׁהַכֹּל בְּסֹדֵר לֹא כָּל דְּפִי. אֶת בֶּשֶׂר הַטְּרֵפָה הַחְזִיקוּ בְּמַחְסֵן הַסֶּתֶר, וּמִשָּׁם הָיוּ מוֹצִיאִים אוֹתוֹ וּבְאִין רוֹאִים מְשׁוּקִים לְלִקְוֹחוֹת.

הַעֶסֶק הַלֵּךְ וְהִתְרַחֵב מִשְׁבּוּעַ לְשָׁבּוּעַ. בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת וּבְעֶרְבֵי חַג הָיוּ צְרִיכִים לְשַׁחֵט כַּמָּה בְּהֵמוֹת, כִּי הַבְּקוּשׁ הַלֵּךְ וּגְבֵר. עֲקֻרוֹת הַבֵּית יָדְעוּ שְׂאֲצֵל שְׁנֵי הַקְּצָבִים הַחֲדָשִׁים אֲפָשֶׁר לְקַנּוֹת אֶת הַחֲלָקִים הַטּוֹבִים בְּיֹתֵר בְּמַחִיר הַזּוּל בְּיֹתֵר. הַדּוֹת לְמוֹנִיטִין שִׁיִּצְאוּ לְאַטְלִיזוֹ שְׁלָהֶם הַצְּלִיחוּ לְחַדֵּר לְבֵתֵי הָאֲמִידִים. רְכוּשֵׁם הַלֵּךְ וּגְדֵל מִיּוֹם לְיוֹם. הֵם רָכְשׁוּ מִבְּנֵה גְדוֹל עִם רִפְתוֹת וְכֵן קָנוּ לָהֶם דִּירָה מְשֻׁלָּהֶם. סוֹחֲרִים נִכְבְּדִים וּפְרִיצִים מֵהַסְּבִיבָה הָיוּ מְבֹאֵי בֵיתָם וְעָשׂוּ אֶתֶם עֶסְקוֹת גְּדוּלוֹת בְּרֵאשֵׁי בְּקָר, צֹאן וּכְבָשִׁים.

אֲצֵל הַקְּצָבִים הָאֲחֵרִים יָרַד הַפְּדִיּוֹן בְּמִדָּה נִפְרָת, וְהָיוּ אֵף כְּאֵלֶּה שֶׁנִּשְׁאָלְצוּ לְסַגֵּר אֶת עֶסְקֵיהֶם בְּגִלְל כֵּךְ. אֵף אַחַד לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְחַרֵּת אִתָּם. הֵם הִפְכוּ לְבַעֲלֵי הַמְּקַצּוֹעַ הַמְּמַחִים בְּיֹתֵר בְּעֶנְף. קְצָבִים וְתִיקִים הָיוּ מְצַפִּים בְּיִרְאֵת הַכְּבוֹד לְמוֹצֵא פִיהֶם. הַשְּׁנִים הִתְחִילוּ לְהִתְלַבֵּשׁ יָפֵה וּבְכָל הַהֲדוּר, שִׁדְכָנִים הִתְדַפְּקוּ עַל פְּתַחֲיהֶם וְהִצִּיעוּ לָהֶם אֶת הַשְּׂדוּכִים הַטּוֹבִים בְּיֹתֵר. הֵם פָּזְרוּ נְדָבוֹת וְתֵרוּמוֹת לְצַדִּיקָה וּלְמִטְרוֹת צְבוּרִיּוֹת בְּיַד רַחֲבָה.

בְּשַׁעֲוֵת הַקְּטָנוֹת שֶׁל הַלֵּילָה הִפְכוּ לְהִיּוֹת שׁוֹב "שׁוּלִיּוֹת" שֶׁל קְצָבִים, בְּעִמְלֵם הַקְּשָׁה, בְּמַחְסֵן הַסֶּתֶר שְׁלָהֶם בְּסִמְטַת הַנוֹצְרִים, לְשַׁחֵט, לְפַשֵּׁט אֶת הָעוֹר, לְגָרֵם, לְנַסֵּר וּלְחַתֵּךְ וּלְהַפְרִיד אֶת הַחֲלָקִים שֶׁל בֶּשֶׂר הַטְּרֵפָה: בְּשַׁעֲוֵת הַבְּקָר שׁוֹב עָבְדוּ בְּאַטְלִיזוֹ שְׁלָהֶם בְּבֶשֶׂר הַכֶּשֶׁר, וְאֵלוֹ אַחֲרֵי הַצְּהָרִים, לְאַחֵר שֶׁגָּמְרוּ אֶת הַשׁוּיָק וְהַחֲלוּקָה שֶׁל הַבֶּשֶׂר הַכֶּשֶׁר וְהַטְּרָף, וְכִסְף הַפְּדִיּוֹן גָּדֵשׁ אֶת כִּיסֵּיהֶם, הִתְקַשְּׁטוּ בְּבִגְדֵי הַפָּאָר וְצָעְדוּ

על פני רחובות העיר עקב בצד אגודל ברב הדר וחשיבות...

הם חיו חיי רווקים ללא אשה וללא ילדים, גם משרתים לא היו להם, כך שאף אחד לא ידע על מעשיהם הנפשעים, ואף צל של חשד לא נפל עליהם.

ברבות הימים נשאו להם נשים, אך גם אז השכילו בתחבולות מתחכמות, להעלים ולהסתיר את מעשיהם הנתעבים, כך ששום אדם לא ידע על כך. אחרי נשואיהם נהלו את ארח חיהם ביד רחבה כנאה לגבירים בעלי מעמד. ביתם היה פתוח לרוחה, וכל אורח חשוב ונכבד שהגיע לעיר התאכסן אצלם ונהנה מידם הנדיבה.

הם התגוררו באחד מהבתים היפים ביותר בקרקוב. שני השתפים החזיקו בדירות פאר גדולות, שתפסו בנין שלם. המשפחות גדלו, נולדו להם ילדים, שפטמו במותרות ובתפנוקים. כשהגיעו לגיל חנוך שָׁכְרוּ בשבילם את המלמדים והמתחנכים הטובים ביותר. היה להם מספיק חדרים בשביל מורים פרטיים, ומקומות אכסון עבור בני ישיבה ותלמידי חכמים. הם רכשו להם כלים נאים ורהיטי פאר. המזנון התמלא יותר ויותר בכלי כסף ובכלי זהב ואגרטילי קריסטל יקרי ערך.

את ילדיהם השיאו בגיל צעיר מאד, והשתדכו עם המשפחות המיתוסות והמכבדות ביותר. כי הכסף היה בשפע רב והם יכלו להבטיח נדוניות גדולות, וגם החזיקו את הזוגות הצעירים על שלחנם כמנהג בעלי בתים חשובים,

שנים רבות אחרי החתונה, כדי שִׁכְסְפֵי הַנְּדוּנִיָּה יִשְׁקְעוּ בְּ"מִשְׁכַּנְתָּאוֹת" שֶׁהֵנִיבו רֵבִית וְרֵבִית דְּרֵבִית... הוֹנֵם וּרְכוּשָׁם גָּדְלוּ מִיּוֹם לְיוֹם. הַעֲסָקִים הַפְּשָׁרִים בְּלִבָּד הֵבִיאוּ לָהֶם הַכֶּנֶסָה דֵּי וְהוֹתֵר כְּדֵי לַחֲיוֹת חַיֵּי עֶשֶׂר וְרוּחָה, וְאֵלוּ הַעֲסָקִים הַשְּׁחוּרִים הַשְּׁפֵלִים הַכְּנִיסוּ לָהֶם הוֹן תּוֹעֲפּוֹת.

רק אחרי שנים רבות בא עליהם כחתף המשבר בעסקיהם המתעבים. הדבר התרחש באפן בלתי צפוי לגמרי.

פרק שלישי

הרהורי חרטה

פעם אחת חזר אחד מהשתפים מנסיעה מסחרית בעצומו של החרף, ובהיותו עיף מהדרך וקופא מקר, נכנס מבלי משים לאחד מחדרי הבית, מקום שם ישב חתנו הצעיר על יד שלחן עמוס ספרים ולמד בהתמדה. הוא השתהה בחדר כדי להתחמם ותוך כדי כך נמשך כבחבלי קסם אחרי נגון הגמרא הערב, שהשתפך בחלל האויר, בקולו הדק והצלול של חתנו עול-הימים, בנעימה לבבית, שהקסימה אותו כלו.

לפתע הוא שומע מבין צלילי המנגינה, קטעי מאמרים שחתנו משנן מתוך הספרים:

"האוכל חלב או בשר טרפה חייב כרתו על עברה זו אפשר לכפר על ידי תשובה, אך אם לא עשה תשובה הריהו נכרת מהעולם ואינו מגיע למחצית שנותיו. ברם גם מיתה אינה מעבירה את העון כליל, והוא חייב לרדת לגיהנם ולהשרף במדורים השונים כדי להטהר מהחטא ולזכות לכפרה מלאה".

"במה דברים אמורים? — המשיך החתן — אם אכל את המאכלות האסורות בשוגג, בלי כונה, אבל אם חטא במזיד והחטיא את האחרים והאכיל טרפות בנדון, הרי גם התשובה אינה מועילה. אין לו חלק לעולם הבא ואינו קם בתחית המתים. הוא נדון להקלע בכף הקלע לנצח נצחים! גיהנם כלה והם אינם כלים..."

ועווע עמק עבר בלבו של החותן הבור, מאכיל הטרפות, בהאזינו לדברים שחתנו צטט מתוך הספרים הקדושים. הוא שקע בכרסה בראש מורד כשפניו סמוקים מרב בושה, והרהורים כבדים מלאו את מחו. הוא התחיל לתאר לעצמו מה צפוי למאכיל טרפות כמוהו כשיבא בפני בית דין של מעלה. יורידו אותו לאלתר לשאל תחתיית כדי להצלות לנצח באש הגיהנם. תשובה אינה מועילה בשבילו. גם לאחר ביאת המשיח, כאשר כל המתים, ואפלו הרשעים והפושעים (שכבר מרקו את עונם) יקומו מקבריהם בתחית המתים, הרי הוא יוסיף להקלע ללא הרף בכף הקלע. אש הגיהנם יכלה, ואלו הוא, ימשיך להיות נדון ליסורי תופת לעולמי עולמים.

אימה חשכה ירדה עליו. הוא הרגיש שמררתו נשפכת בקרבו ונפשו מרה עליו מאד. הוא קם מכרסתו בפיק ברבים וברגלים כושלות ונכנס למעונו, כשהוא נמצא על סף התמוטטות.

אשתו כמעט הכתה בהלם למראה דמותו השבורה

והרצוצה. פני-הקצב שלו, שזרחו תמיד באדמימות שופעת בריאות, היו עתה חורים כסיד וחרושים קמטי אימה ומועקה. הוא הפיל עצמו על הספה, עם הפגנים למטה ופרץ בבכי מר. צמרמרת עברה בכל גופה לשמע בכיו. הקולות פרצו מפיו בצרימה אימה כמו מתוך גרנו של פר שחוט.

"מה קרה לך? — שאלה אשתו כשהיא רועדת מפחד — מדוע אתה בוכה כל כך?"

אולם לא קבלה כל מענה. הוא המשיך לבכות ולילל ללא הרף. נחלי דמעות זרמו מעיניו, והוא הלם בשתי אגרופיו בראשו עד שמהו חשב להתפוצץ. הוא צעק בלי הפסק: "אוי לי ואוי לחיי!!!"

האשה מהרה לקרא לשותף, אולי יצליח להציל מפיו מה קרה. השותף בא בריצה וגם הוא נדהם למראה שותפו, השרוע על המטה, מטית אגרופיו בראשו, ומשמיע יללות כשל חיה פצועה.

"מה ארע לך? — הפגיע בו השותף בטלטלו את כתפיו — אמר מלה! האם משהו שדד אותך? האם הסתבכת בענייני כספים? אל דאגה! נוכל לעמד בכך... יש לנו די והותר..."

גם אשתו נסתה שוב לדובב אותו בהרעיפה עליו במתק-לשון דברי הרגעה מרככי לב:

"הרי לא חסר לנו שום דבר; נתברכנו ברוך-השם בעשר, כבוד, גדלה, צאצאים משפעים בכל המעלות בלי

עין הרע, חתנים וכלות לשם ולתפארת! דירת פאר עם כל המותרות שאין כמוה בכל העיר! האנשים הנכבדים ביותר, גאים להיות מבאי ביתנו, אוכלים על שלחננו ומבלים אצלנו, ואף מקבלים אצלנו את התרומות הגדולות ביותר למוסדות ולמטרות צדקה... אם כן מדוע נפלת פתאם לתוך תהום כזה של יאוש ושברון לב?"

עברה שעה ארכה עד שמאכיל הטרפות יכול היה להרגע ולהפסיק את בכיו. כשהרים את פניו היה קשה להכירו. הוא רמז לאשתו שתצא מהחדר. הוא רוצה להמתיק סוד עם שתפו. כאשר יצאה אשתו מהחדר והוא נשאר לבדו עם חברו לפשע, פרץ מחדש בבכי תמרורים ללא הפוגות. הוא רעד בכל גופו, אחוז עווית ומתפתל ביסורים, ונדמה היה שהנה יתקף אותו השבץ...

השתף הסתכל במחזה כשהדם קופא בעורקיו, וצפה בכליון עינים לשמע מלה כלשהי שתבהיר את סבת הבכי האיום הזה.

לבסוף הצליח מאכיל הטרפות במאמצים מרבים להתגבר על התקפת היגון ולשלט קצת על עצמו. ובגיסו את שארית כחו, לחש לעבר שתפו:

"אנא תמך בי, ונצא לגן. נלך הרחק הרחק, כדי שאף אחד לא יקשיב לשיחתנו..."

השנים יצאו לגן הנאה והמטפת, שהשקע בו הון רב,

ואשר היה נושא לקנאה גם בין הפריצים העשירים. הם נכנסו צמק לתוך חרשת עצים צפופים, ושם מצא מאכיל הטרפות את לשונו:

"דע לך, שתפי היקר, שהשטן הוא היצר הרע, לכד אותנו ברשתו. הוא סנור את עינינו בתאות הממון ועל ידי כך המיט עלינו שואה שלא נחלץ ממנה לנצח נצחים! כי נגזר עלינו להיות לדראון לעולמי עולמים! כל כספנו וזהבנו, כל היהלומים ואבני החן, הוילות המפארות והגנים הפורחים — לא יחלצו אותנו מצרה זו, ולא יוכלו לגרע במאומה מהסבל האיום המצפה לנו... ויום הדין אינו רחוק! כבר עברנו כמעט את מחצית שנותנו ואין לנו כל סכוי להאריך ימים... כי שנינו חייבים כרת! זה העגש הראשון בסדרת העונשין שיחולו על ראשינו: להכרת מן העולם בדמי ימינו! ואם תאמר שהמות אינו מפחיד אותך, שהרי רק פעם אחת מתים ולא פעמים, ולא חשוב לך מתי זה קורה? אם כן ידוע תדע שרק אז, דוקא אחרי שנסתלק מן העולם, מוכנים ומזמנים בשבילנו יסורי תופת כאלה שאי אפשר להעלותם בדמיון אנוש! אלף אלפי מיתות משנות נכוננו לנו!"

וכאן חזר בפניו על הדברים ששמע זה עתה מפיו חתנו, בעת שקרא אותם לפי תמו מתוך ספרי הקדש: על גזר דינו של מי שמאכיל נבלות וטרפות ומחטיא את הרבים, שגם התשובה אינה מכפרת עליו ושאין לו תקנה עולמית. והוא הוסיף בקול רווי מרירות ויאוש:

"הגע בעצמך, זה הרבה שנים אנו מציפים את העיר בכשר טרפה, וכמה מאות ואלפים יהודים תמימים נכשלו על ידינו בעברות חמורות ביותר! ראה מה גדול כחו של השטן! עיר כמו קרקוב המלאה סופרים וחכמים, צדיקים וחסידים, רבנים ואנשי מעשה, ואף אחד אינו מעלה נגדנו אף חשד קל שבקלים! כלם מבשלים ואוכלים את בשר הפגול שאנו שוחטים לילה לילה! בני המשפחות החשובות ביותר קונים אצלנו בשר ללא כל פקפוק. בחתנות המפארות ביותר, בסעדות בר-מצוה, בסיומי הש"ס, ב"קדושים" של שמחת תורה, שבהם משתתפים יהודים עם שטרײמלאך וקפוטות של משי וקטיפה, מעלים על השלחנות נתחי בשר הפגול שלנו, נבלה וטרפה, חלב ודם! מה יתרון לנו מכל העשר? האם אנו אוכלים בשתי כפיות בבת אחת? האם הבטן אינה שבעה מלחם ובצלים באותה מדה שהיא שבעה מעוגות ומאמצות בשר? שנות חינו המעטות חולפות כצל עובר וכענן כלה... ואז נצטרך להתיצב בפני בית דין של מעלה למסר דין וחשבון על מעשינו! ושם לא יועילו לנו שום תרוצים ושום תחבולות! מלאכי תבלה לאין ספר כבר מצפים לנו כדי לענות אותנו בגיהנם, בענויים קשים ונוראים שאין לתארם. כל הסבל והמצוקה של שנות ילדותנו אצל הדוד, יתומים רעבים ויחפים, יראו כגן עדן לעמת רגע אחד במדורי התופת אשר בשאול תחתיות!!..."

לשמע תארי זועה אלה נתקף גם השתף בחרדה עמקה. גם עליו נפלה אימה חשכה והוא לא ידע את נפשו מרב

פחד מפני העתיד האיום הצפוי לו, ואשר נראה לו ברגע זה מוחשי מאד, ושאין מנוס ממנו.

שעה ארכה צעדו השנים, בשבילי הגן המפאר, כשראשיהם מרכנים, פניהם חרושי יגון ומעיניהם מציץ היאוש. הם החרישו מרב הלם, כשמתחשבות כבודות ונוגות מתרוצצות במחם. כל אחד נסה לתאר לעצמו את הסערה שתתחולל במדורי השאול כשיובאו לשם לאחר מותם; דודים מיחדים מלאים זפת רותח יהיו מסקים בשבילם. שפודים ענקיים לוחטים יתחבו לתוך גופותיהם הטמאות, ובהם יקלעו אותם לתוך היורות הרותחות. יגמרו בדוד אחד יכנסו לדוד שני וכך הלאה בלי סוף ובלי קץ. זעקות השבר שלהם לא ישמעו, אנקות יסוריהם תפלנה על אוננים אטומות. כל השערים יהיו נעולים בפניהם ושועתם לא תגיע אל כסא הכבוד, כי הם הגרועים ביותר מבין עוברי העברות. דומה שהרשע המרשע ביותר בעולם, לא בצע במשך כל ימי חייו פשעים כל כך חמורים כפי שהם עשו. למעלה משלשים שנה רצופות האכילו יום יום טרפות לעיר שלמה וגדולה לאלקים, בהכשילם אלפי יהודים שומרי מצות, להגצל בכשר תועבה ולעבר על אסורים חמורים ביותר!

הם המשיכו לצעד בדממה כשהם עושים את חשבון נפשם, בודקים ומנתחים את מעשיהם וטובעים בים של חרטה. אחרי הרהורים מרבים וחטוטים עמקים בתוך נפשם פנימה, קרע אחד השתפים את הדממה באמרו אל חברו:

"אתה יודע מה? הבה נפנס אל רב העיר ונגלה לפניו את כל לבנו. נתודה לפניו ודוי מלא על כל עונותינו ופשעינו ונספר לו על כל המעשים הנתעבים והשפלים שבצענו מאז עמדנו על דעתנו ועד היום הזה. לא נכחש ממנו מאומה! אולי בכל זאת יוכל הרב למצא עבורנו פתח לחזר בתשובה.

"אני מוכן לקבל על עצמי כל "תקון" שיטל עלי: לחיות חיי עני ומצוקה, לענות את נפשי בתעניות, לסבל השפלות ובושות — ובלבד להנצל מהגזר-דין הנורא הצפוי לנו כשנסתלק מן העולם. כי איזה ערך יש לסבל ולבזיונות בעולם הזה לעמת יסורי התופת האין סופיים במדורי השאול בעולם הבא? כאן בעולם הזה יש קץ לכל צרה. שום סבל אינו נמשך ללא סוף. ואלו בעולם הבא נמשך כל דבר לנצח נצחים!

"אין לנו שום עצה אחרת! אנו חייבים להפסיק מיד את העסק הנתעב, ולנסות בכל הדרכים לעשות משהו לתקן נפשותינו..."

שני השתפים שפכו לא מעט דמעות במשך אותה שיחה של חשבון הנפש הנוקב ולבסוף קבלו את ההחלטה האיתנה, ששניהם ביחד יכנסו עוד באותו ערב אל רבה של קרקוב, להתודות בפניו על הכל ולבקש ממנו להורות להם דרך לתשובה שלמה, שתכפר על חטאיהם הכבדים.

פרק רביעי

זעקת שבר

באותה תקופה בה התרחש הפשע המביש של הפצת בשר הטרפה, ישב על כס הרבנות בקרקוב הצדיק והמקבל הקדוש רבי נתן שפירא, מחבר ספר הקבלה המפרסם "מגלה עמקות". הוא היה איש אלקים, קדוש וטהור, שכל רז לא אגיס ליה. עיניו הפקוחות והצלולות חדרו כליות ולב וידעו כל מה שמתרחש בסתרי סתרים. הוא היה בקי בחכמת הפרצוף, ובהסתכלו בפני איש יכול היה לקרא את מחשבותיו הנסתרות ביותר. כל הסודות והרמזים הכמוסים הפלולים באותיות התורה הקדושה, היו גלויים וברורים בפניו.

אך במקרה זה כאלו העביר השטן דק של ערפל על פני עיניו הטהורות של הרב, כדי שהוא לא יבחין במעשים הנוראים המתרחשים סביבו, בעיר שבה כהן כמרא דאתרא, והוא לא חל ולא הרגיש בפשעים האיימים המבצעים על ידי שני בעלי בגדים חשובים ונכבדים, החוטאים ומחטיאים את הרבים, ומכשילים את היהודים החשובים ביותר באסורים החמורים ביותר של גבלה, טרפה, חלב...

במשך אותה העת פרצו הרבה פעמים מגפות בקרקוב. פעם בין מבגרים, שנתקפו פתאם במחלות, נפלו למשכב לימים ספורים ונסתלקו מהעולם בדמי ימיהם; ופעם בין ילדים רכים, שעוד לא הספיקו לטעם את טעם החיים, וגועו לפני זמנם.

בעל "מגלה עמקות", רבה של העיר, היה מכריז לעתים קרובות על ימי תפלה וצום לבטל את רע הגזרה, ואז חלה הפוגה במכת המגפה לזמן מה. אך כעבר תקופה מסוימת, היתה המגפה מתחדשת ומפילה חללים במספר רב. בית העלמין היה צר מלהכיל את הקברים החדשים לבקרים, של מבגרים ותינוקות רכים שנספו במגפה.

בעל "מגלה עמקות", הרועה הנאמן של צאן עדתו, הרגיש בחוש, שאי שם במקום סתר לוחשת אש זרה... שחטאים נוראים מתבצעים במסתרים, ובגללם נשפך חרון אף ה' על כל העיר. אך לגלות, מי, מה, איפה — דבר זה נבצר ממנו. השטן הפעיל את כל כחות הטמאה כדי להעלים את הפשע מעיניו הבהירות של בעל "מגלה עמקות".

כל זה, עד אותו לילה, בו הופיעו בפתח הבנין של בית-דינו, שני הנגידים הגדולים, שני הקצבים השתפים, שבדם הרחבה החזיקו ותמכו במוסדות צדקה רבים, תלמודי תורה וישיבות.

"ברוכים הבאים!" קבלו המשמשים את פניהם בכבוד

רבי, וחשו מיד להודיע לבעל מגלה-עמקות על בואם של שני הגבירים החשובים והנכבדים...

ללא שהיות יתרות הכנסו תכף שני הקצבים השתפים לתוך החדר הנאה ביותר בדירת הרב; הושיבו אותם בכרסאות פאר, והרב בעל "מגלה עמקות" קדם את פניהם בכבוד רב כיאה לנגידים בעלי צדקה כמותם. הרבנית הביאה כבוד והגישה אל השלחן, אך האורחים לא רצו לטעם מאומה. הם לחשו לרב שבאו לדבר אתו בענין חשוב ביותר, ובקשו להשאיר אתו לבד בחדר, כי רוצים לגלות לו סוד גדול.

הרב צוה מיד על כל הנוכחים לעזוב את החדר. הדלת נסגרה, ושני הקצבים נשארו לבד עם הרב.

בראש מורד ובפנים לוחטות מבושה ובקול רווי דמעות, גולל אחד מהשתפים את כל הפרשה המבישה, בהתודותו בפני הרב, שזה עשרות שנים שהם מאכילים טרפות לתושבי העיר, וכי כמעט אין בית בקרקוב שמטבחו לא נטרף בבשר פגולים.

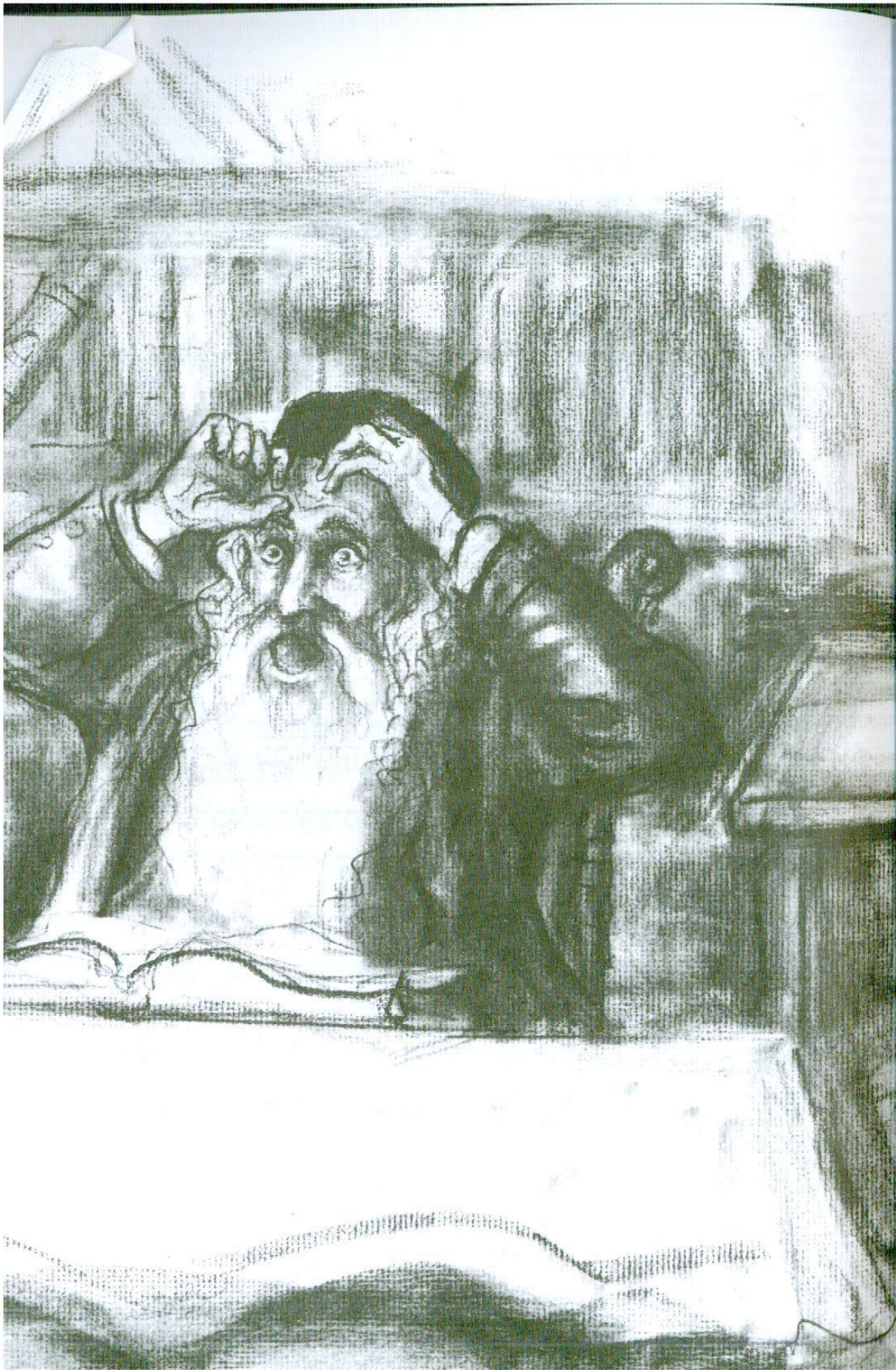
הם ספרו לרב את כל ספור חיייהם על כל פרטיו, את חיותיהם הקשות של ימי ילדותם כשנשארו יתומים מאב ואם וסבלו חרפת רעב ועד שהעפילו לפסגת העשר. הם תארו כיצד הצליחו להגניב נתחי בשר טרפה קטנים לתוך השקיות של הבשר הכשר; ואיך התקדמו אחר-כך והפכו לקצבים עצמאיים, שחטו עגל אחד על ידי שוחט כדת

וכדין ועגל שני שחטו בעצמם במחסן סתר בסמטה נדחת, ואז עברו לשחיטת פרה אחת ואחר-כך הרבה פרות, חלק כשר וחלק טרפה, ומפיצים יותר ויותר בשר פגול ומכשילים מאות ואלפים בעברות חמורות, וכך הם גורפים הון תועפות, וממלאים את בתיהם בכסף וזהב, קונים קרקעות ורוכשים נכס אחרי נכס... והעסקים הנתעבים נמשכים ללא מעצר...

בעל מגלה עמקות הקשיב לספורם כשדמו קופא בעורקיו. תחלה לא יכול היה להאמין למשמע אזניו. תועבה כזאת לא תתכן! אך ככל שהפרשה נגולה בפניו על כל פרטיה ודקדוקיה, נכח לדעת שאמנם אמת נכון הדבר! געשתה הנבלה הזאת בישראל!!

התדר עם שני הקצבים התחיל להסתחרר לנגד עיניו, מעיו נתהפכו בקרבו וכל גופו נתכסה בזעה קרה. הוא הליט את פניו בשתי ידיו, כשהוא רועד כלו ושניו דא לדא נקשן... באמצו את כל כחותיו, התמלטה מפיו זעקת שבר קורעת לב:

"אוי לנו ואבוי לנפשנו! מה רבים הם האנשים הכשרים, קדושים וטהורים, תינוקות של בית רבן ועוללים ויונקים חפים מפשע שנגדע פתיל חייהם בגלל מעשים מתעבים אלה! כמה תעניות גזרתי, כמה ימי תפלה קבעתי, כמה השגחנו בשבע עינים, בדקנו חקרנו ודקדקנו שלא ידבק בנו שום עון או חטא, שלא ימצא בתוכנו שרש פורה ראש ולענה, שהשם יתברך יסיר מעלינו את חרון אפו והמגפה

תעצרו ומי יכול היה לחלום שהנה פשעים אימים ונוראים כאלה מתבצעים יום יום ושעה שעה ממש מתחת לאף — ואין שומע ואין רואה!

"מן השמים העלימו ממני את דבר התועבה! עיני כאלו כסו בערפל סמך, כדי שלא אראה ולא אדע".

כאשר שמעו שני השתפים את דברי הרב, שיצאו מתוך לב קרוע ומרתח, וראו כיצד הוא מתפתל ומתיסר מרב צער ומועקה, פרצו שניהם בבכי תמרורים. גם הצדיק בעל מגלה עמקות בכה ללא הפוגות, מבלי יכלת להשלים עם המחשבה שדבר איום כזה, התרחש בתקופה בה הוא מכהן כרב העיר.

לאחר שעניניהם כבר היו תפוחות מרב בכי, ומעין דמעוניהם כבר היה יבש, התאושש הרב ונחלץ לפעלה.

"לכו מיד הבייתה" צוה על השתפים, "ותשברו ותבערו את כלי הבשר שלכם, כי הכל טרף! אחר כך תחזרו לכאן!"

כשיצאו מביתו, הזעיק הרב מיד את השמשים ואת כל בני ביתו ושלח אותם לכל קצוי העיר כדי לפרסם ולהודיע, שעל פי פקדת הרב יש לבער ולשבר את כל כלי הבשר, הן כלי החמץ והן כלי הפסח, מבלי להשאיר להם שריד ופליט. גם את הכלים להשרית הבשר וגם את לוחות המליחה יש לשרף באש! שלא ישאלו למה ומדוע, אלא יעשו כפי שהרב מצוה, מבלי לחוס גם על הכלים

היקרים ביותר.

למחרת בבקר פרסמה פקדת הרב בכל בתי הכנסת ובתי המדרש ובכל השוקים היהודיים בקרקוב. הכרו גם על אסור חמור לקנות בשר מאיזה סוג שהוא. יש לאכל רק מאכלי חלב עד להודעה חדשה. דברי הרב חזקו על ידי הטלת חרם על מי שימרה את פי הרב ויחוס על כליו.

האוכלוסיה היהודית בקרקוב פתחה אפוא באותו יום במבצע השמדת כלי הבשר; שברו, כתתו, שרפו והתיכו ללא רחמים. על כל צעד ושעל התגוללו ערמות של שברי כלים, ובכל רחוב ובכל פנה דלקו מדורות, ולשונות האש לחכו כלים לאין ספר. היה זה מחזה נורא: אנשים נשים וטף עמדו וזרקו, והטיחו בארץ קערות וצלחות חרסינה יקרות ומערכות כלי אכל שלמות, שנשברו והתנפצו לרסיסים. בדקו וחטטו במגרות חבויות ובמטמוני סתר ושלפו משם כלים שלא השתמשו בהם מזה שנים ארכות, ואף הם הפכו לגל של חרסים מנפצים. בכל קרקוב לא נשאר אף כלי בשר אחד לרפואה.

ואז חזרו שוב שני השתפים אל הרב, בגו שחוח, בראש מורד ובפנים מלאים בושה וכלימה, כדי לשמע מה יטל עליהם לעשות הלאה.

הרב לא הסתכל יותר בפניהם, בהתאם להלכה ש"אסור להסתכל בפני אדם רשע", ובצדדו את פניו לעבר הקיר פתח ואמר:

"אני כשֶׁלְעֲצָמִי אֵינְנִי מְסַגֵּל לְהוֹצִיא לְכֶם פֶּסֶק דִּין של תְּשׁוּבָה! כִּי גְדוּלָה אֲשַׁמְתְּכֶם עַד רוּם שָׁמַיִם! מְכַרַח אֲנִי לְכַנֵּס לְשֵׁם כֶּךָ בֵּית דִּין מִיַּחַד שֶׁל גְּדוּלֵי הַרְבָּנִים, וְהֵם יוֹכְלוּ אוֹלֵי הַהוֹרוֹת לְכֶם דֶּרֶךְ כִּי־צַד לְחֹזֵר בַּתְּשׁוּבָה וּלְכַפֵּר עַל פְּשָׁעֵיכֶם! בֵּינָתִים לְכוּ הַבֵּיתָה — וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ אֶלָּא כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת נְפִשׁוֹתֵיכֶם. אֵל תִּטְעֲמוּ בְּשָׂר וְאֵל תִּשְׁתּוּ יַיִן אֶלָּא בְּשֶׁבֶת בְּלִבְד לְצֹאת יְדֵי חוֹבָה! עַד שִׁיתְאַסְפוּ גְּדוּלֵי הַרְבָּנִים בְּקֶרֶב וְיִרְכִּיבוּ אֶת בֵּית הַדִּין — וְאֵז אֲשַׁלַּח לְקָרָא לְכֶם!"

הַשָּׁנִים יָצְאוּ מִבֵּית הָרַב שְׁבוּרִים וְרְצוּצִים, כְּשֶׁעִינֵיהֶם כְּבוֹשׁוֹת בְּקֶרֶקַע וּפְנֵיהֶם שְׁחוּרוֹת כְּשׁוּלֵי קִדְרָה...

בְּכָל קֶרֶקוֹב לֹא הֵעִיז אִף אָדָם לְשַׁאֵל מִדּוּעַ צָוָה הָרַב לְשֹׁבֵר אֶת כָּל כְּלֵי הַבֶּשֶׂר. כָּלֵם קָמוּ וְקָבְלוּ אֶת פְּקֻדַת הָרַב בְּמֵלֶא הַמְשַׁמְעֵת וּלְלֹא כָּל פְּקוּק. הֵם יָדְעוּ שְׁאֵם הָרַב מְצוּוֹה לְעֲשׂוֹת כֵּן — אֵינן לְהִרְהַר אַחֲרָיו.

בְּעַל מְגֵלָה-עֲמָקוֹת הַתְּחִיל לְשַׁלַּח מִכְּתָבֵי הַזְּמָנָה לְגְּדוּלֵי הַרְבָּנִים, שֶׁבָּהֶם נִתְבַּקְּשׁוּ לָבֵא לְקֶרֶקוֹב בְּמוֹעֵד שְׁנִקְבַּע מֵרֵאשִׁי, כְּדֵי לְהַתְכַּנֵּס יַחַד לְדוֹן וּלְפַסֵּק בְּשִׂאלָה קִשָּׁה בְּיוֹתֵר.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

כְּנוֹס הַרְבָּנִים

בְּקֶרֶקוֹב, עִיר מְלֵאָה חֲכָמִים וְסוֹפְרִים, לֹא הָיָה זֶה חֲזוֹן בְּלִתֵּי נִפְרָץ, שְׁרַבָּנִים וְגְּדוּלֵי תוֹרָה יִתְכַּנְּסוּ מִפְּעַם לְפְעַם כְּדֵי לְדוֹן וּלְהַתִּיעֵץ בְּעֵנֵי הַכֶּלֶל, כִּי קֶרֶקוֹב הֵיְתָה אֵז מֵרְכֹז שֶׁל תוֹרָה וְיִהְדוּת. שָׁמָּה שֶׁל גְּאוּנֵי הַתוֹרָה מְקֶרֶקוֹב הָיָה לְשֵׁם וּלְתִהְלָה בְּכָל רַחֲבֵי הָעוֹלָם הַיְּהוּדִי, וְרַבִּים הָיוּ תַלְמִידֵי הַחֲכָמִים שֶׁנִּהְרָו לְקֶרֶקוֹב כְּדֵי לְשַׁאֵב מִמֶּעֵין הַתוֹרָה וְהַחֲכָמָה שֶׁל גְּאוּנֵיהָ וְגְּדוּלֵיהָ. אִךְ הַהִתְכַּנְּסוֹת הַזֹּאת, הַפְּעַם, שֶׁל כָּל כֶּךָ הַרְבֵּה גְּדוּלֵי תוֹרָה בְּבֵת אַחַת, וּמִבְּלֵי לְהוֹדִיעַ מֵרֵאשִׁי בְּמָה מְדַבֵּר, הָאֵם זֶהוּ עֵנֵן שֶׁל גְּזֵרָה קִשָּׁה מְצַד הַמְּלָכוֹת, אוֹ בְּעֵינָה מְסַבְּכַת שֶׁל הַתְּרַת עֲגוּנָה וְכְדוּמָה — הֵיְתָה בְּשֶׁבִיל כָּלֵם הַפְּתָעָה גְּמוּרָה וְעוֹרְרָה סְקָרְנוֹת רַבָּה וְנַחוּשִׁים שׁוֹנִים.

מָה קֶרָה!?

בְּיוֹם הַמִּיעוֹד, כְּאֲשֶׁר כָּל גְּדוּלֵי הַתוֹרָה הַמְּזַמְנִים, כְּבָר הַתְכַּנְּסוּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל בְּעַל מְגֵלָה עֲמָקוֹת, רַבָּה שֶׁל קֶרֶקוֹב, וְכָלֵם מִתְאַמְצִים לְשׂוֹא לְגִלוֹת מָה "הוֹלֵךְ כָּאֵן" ... שֶׁלַּח הָרַב אֶת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל בֵּית הַדִּין לְקָרָא לְשְׁנֵי הַקְּצָבִים הַשְּׁתָּפִים,

ועד שאלה הגיעו נתבקשו הרבנים האורחים להכנס לאולם הגדול של בית המדרש, ולתפס שם את מקומות הישיבה שהוכנו בשבילם.

שני הקצבים השתפים הגיעו מיד כפקדת הרב, בלוי השמש של בית הדין, ולעיניהם נתגלה מחזה נורא הוד: למעלה בכתל המזרח ישבו בחצי גרן עגלה, רבנים בעלי הדרת פנים, עטורי זקנים ארכים ופאות מסלסלות, עם מגבעות עגולות או שטריימלים וגלימות קטיפה רחבות שרוולים ותגורות משי, כשהבאים בשנים שביניהם נשענים על מקלות עם ידיעות מזהבות או מכספות, וכל דמותם אומרת כבוד והדר. בשעה זו עטו כלם ארשת של רצינות וצפיה דרוכה לקראת הנושא הבלתי ידוע, שעומדים להעלות לפנייהם.

בעל מגלה עמקות, שבתור מרא דאתרא ישב בראש הקרואים, פנה אל שני הקצבים השתפים, כששפתיו רוטטות מהתרגשות ופניו חורים כסיד, וקרא אליהם בקול מעורר פלצות:

"עליכם לחזור כאן עתה בפני בית הדין הגדול על ספור הוועה שספרתם לי".

דממה כבדה רווית אימה השתררה בבית המדרש. שני הקצבים הרפינו את ראשם בבושה ויגון. הם לא יכלו יותר לבכות, כי לבותיהם כאלו התאבנו ומקור דמעותיהם היה יבש. בקול חלול כשל בר-מינן שיצא מקברו ומבקש תקון

עבור נשמתו החוטאת, פתח אחד מהם את דבריו והשני החרה החזיק אתריו:

"מזה עשרות בשנים אנו משוקים ומפיצים בשר טרף בכל רחבי קרקוב! בגלל תאות הבצע הכשלנו את יהודי העיר בעברות חמורות ביותר!

"היינו נותרים בהמות ומנבלים עגלים ומוכרים את בשרם בתור בשר כשר למהדרין מן המהדרין! בשר הטרפה שלנו מצא את דרכו כמעט בכל בית יהודי בקרקוב! אין בית אשר מטבחו לא נתגעל במאכלי פגול שספקו על ידינו. הודות לכך הגענו לרכוש עצום. קנינו לנו בתים מפארים וטירות הטובלות בגני נוי מטפחים להפליא. מלאנו את בתינו בכל שכיות החמדה שנפשנו חשקה בהם: רהיטים יקרים כמו בארמונות מלכים, כלי כסף וכלי זהב, תכשיטי פז ויהלומים נוצצים. באנו בקשרי חתון עם המשפחות המיחסות ביותר. חלקנו גם סכומי כסף גדולים לצרכי צדקה — וכל זה בא לנו מהרוחים של הפצת בשר התועבה והכשלת אלפים ורבבות יהודים תמימים שהתפטמו במאכלות אסורות!

"עתה נפקחו עינינו לראות ונוכחנו לדעת מה עוללנו מאז ימי נעורינו ועד היום! אנו בושים מעצמנו ומלאים יסורי חרטה. אנו יודעים שעבור חטאים כאלה לא יוצאים לנצח מהגיהנם! עד כה לא עמדנו על חמרת הפשע, עמי הארצות היינו ובורים, מעולם לא למדו אותנו מאומה! מאז

היותנו ילדים קטנים היינו יתומים מאב ואם, ולא היה מי שיחנך אותנו. עתה נודע לנו כמה אנו צריכים להכות על חטא! מבקשים אנו אפוא ממעלתכם להוציא בשבילנו תשובת המשקל כדי שנוכל לכפר על עונותינו. אנו מוכנים לקבל על עצמנו סגופים קשים ביותר, שיבזו אותנו, שירמסו את כבודנו עד עפר — ובלבד להגיע לעולם האמת כשאנו ממרקים ומצרפים מהעברות שבדנו..."

עוד בטרם סימו שני הקצבים את דברי הודוי שלהם, כבר עברה חלחלה בין שורות הרבנים, שבקשי יכלו להאמין למשמע אוניהם, ופה ושם פרצו התיפחיות של בכי ולחש רחש של תמהון ותדהמה. אולם לאחר שכל הפרשה כלה נגולה בפניהם על כל חמרתה, הקיף היגון והכאב את כלם. חלק מהרבנים קרעו קריעה... התישבו לארץ כאבלים ופתחו בנהי וקינה כמו על חרבן בית המקדש.

"שוד ושבר!" קוננו הרבנים "כל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד עולם מלא!" כמה נפשות נגדעו מן העולם בטרם עת! בעון ההסתאבות במאכלי נבלה וטרפה וחלב פרצו המגפות, ועולי ימים ותינוקות של בית רבן נספו בה, ופתיל חייהם נתקו!"

"האם ישנה בכלל אפשרות של תשובה בשבילם?" נזרקה שאלה מפיו של אחד הרבנים.

"אין להם תקומה! אבדה תקותם!" קבעו רבנים אחרים בסערת רוחם.

"גם כל ארבע מיתות בית-דין אינם ענש מספיק עבור פשעים כאלה" קרא משהו ברתיחה ובזעם עצור — שום תשובת משקל לא תוכל לצרף את נשמותיהם החוטאת. נגזר עליהם להתהפך ולהתגלגל בכף הקלע לעולמי עדו!"

שני הקצבים השתפים עמרו בפיק ברבים כשעיניהם כבושות בקרקע, ודברי הזעם של הרבנים שהטחו כלפיהם בלהט רב ברגעים החמים של הגלוי המדהים, נחתו על ראשיהם כמהלומות עזות ופגעו בהם כמדקרות חרב. מעיהם נתהפכו בקרבם ומררתם כאלו נשפכה והרק בפיהם היה להם מר כלענה.

הם הטילו את עצמם על הארץ בשארית כחותיהם ופתחו ביללה צרתנית כשל חיה פצועה:

"רבנים קדושים, רחמו על נשמותינו! אל תחוסו על גופנו כלל וכלל! צוו אפלו לסרק את בשרנו במסרקות של ברזל ולזרות מלח על הפצעים ואנו נקבל את היסורים מבלי לפצות פה — ובלבד שנציל את נשמותינו מדראון עולם בשאול תחתיות!!"

כאשר התבונן בעל מגלה עמקות בפניהם הזועמים של הרבנים שבקשי יכלו לשלט ברוחם, ולאזניו הגיעו יללות הרפאים המחרידות של שני הקצבים השתפים, שבקעו מלבותיהם השבורים והרצוצים, נתעוררו רחמיו על שתי הנשמות האבודות, והוא פנה אל בית הדין, בקול רך משיב חמה, בהתאמצו לשדל את הרבנים להטות אזן קשבת

לתחנוניהם של החוטאים המבקשים לפתח להם שערי תשובה — ולנסות בכל זאת למצא להם מוצא...

"מורי ורבותי, רבנים ודיינים ממחים! — פתח הרב את דבריו — ידועים ומקבלים עלינו דברי רבותינו בעלי התלמוד ונושאי כליהם, אין חטא שאין לו תקנה! התשובה בוקעת ועולה דרך כל הרקיעים ופורצת את כל השערים הנעולים! ואמרו בגמרא על מנשה מלך יהודה, אשר העמיד צלם בהיכל ה', שכאשר בקש לחזור בתשובה, נעלו המלאכים בפניו את כל השערים, כדי שתשובתו לא תתקבל — ואז גברה מדת הרחמים על מדת הדין והקדוש ברוך הוא כביכול עשה לו כמין חתירה ברקיע כדי לקבלו בתשובה! ואם השם יתברך רחם על חוטא גדול כזה שהכניס פסל בהיכל השם, מדוע לא יכמרו רחמנו על שני האנשים האלה המתפלשים בעפר לרגלינו ומתחננים ומבקשים סליחה וכפרה — מדוע לא ננסה למצא מרפא לנפשם ולחתר בשבילם דרך לתשובה?"

דבריו הנרגשים של בעל מגלה עמקות שככו במקצת את סערת הרוחות והפיגו במדת מה את הרתחה והזעם שהופנו נגד השנים, כשגלו את מעשי הנבלה שבצעו, בהכשילם עיר שלמה במשך שנים רבות בעברות חמורות ביותר. גם המראה של שני הקצבים ששכבו עתה על הארץ בהכנעה ובהשפלה כשפניהם כבושות בקרקע ויללת היאוש מפיהם ממלאת את חלל האולם, עורר בכל זאת את רגשי הרחמים שבלב חברי בית הדין והם התחילו להתלחש ביניהם

ולטכס עצה כדת מה לעשות.

כמה רבנים נגשו אל בעל מגלה עמקות והציעו לו שיצוה על שני הקצבים ללכת בינתים לביתם, כדי שבית הדין יוכל לדון בענין בשקט ולחפש דרך כיצד להציל את נשמותיהם מאש הגיהנם.

לאחר ששני השתפים מאכילי הטרפה עזבו את האולם, פתחו חברי בית הדין בהתייעצויות קדחתניות בינם לבין עצמם, דנו והתוכחו במרץ, במאמץ לקבע את המעשה ואת הדרך אשר לפיה ילכו ויתנהגו החוטאים כדי להגיע לתשובה שלמה ולבא לעולם האמת כשהם מנקים ומצרפים מעונותיהם הכבדים.

לא בנקל הגיע בית הדין לסכומים בקשר לדרכי התשובה. הדיונים וה"שקלא וטריא" נמשכו שעה ארבה, המצחים הגבהים של הרבנים נחרשו קמטים עמקים מרב מאמץ לצלל בים הש"ס והפוסקים, ראשונים ואחרונים, וכל המקורות שיש בהם שיכות לסוגיות של חוטא ומחטיא, הכשלת הרבים, חייבי כריתות וחייבי לאוין, נבלה וטרפה, חלב ודם.

כשנתעוררו ספקות וחלוקי דעות נגשו לעין בספרים. עד מהרה התמלאו כל השלחנות בספרים פתוחים שהוצאו מהאצטבאות הרבות שהקיפו את הקירות. גם הרב בעל מגלה עמקות הביא מביתו ספרים עתיקים יקרי ערך, שמהם צדד להוכיח, שתשובה מתאימה יכולה לכפר גם על החטאים

הנוראים האלה.

הדיונים והוכוחים החריפים נתמשכו עד שעה מאחרת בלילה. כשכלם היו כבר סחוטים מרב עיפות, החליטו להפסיק את הישיבה ולחדש אותה למחרת היום.

הרבנים הנאספים סדרו למנוחת הלילה אצל בעלי הבתים החשובים בקרקוב, אם כי אלה לא ידעו כלל על מה ובשל מה כל ההתאספות החשובה זאת.

הרבנים חברי בית הדין הקדימו לקום בהשכמת הבקר, התפללו, סעדו בחפזון את פת השחרית, ומהרו לבית הכנסת הגדול כדי לחדש את הדיון שהפסק אמש, במטרה לחרץ את כללי התשובה עבור הקצבים מאכילי הטרפות.

כך עברו כמה ימים של ישיבות ודיונים, ועדין לא יכולים היו הרבנים להגיע לידי החלטה אחידה בדבר דרכי התשובה עבור שני בעלי העברה, הרוצים למרק את עונותיהם בעולם הזה ולהגיע זכאים לעולם הבא.

בינתיים נשארו שני הקצבים השתפים סגורים ומסגרים בבתיהם, קפואים ודוממים, פניהם רעים ונפולים ללא הכר, כמעט ללא אכל וללא שנה, רק בוכים ומקוננים, מזמן לזמן, כאשר מלאי הדמעות התחדש...

עם כל זאת, לא ידעו המוני היהודים בקרקוב אף שמץ קל על מה המדבר. לשם מה התכנסו ובאו לכאן כל כך הרבה רבנים וגדולי תורה, ואיך כל זה מתקשר עם

שני הקצבים השתפים. כי הרב בעל מגלה עמקות השכיל לנהל את כל הישיבות וההתייעצויות בסודיות מחלטת. אף איש, חוץ מחברי בית הדין והרבנים הנאספים, לא היה רשאי להמצא בבית הכנסת הגדול בימים אלה. האדם היחיד שנתנה לו רשות כניסה היה שמש בית הדין, והלה הזהר באזהרה חמורה לשמר את לשונו ולא לספר לשום אדם שבעולם דבר וחציו דבר בקשר לגלוי השערוריה האימה של האכלת בשר טרפה לעיר שלמה במשך עשרות שנים על ידי שני הקצבים השתפים, העשירים והמכבדים ביותר בעיר — עד שתגיע השעה שאפשר יהיה לפרסם את הדבר ברבים.

בני הבית של הקצבים, נשיהם ויילדיהם, חתניהם וכלותיהם, לא ידעו את נפשם מרב תדהמה. הם הפגיעו בבעליהם ובאביהם, והתחננו לפניהם:

”אבא! חותנני! מה קרה? דברו! אמר מלה!

אך לא קבלו כל מענה...

הם התענו והתיסרו אתם כל העת, לא סדרו את הבית, לא הציעו את המטות — אך שום דבר לא הועיל. השנים היו דוממים כאבן.

פרק ששי

גִּזְרֵי הַדִּין

לְבִסּוּף הַגִּיעַ הַיּוֹם בּוֹ נִפְלְאָה הַהִכָּרְעָה. גִּסְחַת הַחֲלָטָה
הַמְסֻכָּמֶת שֶׁנִּתְקַבְּלָה עַל יְדֵי בֵּית הַדִּין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַגָּדוֹל
נִרְשְׁמָה בְּקוֹלְמוֹס שֶׁל נּוֹצֵת אֲזוֹ עַל פְּנֵי גְלִיוֹן נִיר אֲרָה,
וּבָה סְעִיפִים רַבִּים בְּדָבָר דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה עֲבוּר שְׁנֵי הַשְּׂתָפִים
מֵאֲכִילֵי הַטְּרָפוֹת.

אֲזִי שָׁלַח בְּעַל מַגְלָה עֲמֻקּוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְקִרְאָה לְשְׁנֵי
הַשְּׂתָפִים שֶׁיָּבֹאוּ לְהַתִּיצֵב בְּפָנֵי הַרְבָּנִים הַנֶּאֱסָפִים בְּבֵית
הַכְּנֶסֶת הַגָּדוֹל.

הַרְבָּנִים כִּמְעַט שָׁלֵא הִכִּירוּ אֶת שְׁנֵי הַבָּאִים, אוֹתָם רָאוּ
רַק לְפָנֵי יָמִים מְסֻפָּר. שְׁנֵיהֶם הִשְׁתַּנּוּ פְּלָאִים בְּמִשְׁךְ יָמִים
סְפוּרִים אֵלּוּ, כְּאֵלּוּ הִחְלִיפוּ צוּרָה. פְּנֵיהֶם הָיוּ כְּפָנֵי אָדָם
הַנוֹטָה לְמוֹת, חֲלָשִׁים וְתִשׁוּשִׁים כְּאֵלּוּ אֲזָלָה מְגוּפָם טַפַּת
דָּמָם הָאֲחֻרוֹנָה... עַד שֶׁבִקְשִׁי יָכֵלוּ לַעֲמֹד עַל רַגְלֵיהֶם.

חַזוֹתָם הַמוֹעֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי מִבְּקָשֵׁי הַתְּשׁוּבָה אֲשֶׁר
מְקַצְבִּים גְּבֻרָתָנִים, שֶׁהֵדָם כִּמְעַט פָּרִץ מִפְּנֵיהֶם מְרַב אוֹנִים
וּגְבוּרָה, הִפְכוּ תוֹךְ יָמִים סְפוּרִים לְצֵל אָדָם, אֵךְ וְרַק עֲקָב

הַצֶּעַר וְיִסוּרֵי הַחֲרָטָה עַל מַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵבֶר, נִגְעוּ מְאֹד לְלֵב
הַרְבָּנִים, וּבְעֵינַי רַבִּים נִצְנְצוּ דְמָעוֹת שֶׁל רַחֲמִים וְחַמְלָה.

"אִם הֵם מִתְיַסְרִים בְּיִסוּרֵי תַרְטָה כְּאֵלֶּה, הֲרִי הֵם בְּעֲלֵי
תְשׁוּבָה מִמֶּשׁו!" קָרָא אֶחָד הַרְבָּנִים, שֶׁלְּבוֹ נִתְפּוֹץ בְּקִרְבוֹ
מְרַב רַגֶּשׁ.

"הֲרִי מַעוֹט חֲלָבִים וְדָמָם, צָרִיךְ לְהִתְקַבֵּל כְּאֵלּוּ הַקְּרִיבוֹ
קִרְבָּן עוֹלָה עַל מִזְבֵּחַ הַתְּשׁוּבָה!" הִחְרָה הַחַזִּיק אַחֲרָיו רַב
שְׁנֵי בְּקוֹל רוֹוֵי דְמָעוֹת.

הִרְבַּ בְּעַל מַגְלָה עֲמֻקּוֹת קָם מִמְּקוֹמוֹ וּבְבֵית הַכְּנֶסֶת
הִשְׁלַךְ הֵס. הוּא פָּנָה אֶל שְׁנֵי הַקַּצְבִּים, שֶׁנִּשְׁאַרוּ עוֹמְדִים
לְיַד הַפֶּתַח, כְּשֶׁעֵינֵיהֶם נְעוּצוֹת בְּרִצְפָּה, וְשָׂאל אוֹתָם בְּקוֹל
רָם:

"הֲאִם מוֹכְנִים וּמוֹזְמִינִים אַתֶּם לְקַבֵּל עַל עֲצַמְכֶם לְשֹׁמֵר
וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל מַה שֶׁבֵּית דִּין זֶה יִטִּיל עֲלֵיכֶם?"

"כֵּן!!!" עָנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד בְּכֹל כַּחֵם. "אֲפֹלוּ תִצְווּ
שֶׁיִּגְזְרוּ אוֹתָנוּ לְגִזְרִים בְּעוֹדָנוּ בְּחַיִּים, נִקְבֵּל אֶת הָעֲנֵשׁ
בְּאַהֲבָה! לֹא יִצְטָרְכוּ לַעֲקֹד אוֹתָנוּ, נִשְׁכַּב בְּשִׁקְטָה וְנִסְבֵּל אֶת
הַיִּסוּרִים בְּדַמְמָה, מִבְּלִי לְהוֹצִיא הֶגְהָ! אֲנַחְנוּ רַק נִקְדִּים
וְנֹאמַר: יְהִי רְצוֹן שֶׁיְהֵא זֶה לְכַפָּרָה עַל כָּל עוֹנוֹתֵינוּ..." —

— "וּבְכֵן, הַקְּשִׁיבוּ הֵיטֵב! — אָמַר בְּעַל מַגְלָה עֲמֻקּוֹת
— לְכוּ לְבַתִּיכֶם וְכֹה תַעֲשׂוּ: תֹאסְפוּ אֶת כָּל הַחֲפָצִים שֶׁל

הבנים והבנות, המתגוררים אצלכם, את כל הריהוט, המלבושים והתכשיטים ותמסרו לכל אחד את חלקו — ועליהם לעזוב מיד את הבית ולחפש להם מקומות מגורים אחרים. לעמת זאת, עבור נשיכם תשאירו רק את הלבוש וכלי המטה — אך לא את התכשיטים! בשביל עצמכם אל תשאירו אפלו את המלבושים, פרט לבלאי סחבות לכסות על בשרכם, וערדלים מרפטות להגן על רגליכם. את כל הרכוש הנשאר תערימו לערמה גדולה במרכז הרחבה של חצר ביתכם ותעלו את הכל באש! אל תחוסו על שום דבר: בגדים, תכשיטים, חפצי בית, רהיטים, מרכבות, וכל דברי הערך היקרים ביותר — הכל חייב לעלות על המוקד ולהפך לאפר, מבלי שישאר מהם שריד ופליטה! אחר כך תמכרו את כל בעלי החיים שבמשק ביתכם ואת כל הנכסי דלא נידי: את הסוסים, הבהמות והעופות ואת הבתים, הגנים השדות והיערות — ואת הכסף שתקבלו תמורתם תשרפו באש! אל תשתמשו בכסף זה אפלו למטרות צדקה, כי אסור הוא בהנאה! נשיכם יתגוררו בינתיים אצל הילדים!"

"ואחרי שתבצעו את כל זה בדיוק לפי ההוראות — סיים הרב את דבריו — תבאו אלי ואומר לכם מה לעשות הלאה!"

שני הקצבים השתפיים מהרו בחופזה לבתיהם ועשו את כל אשר צוה עליהם בעל מגלה עמקות. הם חלקו לילדיהם את החפצים ואת כל אשר היו שיכים להם והשאירו עבור נשותיהם את המלבושים החיוניים ביותר וכלי מטה

מינימליים. ואת כל הרכוש הנשאר אספו לערמה גדולה ברחבת החצר, שפכו עליה נפט והציתו את האש... וכאשר כל הערמה הענקית הפכה למאכלת אש, שכלתה את הנכסים יקרי הערך, שהם רכשו לעצמם במשך עשרות שנים, לא הרגישו שני השתפיים שום עצב בלבם. אדרבה, רגש של שמחה מלא את כל ישותם.

"יהי רצון שפך ישרפו ויעלמו כל עונותינו וחטאינו — נשאו השנים תפלה בכל הלב — מוטב שרכושנו יעלה באש, ובלכד שנשמותינו ימצאו את תקונן וינצלו מדינה של גיהנום!"

לא במהרה בצעה משימת החסול וההשמדה של כל הרכוש. הנכסים היו כל כך מרבים עד כי הדבר ארך ימים על ימים. וכאשר נסתימה המשימה, ומכל הרכוש לא נשאר אף שריד — באו השנים אל הרב בעל מגלה עמקות והוא נתן להם הוראות נוספות בקשר לחלק הבא של דרך התשובה.

"עכשו" אמר בעל מגלה עמקות לשני הקצבים בעלי התשובה "לאחר שהעליתם באש את כל הונכם ורכושכם והשאתם לעצמכם רק את כסותכם לבשרכם — עליכם לכתת את רגליכם ברחובות העיר ולחזור על הפתחים! תלכו מבית לבית ותבקשו נדבות! אתם חייבים להתגבר על רגש הבושה ולדפק על כל דלת, אפלו של המכרים והקרובים ביותר, ולהושיט יד כקבצנים לכל דבר! תצרו פרוטה

לפרוטה, וכאשר יהיה בידיכם מספר זהובים, תלכו אל שוק הסמרטוטים, מקום שם מוכרים דברי לבוש ישנים ומשמשים, ותקנו לכם מכנסי כתנה ישנים, כתנת טלאי על גבי טלאי, טלית קטן ישן נושן, זוג געלים מרפטות וקרועות וכובע חרפי מקמט ומשפשף...

את הבגדים האלה תלבשו על גוכם ואלו את הבגדים שאיתם לובשים כעת תשרפו גם כן באש, שכן הם שארית מהרכוש שלכם, שבא לכם על ידי הכשלת יהודים בבשר טרפה, ולכן גם הם אסורים בהנאה! אסור שישאר על גופכם אפלו חוט אחד שנקנה בכסף שהרוחתם מבשר הטרפה. תלבשו רק מה שתקנו בכספי הנדבות שאנשים טובי לב יעניקו לכם! חכו אפוא ועשו מה שאני מצוה עליכם! כאשר תבצעו את הדבר, ועל גופכם לא ישאר שום שריד ופליט מרכושכם האסור בהנאה, תחזרו שוב אלי כדי לקבל הוראות נוספות בדבר צעדי התשובה הבאים.

"רבי קדוש! קראו השנים בבת אחת "נעשה ונקים ברצון ובשמחה בדיוק נמרץ כפי שכבודו מצוה עלינו! מוטב לנו לסבל בזיונות בעולם הזה מאשר לבא בבשת פנים לעולם האמת..."

כאשר שני הנגידים מאתמול נראו בסמטאות קרקוב כשהם לבושים בכלי סחבות, ומחזרים על הפתחים, עורר הדבר תדהמה והשתוממות שקשה לתארו. אם כי דמותם הייתה זועזעת וחזותם השתנתה כליל, הצליחו האנשים בכל

זאת לזהות אותם, והתחלחלו למראיהם.

הדבר עורר את רחמי הבריות, ורבים רצו לתת להם נדבות גדולות יותר, אך הם סרבו לקבל מטבעות גדולות יותר, אלא הקפידו לקבל מכל אחד לא יותר מפרוטה אחת.

הם לא רצו שאסוף הנדבות בשביל מלבושיהם הדלים יעלה להם בנקל.

"אסור לנו להיות יותר מיחסים מאשר כל קבצן זר המגיע כדי לקבץ נדבות — אמרו אחד לשני — אם יתייחסו אלינו אחרת, הרי נפיק טובת הנאה מהעבדה, שלפני כן הייתה לנו מעמד של עשירים גדולים ונכבדים, עקב גריפת הון תועפות מהפצת בשר טרפה בתור בשר כשר".

ולכן זה לקח להם כמה ימים, והם נאלצו לדפק על הרבה פתחים, לקבל פרוטה פרוטה, עד שהצליחו לקבץ סכום של כמה זהובים.

לבסוף חזרו אל בעל מגלה עמקות, כשהם מלבשים בכתנת בלויה ובמכנסי כתנה עבים, שלא לפי מדתם, מקמטים ומטלאים טלאי על גבי טלאי בחוטים גסים; על רגליהם נעלו מיני ערדלים מעץ עבה ומחפס, גדולים מאד ובלתי מהקצעים, ובלכתם הדהדו צעדיהם כשל אסירים הגוררים ברגליהם שרשראות כבדים, ועל ראשם חבשו כמתות צמר עקמות, מרפטות ומלכלכות, וכתוספת לתלבשת מחרידה זו, הייתה מראה פניהם צהב כשעוה מחסר

מזון וממעוט שנה, והלכלוך בצבץ מפל קמט בגלל העדר הרחצה.

כאשר בעל מגלה עמקות התבונן במראיהם ונסה להשוות אותם בדמיונו עם חזותם שופעת העשר והבריאות מלפני זמן קצר, בעת שהם באו אליו בפעם הראשונה — כמעט והתעלף... דמעות רותחות שטפו את פניו ולבו התפוצץ בקרבו מרב רחמנות על שני בעלי התשובה המענים.

"רבונו של עולם!" פרצה קריאה ממצמקי נפשו של הרב, בהרימו את שתי ידיו כלפי השמים "הבט נא וראה איזה עם סגלה בחרת לך! איזה סבל וענויים מוכנים לקבל על עצמם למענך, כדי לקדש את שמך בעולם הזה ולגדלך ולרוממך עד שמי מרום! דבר כזה לא תמצא אצל שום אמה ולשון, אפלו אצל הטובים והחסידים שבהם! ומה עוד אצל שני בורים גמורים כשני בעלי התשובה האלה, שלא קראו ולא שנו מעולם, ואינם יודעים יהדות מהי. יתומים היו מאב ואם מאז ימי ילדותם, שאינם יודעים להתפלל כהלכה, והם מקדשים את שמך בזה ובכא!"

בעל מגלה עמקות רצה להורות להם את החלק הבא של ההמשך בפסק דין התשובה, שהוצא על ידי בית הדין הגדול, אך היה קשה לו להוציא הגה מפיו. לבו שתת דם למראה סבלם של בעלי התשובה וכל פלו היה נפעם ונרגש.

רק אחרי מאמץ רב עלה בידו להתגבר על התרגשותו, ופתח ואמר:

"להוי ידוע לכם, שכל אותה עת שגופכם מצטמק והולך מיסורי התשובה והחרטה, הרי גם אני סובל, לא פחות ממכם! אינני אוכל ואינני שותה אלא אך ורק כדי להחיות את נפשי, ואינני ישן אלא שנה ארעית בלבד! אינני מפסיק לבכות ולקונן על כך, שמארע אים ונורא כזה היה יכול לקרות בעיר, בה אני מכהן כמרא דאתרא! הייתי מאד רוצה להקל על סבלכם ולא להטיל עליכם כל כך הרבה ביונות והשפלות! אך דוקא משום כך שאני משתתף בצערכם ומפני שכל ישראל חברים, ו"אנשים אחים אנחנו", בני אברהם יצחק ויעקב, לכן עז חפצי להציל את נפשכם מדינה של גיהנום! לפיכך אני חייב להתגבר על רגשי הרחמים המפעמים בלבי, ולצוות עליכם לעשות ולקיים את כל מה שנאמר בגזר הדין של בית הדין הגדול!"

"כשם שלרופא אסור להתרגש נכח יסורי החולה בעת שהוא חותך בבשר החי — המשיך הרב — ועליו להתדיר את אומלו עמק יותר ויותר פנימה, ללא רחמים, כדי להגיע למקומות הנגועים, לקדח ולשרש עד העצם ולפעמים אף לקטע את העצם עצמו — כך אסור לי לחוס ולחמל על גופכם הגשמי, אלא ליסר אתכם ולענות אתכם בענויים וכאבים קשים ומרים, ובלבד להציל את נשמותיכם מאש הגיהנום ומלאבד לנצח נצחים!"

"ובכן הקשיבו אפוא ואגידה לכם מה הם הצעדים הבאים אשר עליכם לעשות בדרך התשובה:

על שניכם לעבר בכל בתי הכנסת ובתי המדרשות שבקרקוב, בשעה שהם מלאים מתפללים, לעלות על הבימה ולהכריז בקול רם כדלהלן:

"רבותי! הננו מודיעים ומתודים בפניכם, שאנחנו חוטאים ופושעים! עוכרי ישראל! במשך עשרות שנים הפצנו ביניכם בשר טרפה והכשלנו אתכם בעברות חמורות ביותר! המטנו אסון עליכם ועל נשמתכם על ידי שפטמנו אתכם בנבלות ובחלבו! מי יודע כמה מקרוביכם או ילדיכם נגדעו מן העולם בעון זה, נכרתו בדמי ימיהם, כחייבי כריתות! אנו מודים ומתודים על כך ברבים, ומבקשים ומתחננים לפניכם לסלח לנו על כל מה שעוללנו לכם, ולהתפלל בעדנו אל אלקי הרחמים והסליחות שגם הוא יקבל את תשובתנו וימחל לנו על כל עונותינו..."

"אל תמהרו לרדת מהבימה — הורה להם הרב — אלא השארו שם ותמשיכו לבכות ולקונן ולהתחנן, להכות על חטא ולתלש את שערותיכם ולא לסגור את מעין הדמעות, עד שיכמרו עליכם רחמי הקהל, והם יודיעו לכם שמוחלים לכם במחילה גמורה וכי תפללו עליכם שגם השם יתברך יסלח לכם על חטאתיכם.

"עם סיום התפלה, בטרם יצא הקהל מבית הכנסת, תשכיבו עצמכם על המפתן של פתח היציאה, וכל מי שיצא מבית הכנסת יצטרך לדרך עליכם ולירק בפניכם..."

"כל אותה שעה, בעת שתהיו שטוחים על הארץ וקהל

היוצאים מבית הכנסת יעבר וידרך עליכם, תאמרו ודוי כמו ביום הכפורים ותכו על לבכם ב"על חטא!"

"כן תעשו בכל בתי הכנסת בעיר, וכשתגמרו לעבר את כל בתי הכנסת ובתי המדרש, מבלי להחסיר אף בית תפלה אחד, תצאו לבית העלמין, להשתטח על קברות הצדיקים ועל קברותיהם של אלו שנפטרו זה לא מכבר ושל אלה שמתו במגפות, תבקשו מחילה מהצדיקים הקדושים ושאר הנפטרים, שאולי נספו בעונותיכם, ותעוררו את רחמיהם שיתפללו בעדכם וימליצו טוב בעדכם בפני בעל הרחמים.

"לאחר כל זאת תעזבו את העיר קרקוב ותצאו לערך "גלות" לתקופה של שלש שנים. עליכם לנדוד רק ברגל, תמיד להיות נע ונד, אל תתעכבו במקום אחד יותר ממעט-לעת, חוץ משבתות וימים טובים. תמשיכו בנדודיכם בכל מזג אויר שהוא, אל תתעכבו לא מחמת גשם ולא מחמת ברד, לא מחמת שלג ולא מחמת רוחות סוערות. במקום בו תלונו היום אל תלונו למחר. ובכל ישוב יהודי שאליו תגיעו, תלכו ראשית כל אל בית הכנסת, תעלו על הבימה ותחזרו על ההכרזה:

"יהודים! להוי ידוע לכם, שאנחנו פושעי ישראל! במשך עשרות שנים היינו מאכילי טרפות והכשלנו אלפים ורבבות בעברות חמורות ביותר! עתה אנו מתחרטים על כל זה ורוצים לחזור בתשובה! אנא, במטותא מקם, התפללו

עלינו ובצעד נשמותינו שנזכה לסליחה ולכפרה!"

"במשך כל ימות השבוע בל יבא אל פיהם שום מאכל בשרי. רק בשבתות ובקמים טובים יהיה מתר לכם לטעם בשר, אך רק כזית, בכדי לצאת ידי חובה. לישן — תישנו רק על הארץ עם אבן למראשותיכם. במשך כל אותה תקופה, תחזרו על הפתחים כקבצנים. אך תקבלו נדבות רק כדי קיום בדיקה ובצמצום ליום אחד בלבד, ורק כדי להחזיק את הנשמה. אל תשאירו שום דבר בידיכם עבור יום המחר.

"לאחר שתתנהגו באופן זה במשך שלש שנים, תחזרו לקרקוב ברגל, ואם הקדוש ברוך הוא יתן לי חיים עד אז, אמשיך להורות לכם בעזרת השם כל צעדי התשובה הבאים! אם חס ושלום לא אהיה אז בין החיים, תמצאו אצל ממלא מקומי מכתב סגור וחתום שיכיל את כל ההוראות על דרך התנהגותכם בדרך התשובה בעתיד.

פרק שביעי

זכור הנשמה

ישר מאולם בית הדין של בעל "מגלה עמקות" יצאו שני השתפים בעלי התשובה לעבר בתי הכנסת של העיר, למלאות את פקדת הרב. תושבי העיר נדהמו ושערות ראשם סמרו לשמע ודוויים של שני הקצבים העשירים. בתחלה לא האמינו למשמע אוניהם. לא קל היה להם לעכל את הידיעה המדהימה כי אכן העיר כלה הגעלה במאכלות אסורות משך רבות בשנים. אולם ודוויים של שני הקצבים, שברון לבם ובכים הקורע לב אשר את פסקו של הרב. עתה נודע להם פשר הכרזתו של הרב ופקדתו החמורה לנתץ ולשבר את כלי הבשר של תושבי העיר ולנפצם לרסיסים מבלי השאיר מהם שריד ופליט.

העיר כלה רעשה וגעשה. רבים מלאו את בתי הכנסיות ובתי המדרש ושפכו את לבם כמים נכח פני ה', לכפר על עונם שנכשלו בשגגה בעברות כה חמורות.

אזירה של תשובה אחזה בכל תושבי העיר ויקבלו עליהם להזהר במשנה זהירות בכל הבא אל פיהם, לבדק

בשבע עינים ולהתיחס ברצינות מרבה לכל השיך לכשרות. הוסיפו לכך גם שני בעלי התשובה, שעוררו את הקהל על ידי סובבם בבתי הכנסת וודוויים הנורא, בהשפיעם עצמם על מפתן הפתח, כמדדס לכל עובר.

לאחר ששני הקצבים קימו את פקדת הרב בכל הנוגע לעיר קרקוב, ואחר שהשתטחו על בית העלמין ובקשו סליחה ומחילה משוכני העפר, יצאו שני השתפים בעלי התשובה לדרך נדודיהם, כדי להתחיל מיד לסגף את עצמם בסבלות הגלות ככפרה עבור חטאיהם. הם אף לא הלכו להפרד מנשותיהם וילדיהם לפני צאתם לדרךם הארכה ורבת הסבל. מבלי לקחת אתם מאומה פרט לכסותם לעורם, עזבו מיד את עיר מולדתם, והחלו לכתת את רגליהם בדרך כי נכר לא נודעות.

השנים הלכו ללא מטרה וללא כוון. לא היה חשוב עבורם מתי יגיעו למקום זה או אחר, ולא חקרו לדעת איך קוראים למקום ומה טיבו, האם זה כרך, מושב או כפר. להפך, העדיפו להטלטל בשבילים הרחוקים ממקומות ישוב, להתגורר בשדות עזובים או ביערות, תחת כפת השמים, לשבר את רעבונם בצמחי בר ובגדולי פרא ולהשקיט את צמאונם במי מעין — ובלבד שלא יצטרכו למתנת בשר ודם.

בהרחיקם מן העיר ובצעדם לבד על פני שדות ויערות דוממים יכלו להרהר בשקט ובאין מפריע. העבדה שמעתה

יכול כל שעל אדמה לשמש להם כמקום משכב בלילה וכל אבן יכולה להיות כר למראשותיהם, פקחה את עיניהם לראות ולהבין כמה כסילים היו כל ימיהם ברדפם אחרי העשר ובהתמכרותם לתאות הבצע במדה כזו עד כדי לעבר את העברות התמורות שבתורה. הנדידה בחיק הטבע, כאשר צרכי הקיום שלהם היו כמעט אפסיים, עוררה בהם שוב ושוב את ההכרה כמה טוב לו לאדם לחיות חיי צנע עם מצפון נקי, מאשר לשאף לחיי מותרות ועל ידי כך להסתחף למעשים נפשעים, לחטא ולהחטיא את האחרים.

בשאבם עדיד מהחלטתם הנחושה לקבל על עצמם יסורים באהבה, צעדו השנים בדרך לא דרך, מבלי לדעת לאן יובילום רגליהם. הם פסעו בדממה, בשפתים חשוקות, ראשיהם מורדים והעינים נעוצות בקרקע, וכל אחד שקוע במחשבותיו.

מהי השעה כעת? האם קרובה שעת הערב? מה יהיה מזג האויר? האם מתקרבת סופה? האם יתך גשם ארצה? — כל השאלות הללו לא ענינו אותם כלל. בכל פסת קרקע, בה תדרוכנה כף רגליהם עם בא השמש, שם ישארו לשכב למנוחת הלילה. וכאשר יתפס אותם הגשם או תפגע בהם הסופה, רק אז יחפשו מחסה כדי למצא מגן מן הקר והרטיבות.

מפעם לפעם היו מחליפים ביניהם מלה או שתיים, אך אלה יצאו מפיהם בנחת ובענוה והכנעה בלתי רגילים,

רחוק כרחוק מזרח ממערב מדרך דבורם של שני סוחרים גדולים כמוהם, שרק לפני שבועות אחדים נהלו עסקי ענק. החזרה בתשובה שקבלו על עצמם בכל לבם ונפשם, הפכה אותם בבת אחת למיני יצורים שלא מעלמא הדין, שאין להם שיכות לחיי אנוש רגילים.

כשגברה עיפותם, ורגליהם פקו מרב הליכה, היו מטילים את עצמם על האדמה הצחיחה, ושוקעים בשנת ישרים. כשהיו מתעוררים בלילה לא התענינו לדעת מהי השעה, ומיד כשהאיר השחר היו קמים מ"משכבם" וממשיכים בדרךם.

כאשר התחיל הרעב להציק להם, היו סורקים בעיניהם את הסביבה עד שמבטם נפל על בית כלשהו, ופנו לעברו כדי לבקש שיתנו להם משהו לקים את נפשם. פת לחם יבשה וספל מים מהבאר היה מספיק בשבילם. סרבו לקבל חלב או תבשיל מכל מי שלא יהיה. ואם קרה שאיש מושב, מכניס אורחים, היה מפציר בהם מאד להצטרף אל שלחנו לארוחת צהרים או לסעדת הערב ולהשאר ללון אצלו על ספסל השנה במטבח — היו מצהירים בפניו בקול רווי כאב ויגון:

"יהודי יקרו! להוי ידוע לך, שאנחנו עוכרי ישראל! עשרות שנים היינו מאכילים טרפות ליהודים יראים ושלמים והכשלנו אותם בעברות תמורות ביותר! אין אנו ראויים

אפלו שתתנו לנו דריסת רגל בצל קורתכם! גם את פרוסת הלחם היבשה ואת המים במשורה אין לנו זכות לקבל! אך אין לנו בררה, כי אחרת נגוע ברעבו!"

ובעוד המארח טוב-הלב נשאר עומד בפה פעור מתמהון, היו סובבים על עקבם ועוזבים את המקום.

ואם ארע שבדרך הנודים שלהם, חסרת המטרה, נקלעו לעיר או עירה, היו פונים מיד לבית הכנסת וממתינים שם עד שקהל המתפללים יתאסף לתפלת מנחה ומעריב, ואז היו עולים על הבימה, משליכים הס בבית הכנסת, וחוזרים על ההכרה:

"יהודים! כאן עומדים לפניכם שני פושעי ישראל שבמשך עשרות שנים הכשילו אלפים ורכבות במאכלות אסורות! אנו מתחרטים עתה על כל מה שעוללנו ומבקשים לחזור בתשובה כדי לכפר על עונותינו! אנא יהודים רחמנים בני רחמנים, בקשו עלינו רחמים! הפילו תחנוניכם לפני רבון העולמים שתשובתנו תתקבל ברצון ולתקן את נשמותינו שלא נאבד לעד בשאול תחתיות!"...

את דבריהם היו מסימים בככי תמרורים, כשהם מטיחים את אגרופיהם בלבם ומכים על חטא. ומיד עם סיום התפלה היו מטילים עצמם על מפתן פתח היציאה מבית הכנסת, ומתחננים יחד בקול קורע לבבות:

"אנא אחים יקרים, עשו עמנו חסד ותגמלו לנו טובה ותדרכו ברגליכם על גופנו ותריקו בפרצופינו, כדי למרק את חטאינו ופשעינו!..."

פה ושם נמצאו כאלה שהטילו ספק בכנות דבריהם ונטו לראות בכך מין הצגה מבימת של נוכלים, שכל חפצם הוא לזכות לאהדת הצבור כדי להנות ממתנות יד הגונות. אך העבדה שהם סרבו בעקשנות לקבל שום נדבת כסף, ורק לעתים נדירות היו מסכימים לקבל אצל משהו תבשיל חלבי שנשאר מאתמול, ואכלו אותו בעמידה בחצר הבית או בפתח הדירה, ומיד לאחר מכן הלכו ל"הכנסת אורחים", מקום שם שכבו לישן על הארץ עם אבן למראשותיהם (אם כי היו שם מטות ושמיכות עבור עוברי ארח עניים) — שכנעה את כלם שאין להם עסק עם אנשי מרמה, אלא עם חוזרים בתשובה אמתיים, המפקירים את עצמם לסבל ולענויים על מנת לזכות למחילה ולכפרה. ואז היו הנריות מרחמים עליהם וכל אחד אחל להם שתשובתם תעלה ותגיע עד פסא הכבוד ותתקבל ברצון "כקרפן עולה וכקטרת כליל..."

רק בליל שבת ובשבת בבקר היו נענים בחפץ לב להזמנתם של בעלי בתים להתלוות אליהם ולהיות אורחיהם לסעדת השבת. בשבת קבלו פחות או יותר צורה אנושית, כי לקראת שבת מלכתא היו מנערים את האבק מעל בגדיהם ונעליהם ורוחצים את הפנים ואת הידים. כל שעת הסעדה היו יושבים בקצה השלחן, על חדו של פסא, ומכל המאכלים שהיו מגישים לפניהם היו רק טועמים משהו על קצה המזלג

כדי לצאת ידי חובה בלבד לכבוד שבת. בקשו בעקר רק פרוסת לחם וספל מים להשקיט את רעבונם. בסימם לאכל ולברך ברפת המזון היו חוזרים ל"הכנסת אורחים" כדי לתת מנוחה לעצמותיהם העיפות מטלטולי הדרך במשך כל השבוע בנדידתם המיגעת חסרת היעד.

כך, לפי סדר חיים זה, ללא כל שנויים, ומבלי לנסות להקל על עצמם במאומה את סאת הסבל והיסורים, עברו עליהם ימים, שבועות וחדשים, תקופות השנה התחלפו, מזג האויר השתנה, אך אצלם לא חל כל שנוי. אותם המלבושים שמשו כסות לגופם הכחוש — בין בקר ובין בחם, בין ביום ובין בלילה, בין בחל ובין בשבת.

כל מי שהסתכל בהם ראה לפניו שני עניים מרודים, מצמקים ומקמטים, גבם שחוח, ומעיניהם נשקפת ההכנעה ונמיכות הרוח של פושטי יד מימים ימימה. מעל פניהם נמחק כל זכר לאותה שביעות רצון של חיי העשר והרוחה בעבר. הם נראו כקבצנים מדורי דורות, בהבדל היחיד, שלא נשאו על כתפם שום תרמיל, כי לא היה להם שום דבר להכניס לתוכו.

אך על אף הסבל הקשה — הקור, הרעב וטלטולי הדרך המפרכים — נשארו איתנים ברוחם ללא חת, נאמנים להחלטתם לקבל יסורים באהבה. לא נצלו שום הזדמנות לתת קצת מנוחה לגופם היגע, ביום חל, או להרשות

לעצמם נגיסה טעימה או לגימה של תענוג. לעתים קרובות היו מציעים להם ארוחה דשנה ויותר מקורטוב משקה מחמם עצמות, ולא פעם עלו לנחיריהם ריחות הנחוח של תבשילי הדגים וצלי הבשר וכוסיות היי"ש, בעת שעמדו ליד דלת מטבח, כשידם הכחושה מושטת בבקשה לחתיכת לחם ישנה, או שארית של אכל מאתמול או משלשום. היו איתנים כסלע ולא זזו כמלא נימה מדרך התשובה כפי שהתווה לפנייהם על ידי בעל מגלה-עמקות בהתאם לפסק הדין של בית הדין הגדול. רק בדרך זו יעלה בידם לכפר על חטאיהם.

כך עברו על שני השתפים בעלי התשובה שלש שנים תמימות, שלש שנות סבל בל יתאר. הדמויות האיתנות של שני הקצבים שופעי המרץ והבריאות היו עתה מצמקות ורזות, שבורות ורצוצות ומדכאות עד עפר. במשך שלש השנים הללו לא נהנו מעולם הזה אפלו הנאה קלה שבקלות. אדרבה, ברחו כמטחוי קשת מכל דבר שעלול לגרם להם תענוג כלשהו, כדי שלא לבא לידי נסיון. השמחה וההנאה היו רחוקים מהם כרחוק מזרח ממערב, ואף פעם לא עלה החיידק על פניהם. במקום שם ישנו היום לא ישנו מחר. תמיד היו נעים ונודים, ללא כל הפוגה. בקיץ צעדו יחפים תחת קרני השמש היוקדות שהכו על ראשם ולהטו על בשרם הכחוש. עקבות רגליהם נתקשו ונתחסנו על ידי כך כמו סוליות של עור. היה בכך לפחות יתרון משום שהדבר הגן עליהם בדרךם על צרורות וחדאי אבנים ובבוססם בבץ

ובשלושיות מים. בחרף לא עצרו בעדם, לא גלי קר מקפיאי עצמות ולא סופות שלג כבדות ביותר, מלהמשיך בנדודיהם בדרך לא דרך, על פני שדות ויערות, חשופים לפגעי הטבע הקשים וצפויים לסכנת מות משלג וקר.

לא פעם ארע שאחד מהם, נתקף במחלה, בהם גבוה, צמרמרת או כאבי ראש אימים, ובאפיסת כחות, וכל אכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות — אך גופם, שהתחסן על ידי יסורים וכאב, ורוחם העשויה לבלי חת, סיעו להם להתגבר גם על כל המחלות, ואולי היתה זאת זכותו של בעל מגלה עמקות שעמדה להם, שיוכלו לעבר את מבחן היסורים של שלש שנות התשובה, כדי לתקן את נפשותיהם לעולם הבא.

ברם, בינתיים נתנו האבק והזעה את אותותיהם עמק עמק בעור בשרם ובקמטי פניהם, כי במשך כל שלשת השנים, לא התרחצו אף פעם כהגון, לא הסתפרו ולא עשו את צפרניהם. שערותיהם גדלו פרע ופניהם כשולי קדרה. נוסף לכל זאת היו תמיד עיפים וסחוטים, סחבו את רגליהם הכושלות, לא בכחות עצמם, אלא בכח הרצון העז וההחלטה הנחושה, לא להרפות מן המאמץ לבצע את משימת התשובה שהטלה עליהם כדי לצרף אותם מפשעיהם.

רק בהתקרב החדשים האחרונים של שלש שנות התשובה, התחילו להתענגין לאן נקלעו בדרך נדודם הארפה ורבת התלאות, מהו שם המקום בו נמצאים, מה המרחק

מִמְנוּ וְעַד קָרְקוֹב עִיר מוֹלְדֹתָם, וְכַמָּה זְמַן צָרִיךְ לְקַחַת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְשֵׁם בְּרַגְלִי. לְפִי זֶה יִדְעוּ מְתֵי עֲלֵיהֶם לְהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת אֶת דְּרָכָם חֲזָרָה לְקָרְקוֹב, וּבְאִיזוֹ מְהִירוֹת עֲלֵיהֶם לְלַכֵּת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְשֵׁם בְּתֵם שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים.

כְּכֹל שֶׁהִתְקָרַב הַמוֹעֵד לְסִיּוּם גְּלוּתָם, שָׁאֵפוּ יוֹתֵר עֲדוּד וְחִזּוּק מִהַעֲבָדָה שֶׁמִּלְאוּ אַחֲרֵי תְּנַאי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם עַל יְדֵי בֵּית הַדִּין הַגָּדוֹל, בְּשִׁלְמוֹת וּבְדִיקָנוֹת, מִבְּלִי לַגְּרַע אֲפִלוּ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה מִמֵּנֶת הַסֶּכֶל וְהַעֲנוּיִים שֶׁנִּקְבְּעָה בְּשִׁבְלֵם. לְהַפְךָ, לְעֵתִים קְרוֹבוֹת עוֹד הִחְמִירוּ עַל עֲצָמָם בְּהַגְבִּירָם אֶת סְגוּפֵיהֶם מִחֲמַת הַחֶשֶׁשׁ שֶׁמָּא אֵינָם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבְתָם...

כִּי נִקְפּוּ וְחָלְפוּ הַיָּמִים, בְּדְרָכָם חֲזָרָה — וּבְדִיק עִם סִיּוּם שְׁנַת הַנְּדוּדִים הַשְּׁלִישִׁית הִגִּיעוּ לְקָרְקוֹב.

פרק שמיני

זכרים וטהורים

שְׁתֵּי בְּרִיּוֹת מִשְׁנֹת, מְלַבְּשׁוֹת בְּבִלְוֵי סְחָבוֹת, שָׁעֲשׂוּ רִשָּׁם זְוָעֲתֵי כְּרוּחוֹת רַפְּאִים שֶׁלֹּא מַעֲלָמָא הַדִּין, כְּדַמוּיּוֹת שֶׁל שְׁנֵי מֵתִים שִׁיצְאוּ מִקְבְּרֵיהֶם, לְאַחַר שֶׁבִּשְׂרָם נִמְקַ מְזֻמָּן, וְרַק שֶׁלְדֵיהֶם קִבְּלוּ שׁוֹב כְּשֶׁר תְּנוּעָה — נִכְנְסוּ לְקָרְקוֹב וּפְלָסוּ לָהֶם דֶּרֶךְ יָשָׁר לְעֵבֶר בֵּיתוֹ שֶׁל רַב הָעִיר.

אֲנָשִׁים הַבֵּיטוּ אַחֲרֵיהֶם בְּתַדְהֵמָה, אוֹלָם אִף אֶחָד לֹא זָהָה אוֹתָם, כִּי בְּצִאתָם אֶת הָעִיר הָיוּ גְּבָרִים נָאִים בְּמֵיטֵב שְׁנוֹתֵיהֶם, וְאֵלוֹ עֵתָה בְּחִזְרָם מִגְּלוּתָם, נִרְאוּ כְּזֻקְנִים, שְׁבָרֵי כְּלָיִם, מְגוּדְלֵי פְּרַע, וְקָרְעֵי סִמְרֻטוּסִים עוֹטְפִים אֶת גּוּפָם אֲכוּלֵי הַרְזוֹן.

בְּעַל מְגִלָּה עֲמֻקּוֹת, אֲשֶׁר בְּמִשְׁךָ כָּל שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים לֹא הִסִּיחַ אֲפִלוּ יוֹם אֶחָד אֶת דַּעְתּוֹ מִשְׁנֵי הַקְּצָבִים בְּעַלֵּי הַתְּשׁוּבָה, בְּהַרְגִּישׁוֹ וּבְהַשְׁתַּתְּפוֹ בְּכֹל סְבִלּוֹתֵיהֶם וְעֲנוּיֵיהֶם — חֲכָה בְּאוֹתוֹ יוֹם, יוֹם הַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁי לְצִאתָם לְנְדוּדֵיהֶם, בְּצִפְיָה דְרוּכָה לְבוֹאֵם חֲזָרָה. מֵאִז שְׁעוֹת הַבִּקּוּר הַמְּקַדְמוֹת עֲמַד לֵיד חֲלוֹן בֵּיתוֹ, צוּפָה הַחוּצָה בְּכִלְיוֹן עֵינָיִם וּבְמַתִּיחוֹת

רבה.

ובראותו מרחוק את שתי הדמויות המוזרות ומעוררי הסלידה, ידע מיד כי אלה הם בעלי התשובה. אך החוצה ורץ לקראתם כאלו היה נער עול ימים, ובפרשו את ידיו לרוחה הכריו בקול רוטט מהתרגשות:

"ברוכים הבאים, צדיקים וקדושים! בעלי תשובה זכים וטהורים!"

הוא נתן להם שלום ברב חדוה, לחץ את ידיהם בחמימות בהריחו את ריחם בתענוג רוחני עלאי:

"הרי אתם מפיצים סביבכם ריח של גן עדן!"

הוא הכניס אותם לביתו ברב כבוד, כשהוא מפזז ומכרכר סביבם בחבה רבה, משמש אותם בעצמו, מביא לכבודם את הכרסאות הנאות ביותר ומבקש מהם לשבת, ותוך כדי כך נופל על צוארם ומחבק אותם אליו באהבה ובהערצה.

"אשריכם ואשרי חלקכם!" הביע הרב את רחשי לבו — הרי אתם בעלי תשובה גמורים! אפלו גדולי הצדיקים לא ינחלו בעולם הבא כבוד וגדלה כמוכם! במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד!

הוא הביא לפניהם כבוד מכל טוב, ובראותו את מבטי השאלה והתמהון על פניהם, האם כבר מתר להם לאכל

מזון משבח, הרגיע אותם הרב בדברי עדיד ונחמה:

"אכלו, בני, אכלו! מעתה הכל כבר מתר לכם! מהיום והלאה לא תוסיפו להיות נעים ונדים בעולם ולא תענו יותר את נפשכם ביסורי הגלות! תוכלו להשאיר לגור בקרקוב יחד עם נשותיכם ובניכם! ברום, יהיה אסור עליכם לעסק במסחר, אלא להתפרנס בישר מעבודת כפיים! תוכלו להיות סבלים, חוטבי עצים, שומרי לילה וכדומה, מה שיוזמן לכם! ואני יכול להבטיחכם שעבודה לא תחסר לכם. אבקש מבעלי הבתים, תושבי העיר, שידאגו לכך שתוכלו להרויח את לחמכם, וכי אף אחד לא יעלה על דל שפתיו ולא יזכיר לכם את מעשי החטא שלכם בעבר, כי חטאיכם אינם קיימים עוד! הם נשטפו ונמחקו בדם ובזעה ובמח עצמותיכם המענות! לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם!"

יהודי קרקוב כמעט וכבר שכחו את המארע עם שני הקצבים, שהכשילו את העיר במאכלי טרפה במשך שנים רבות, ואשר בית הדין הגדול גזר עליהם להשמיד את כל רכושם ולהיות נע ונד בעולם. מאז עברו כבר שלש שנים והענין נשכח מלב כל.

אך לפתע הכריז השמש של בית הדין בכל בתי המדרש ובתי הכנסיות בעיר, בפקדת הרב דמתא את ההודעה הבאה:

"מכריזים ומודיעים בזה לכל בעלי הבתים בעיר, כי שני הקצבים בעלי התשובה חזרו לקרקוב לאחר שלש שנות גלות וקימו בשלמות את גזר דין התשובה שהטל עליהם!

מהיום והלאה הרי הם צדיקים גמורים ונקיים מכל חטא ופשע! הרב דמתא שליט"א מטיל אפוא חובה על כל בעלי היכלת לתמוך בהם ולעזור להם להשיג עבודה, כדי שיוכלו לפרנס את עצמם ואת נשיהם ובני ביתם. יש לעשות את כל האפשר על מנת למצא עסוקים עבורם: חטיבת עצים, העברת חבילות, שליחויות, שמירה בלילות — ולשלם להם שכר הוגן!

"וכל אחד מזהר בזה באזהרה חמורה לא להזכיר להם עונות ראשונים ולא לפגוע בכבודם בכל צורה שהיא! אדרבה, יש להתיחס אליהם במלא האהדה, להקל עליהם ככל האפשר ולחפש בשבילם רק עבודות נוחות, לאחר שענו את נפשותיהם במשך שלש שנות גלותם בסגופים קשים ביותר! כלם חייבים לדאג לכך שלא יחסר להם פרנסה ושלא יקפחו אותם! הם, שני בעלי התשובה עצמם, שלמדו להיות נכנעים ומשפלים עד דכא, הרי לא יגיבו ולא יתקוממו נגד עול וקפוח, לכן יש לנהג כלפיהם במשנה זהירות שלא יפגעו בם אפלו פגיעה קלה שבקלות!

בעל מגלה עמקות הלוח להם סכום כסף קטן מקפת הקהלה, שהספיק עבורם כדי לקנות מלבושים פשוטים, וכדי לשכר דירות ישנות בשבילם ובשביל בני ביתם. הם התחייבו להחזיר את כספי ההלוואה בתשלומים קטנים, שיצליחו לחסוך פרוטות פרוטות משכר עבודתם. ובלבד שלא יהנו ממתנת בשר ודם, אלא מהכסף שיפול בחלקם מעמל כפיהם.

יהודי קרקוב הוכיחו נכונות רבה לקיים את פקדת רבם הדגול. כאשר שני בעלי התשובה - העשירים המכבדים - הופיעו בשוק, בכגדים פחותים וגסים, חגורים בחבלים של סבלים מסביב למתניהם, והתחילו לתור בעיניהם מסביב, לאן לפנות כדי להרויח כמה פרוטות עבור לחם לאכל, מיד נמצאו קופצים רבים, שהתחרו ביניהם בשפע של הצעות עבודה בשבילם:

"באו אתי! יש לי עבודה בשבילכם!"

"לא! יותר טוב שתבואו אתי! אצלי תהיה לכם עבודה קלה יותר!"

"לכו אחרי! אצלי תקבלו שכר גבוה יותר!"

"ואצלי לא תצטרכו לעבד כלל! תמלאו רק תפקידי שמירה, ותוכלו לתת מנוח לעצמותיכם היגעות!"

נדיבי הלב ממש משכו אותם בכח זה לכאן וזה לכאן, ושני בעלי התשובה נתנו להם לעשות בהם כחפצם מבלי לפצות פה, כאלו היו יצורים ללא כח רצון כלל. לא התענינו לדעת איזו עבודה מציעים להם ולא שאלו מה יתנו להם תמורתה. מיד עם הגיעם למקום העבודה, התחילו ללא שהיות לעבד במלא המרץ. מה שאחרים עשו במשך כל היום, גמרו בשעה אחת ושתיים, ודרשו עוד ועוד עבודה, ובלבד להיות בטוחים שלא יקבלו חס וחלילה תשלום שלא יהיה לו כסוי מלא בעבודה חרוצה ויעילה.

רבים היו הבאים למקום עבודתם כדי לחזות בתופעה הנדירה, וללמד מוסר השכל משני בעלי התשובה, שלמרות שנשאר מהם עור ועצמות בלבד, ידעו להפעיל את כח רצונם ולדרבן את עצמם לעבד בלהט ובמרץ נעורים שעות על גבי שעות ללא הפוגה. אלה שזכרו את מראה פניהם מתקופת העשר שלהם מלפני שלש שנים, כאשר הבריאות והאון שפעו מכל ישותם, לא יכלו שלא להתרגש עמקות בהסתכלם עתה על שני הסבלים, שעורם הצהיב כמו קלף מיבש ועצמות לחייהם החדות בלטו החוצה, ולא אחד הוריד דמעות מרב רחמנות והשתתפות בצערם.

כדי לא להביא אותם במבוכה, היו האנשים מציצים בהם מבין סורגי הגדר שמסביב לבית בו עבדו שני בעלי התשובה והיו מסתלקים מהר כשהבחינו כי מרגישים שמסתכלים בהם.

לאט לאט התאקלמו שוב בעיר, הפכו לאנשים שהצבור נזקק לשרותם והרויחו את לחמם בישר ובנאמנות. הם מצאו להם מקום מגורים מחוץ לעיר, משום שהתביישו לגור בשכנות עם יהודים, שאולי יזכירו להם עונות ראשונים. גם לא רצו לגרם אי נעימות לילדיהם ולנכדיהם. מדוע יסבלו עבור עון אבותיהם!

פרק תשיעי

הכתב המפרש

ערב אחד, אחרי יום של עמל מפרך, באו שני בעלי התשובה אל בעל מגלה עמקות, כשפניהם מביעות דאגה עמקה. עמדו בהסוס ליד הדלת וחכו שהצדיק ישא את עיניו ויזמין אותם להכנס.

"ברוכים הבאים, בני היקרים!" קרא בעל מגלה עמקות כשהבחין בהם. "אתם נראים לי מדאגים מאד... מה הסבה? האם חסר לכם משהו? האם משהו העליב אתכם, או גרם לכם עול? ספרו נא לי ואעשה כל מה שביכולתי כדי לעזור לכם".

"רבנו הצדיק! — געו שניהם כאחד בבכי תמרורים — לבנו מלא פחד מפני יום הדין הנורא הממשמש ובא! מי הזקנה מתקרבים והולכים, ולא רחוק היום בו יופיע מלאך המות בעל אלף העינים ויביא אותנו בפני בית דין של מעלה, ושם יהיה עלינו למסר דין וחשבון על כל מעשינו בעולם הזה! אמנם סגפנו את עצמנו במשך שלש שנים וקבלנו באהבה את הסבל והענויים של הגלות, אך

מי יערב לנו כי די לנו בכך? מי יודע אם זה מספיק כדי לכפר על הפשעים החמורים שבצענו במשך עשרות שנים? צמרמרת תוקפת אותנו כשאנו נזכרים במה שצפוי להם לרשעים בעולם הבא, ומתעורר בנו הרצון לצאת שוב לגלות, ולהמשיך ולסגף את עצמנו בענויים גדולים יותר ובלבד להיות בטוחים שנוכל לתקן מה שפגמנו ברב חטאינו ופשעינו!

"הרגעו נא, בני, ואל תכרסמו את לבכם בהרהורי דאגה! — השתדל הרב להשקיט את בכים — אין כל ספק בדבר שאתם כבר עתה צדיקים גמורים! אני מאחל לעצמי "לזכות" להגיע לעולם הבא כה נקי מחטא ועון כפי שאתם תגיעו לשם לאחר מאה ועשרים, נקיים וטהורים מכל סיג ופגם! חלקכם בגן עדן יהיה למעלה מחלקם של צדיקים גמורים, כי השב בתשובה "זדונות נעשות לו כזכיות!"

"אבל רבנו הקדוש והטהור, אנו בכל זאת זוחלים ורועדים, ולבנו חושש ודואג מה יהא בסופנו..." לא יכלו השנים לעצר בעד מעין דמעותיהם "אלו היינו זוכים לפחות לקבל אות או מופת או אשור בכתב, שיחזק בנו את הבטחון שאכן יש לנו חלק בעולם הבא..."

"הריני נעתר לכם גם לזאת — השיב הרב, בראותו שאחרת לא יוכל להרגיע את רוחם — אמסר בידיכם כתב מפרש שיניח את דעתכם".

למרות השעה המאחרת, התישב הרב ליד שלחנו, נטל

לידו את הקולמוס, טבל אותה בדיו, ורשם על הקלף את השורות הבאות:

"אני החתום מטה, רבה של קרקוב ואב בית הדין הגדול שהוציא את פסק הדין נגד שני הקצבים השתפים, וגזר עליהם את תשובת המשקל החמורה, כדי לכפר על פשעיהם העצומים, והם קימו אותה בשלמות לכל פרטיה ודקדוקיה — הריני גוזר בזה, שכשם שקבענו בבית דין של מטה, כך יקימו בבית דין של מעלה, והשנים יהיו מנקים מכל עון ואשמה ורשע".

כאשר סיים הרב את כתיבתו, הקריא את הכתב בפני בעלי התשובה, ושניהם הושיטו את ידיהם לקבלו מידי. בעל מגלה עמקות לא ידע למי מהם למסר את הכתב המפרש. לבסוף מסר אותו לידי זה, שנתעורר ראשונה ועורר את שתפו לפתח בדרך התשובה.

רק אז חזרו השנים לביתם בלב שקט ובטוח.

מגלת הקלף שנמסרה לידם על ידי בעל מגלה עמקות נסכה בקרבם הרגשת בטחון וחזקה בהם את התקווה שאכן כפרו על חטאיהם בשלש שנות סגופיהם, ושוב לא יענישו אותם בבית דין של מעלה בעון הכשלת הרבים במאכלי טרפה. הם המשיכו להתנהג בהכנעה ובשפל-ברך, עבדו בפרך בעבודות שחורות, שספקו להם על ידי בעלי הבתים בעיר, והרויחו את לחמם בישר ובעמל כפים.

כל ערב, אחרי שעות העבודה, ובשבת במשך כל שעות היום, היו השנים יושבים בבית המדרש, מקשיבים בדומיה לשעורי התורה וסופגים לתוכם הלכה ודברי מוסר ויראת שמים, שהחיו את רוחם והביאו מרפא ללבם השבור ולנפשותיהם הדואבות.

הם זרחו ממש מאשר כאשר נתנה להם הזדמנות לעשות שרות כלשהו עבור לומדי התורה ובאי בית המדרש, כגון להגיש כוס תה למגיד השעור, או למלא כל מיני שליחיות עבור תלמידי החכמים חובשי בית המדרש. אין לתאר את שמחתם כשהיו רצים לקים מצוה. הקפידו להרבות בעניית "אמן" ו"אמן יהא שמה רבה", ועמדו על המשמר לשמע "קדישים" וברכות ו"לחטף" עוד ועוד "קדשות", וביחוד בשבתות ובימים טובים.

כך עברו עליהם שנות חיהם האחרונות, כשהם חיים חיי עמל קשים, וכל רגע פנוי היה קדש לעבודת הבורא.

בעלי הבתים בקרקוב, שידעו על עברם של שני הקצבים השתפים, על חיי העשר שלהם משכבר הימים, ועל שנות התשובה הרבות שעברו עליהם מתוך צער ויסורים שאין לתארם, לא נסו אף פעם לבקש מהם שרות כלשהו בחנם, או לנהוג כלפיהם בפחיתות הכבוד. אך למרות זאת היו שני בעלי התשובה עומדים בפני כל אחד ואחד בהכנעה, כעבד לפני רבו, והיו מביטים על כל אחד, כשהם מנסים

לנחש אם הלה זקוק למשהו, ומיד מזדרזים למלא את מבקשו הסמוי במרב המהירות והיעילות. למרות גילם המבוגר ועל אף עיפותם מעמלם הקשה, היו רצים כמו נערים צעירים כדי להשביע את רצון הבריות, ופניהם מביעים ספוק בלי גבול.

ברם, השנים והגיל עשו את שלהם; על אחד מהם קפצה הזקנה במפתיע, הרגלים התחילו כושלות, הגב כפוף, הידים רועדות, כחותיו נתדלדלו והלכו, ולא היה מסגל יותר לעסק בעבודה פיזית. עד שיום אחד לא יכול היה לקום ממטתו, ונשאר שוכב באין אונים ובאפיסות כחות. היה נראה בעליל שהמות מתקרב אליו בצעדי ענק, ולא יארכו הימים והוא ילך בדרך כל הארץ.

היה זה בעל התשובה השני, לא זה שקבל את מגלת הקלף, שנכתבה בידי בעל מגלה עמקות, ככתב אשור עבור בית דין של מעלה.

כשנודע הדבר בעיר, שאחד מבעלי התשובה חלה, באו לבקרו, בחדרו הדל, הרב וכל נכבדי העדה. החולה התרגש מאד למראה המבקרים רמי המעלה שבאו לחלק לו כבוד, והוא פרץ בבכי. חשב הרב שהחולה בוכה מחמת פחד מהמות המתקרב ובא, ומאימת ההתייצבות למשפט בפני בית דין של מעלה, והוא נחמו ודבר על לבו שאל לו להיות מדאג כלל וכלל.

"הרי אתה צדיק גמור! הגעת אפלו לדרגה גבוהה יותר

מצדיק גמור — הרגיע אותו הרב — נשמתך זכה ונקיה כזהב וכפז, ללא כל רבב קל שבקלים! כסא של זהב משבץ ביהלומים מוכן עבורך בגן עדן! כי את כל הענש עבור חטאיך כבר קבלת די והותר בעולם הזה!"

"אך מגלת הקלף אינה נמצאת בידי אלא בידי חברי — קונן החולה שעמד על סף המות — אוי, מה גדול פחדי מיום הדין! אני ממש מתפתל מאימה, וכל הזמן אני רואה לנגד עיני את מלאכי החבלה הנוראים, המתקרבים אלי בשפודיהם הלוהטים, מצפים לרגע של יציאת נשמת, כדי לתקע אותם בגופי ולהטילני בדודי הזפת הרותחת של הגיהנם!"

שוב הרעיף הרב על החולה דברי עדיד וחזוק והסביר לו בטוב טעם ודעת, כי בשמים אינם זקוקים למגלת הקלף, וכי הקדוש ברוך הוא שהוא בוחן כליות ולב, יודע את כל הנסתרות ואין דבר נעלם ממנו.

החולה הקשיב בדומיה לדברי הרב ושאר הנכבדים, אך הרגשתו לא השתפרה והפחד המשיך לכרסם בלבו.

עברו ימים אחדים, ומצבו של החולה הורע מאד. צל המות כבר היה פרוש על פניו. הוא שכב במטתו כשכלו פקעת אחת של צער ויסורים, וכל הזמן לא הפסיק מלבכות ולקונן, מתוך הזיות וסיוטים, על מלאכי חבלה לאין ספר הממלאים את כל חלל החדר, שפודים ארזים שלופים בידיהם, והם מחכים בחסר סבלנות לרגע של יציאת

הנשמה...

אנשי ה"חברה קדישא" שהבהלו למטתו, לא יכלו לחזות בענויי הנפש הנוראים של הגוסס, והם שוב הזעיקו את הרב בעל מגלה עמקות, אולי יעלה בידו להשקיט את רוחו ולסלק מעליו את סיוטי הגיהנם.

"רבי" ... פתח בעל התשובה הגוסס, בסגנון את המלים בקשי רב מתוך שפתיו המכחילות, כשדמעותיו זורמות ושוטפות את פניו הצהבים כדונג "רבי... לבי מתפוצץ מאימה, ואף לרגע לא מרפה ממני הפחד שמא לא נתקבלה תשובתי בשמים! ואזי אוי ואבוי לנשמת החוטאת — ואני אנה אני בא? הרי לנצח לא אצא מהגיהנם! אהיה אבוד בכף הקלע ובענויי התפת לנצח נצחים!"

לבו של הרב בעל מגלה עמקות נשבר בקרבו למראה הסיוטים הקשים הפוקדים את החולה, והוא שלח לקרא לבעל התשובה השני ופקד עליו למסר את מגלת הקלף לידי הגוסס, שיקח אותה אתו אל הקבר... ואלו על הגוסס הנוטה למות צוה לתת תקיעת כף לשתפו ולהבטיח לו, שלאחר מותו יבא אליו בחלום ומסר לו דיווח מלא ומפרט על כל מה שארע לו מהרגע של יציאת נשמתו ועד שהגיע למקום מנוחתו.

שמע בעל התשובה השני בקול הרב ומסר את מגלת הקלף לידי חברו הגוסס. בתמורה לכך הבטיח לו הגוסס בתקיעת כף, שמיד שיגיע למנוחתו, יבא אליו בחלום

וימסר לו בפרוטרוט כל מה שהתרחש אתו בעולם האמת.

רק אז נרגע בעל התשובה הנוטה למוות, וביום המחרת הוציא את נשמתו מתוך שלוה מלאה, כשעל פניו נסוד חיוך רחב של קדשה ושביעות רצון של תענוג רוחני עלאי הנשגב מהשגת אנוש...

ההלוויה נערכה ברב עם. הרב שלח את שמשו להכריז בכל בתי הכנסיות בעיר על בטול מלאכה. כל החניות ובתי המסחר נסגרו, וכל תושבי העיר, מנער ועד זקן, מהאיש הפשוט ועד פרנסי הצבור, נהרו לחלק לבעל התשובה את הכבוד האחרון.

המונים הצטופפו בבית הקברות, והארון הטמן בקבר, כשבידי הנפטר מגלת הקלף לבית דין של מעלה.

בעל מגלה עמקות השמיע דברי הספד נרגשים בקול חוצב להבות אש, שהרטיט את הלבבות, וכל הקהל פרץ בכי.

בדבריו גולל הרב את פרשת הענויים והסגופים הנוראים שהנפטר קבל על עצמו באהבה ובכרצון כדי לכפר על חטאיו ולטהר ולזכך את נשמתו מכל סיג ופגם.

"צאו וראו מה גדול כחה של תשובה שהיא מגעת עד כסא הכבוד! — פנה הרב אל הנאספים — אפלו החוטא הגדול ביותר, שדומה שאין לו תקנה כלל, גם הוא יכול לעשות תשובה כל זמן שהנשמה בקרבו ולהגיע לעולם

הבא נקי מכל חטא ועון!"

ובהרעימו בקול אדיר סים את דברי ההספד, כשמבטו מפנה כלפי מעלה:

"פנו מקום! צדיק גדול מגיע עתה למנוחתו! נשמה של פז וסנפירים עולה וחוזרת למקור מחצבתה, זכה וטהורה בדיוק כפי שהיתה בעת ירידתה לעולם!"

במשך ימי השבעה בא הרב ועמו נכבדי העדה להתפלל בבית בו הוציא בעל התשובה את נשמתו, ולנחם את האלמנה והיתומים. החדר הצר וכל החצר היה צר מלהכיל את כל הבאים, והתפללות נערכו ברגש רב. לאחר התפללות למד הרב פרק משניות יחד עם כל הקהל לעלוי נשמתו של הנפטר, ובמשך כל היום המה המקום ממבקרים מכל רחבי העיר והסביבה שהפגינו את אהדתם והוקרתם למנוח.

פרק עשירי

לפני בית דין של מעלה

בעל התשובה השני, שתפו של הנפטר, שאת מגלת הקלף שלו לקח אתו אל הקבר, המתין בחסר סבלנות במשך כל ימי השבעה, שחברו יבא אליו בחלום ויספר לו על כל מה שארע אתו בעולם האמת. אך — לשוא! שום אתות לא הגיע מהמת. עבר עוד שבוע ועוד שבוע, השתף היה כבר מלא דאגה וצער, לבסוף, אחרי שבועים נוספים של צפיה מתוקה, הופיע המת בחלומו.

היה זה בלילה הראשון לאחר השלשים, כאשר בעל התשובה שנשאר בחיים נרדם על משכב הקש שלו, לאחר יום של עבודה מפרכת, הופיע בחלומו השתף המת. הוא ידע היטב ששתפו כבר הלך לעולמו ולא נמצא יותר בין החיים, ובדמיונו ראה אותו כדמות מענה ורצוצה עוד יותר מכפי שהיה בעודנו בחיים, ביחוד בימים האחרונים שלפני מותו, כשתארו היה ממש שחור משחור וכל צורתו נשתנתה ונתעקמה מרב בכי ויללות, חרד ורועד מאימת יום הדין. אך בהופיעו בחלומו כמעט ולא הכיר את שתפו,

לפני בית דין של מעלה

צה

שבקה אתו יחד את כל שנות חייו, בתקופות של שמחה ואשר ובתקופות של יגון וכאב. כלו היה קורן אור, וכל דמותו הבהיקה באור יקרות. הוא הפיץ סביבו זיו של קדשה וזך, שסגור את העינים, כנגה השמש בצהרים עד שהיה קשה להסתכל בו. גם התכריכים שלו היו צחורות מצחור, כלבן של שלג מבהיק בהשתקפו באור השמש, ללא כל צל או רבב. כל ישותו אמרה הוד והדר של צדיק הנהנה מזיו השכינה בגן עדן העליון.

והקול של דמות הפלאים של מי שהיה שתפו לשעבר, קול מלטף ומעודד כצלילי פעמוני כסף. במשך שנות התשובה, שכח כבר שאי פעם היה שתפו מסגל לדבר בקול נמרץ ועירני. כל הזמן היה קולו עצוב ולאה, מחריש יותר מאשר מדבר, וגם מעט המלים שהיה מוציא מפיו פה ושם, היה להם צליל צרוד וחורק, כאלו בקעו מקברו של מת חי. ואלו עתה היה הקול צלול, מלא עדנה ומתיקות ושופע אשר ונחת רוח, רחוק כרחק מזרח ממערב מקולו של קצב בור ועם הארץ, שקפה של שרצים — עונות ופשעים חמורים — תלויה לו מאחוריו. היה זה קול מעדן שנזדכך על ידי שקידה נמרצת בחיי קדשה וטהרה.

"חברי האהוב!..." — הגיע אליו קולו המעדן והרך של הנפטר — אצלכם בעולם השפל לא יודעים כלל מיהו בעל המגלה עמקות, מה גדולה מעלתו בשמים, בתוך הפמליא של מעלה, ובאיזו מדה מתחשבים שם בדעתו כל השערים של העולמות העליונים עומדים פתוחים לפניו,

והריהו שם כבן בית, יוצא ונכנס. הכל נשמעים למוצא פיו וששים למלא את רצונו — מה שהוא גוזר הרי זה שריר וקיים!

ואז התחיל הנפטר לספר את כל הקורות אותו מאז יציאת נשמתו:

"פחדתי אמנם לא היה פחד שוא! רע ומר היה לנו ולנשמותינו לנצח נצחים, אלמלא היינו חוזרים בתשובה בעודנו בחיים, כי כאן, למעלה בעולם העליון, אי אפשר יותר לתקן מה שקלקלו למטה!

"ובכן הסכת אפוא ושמע, חברי היקר!

"בו ברגע שנשמתי פרוחה מגופי, מיד הקיפו אותי מפנים ומאחור, מלמעלה ומלמטה כתות כתות של מלאכי חבלה, משחיתים וקלפות רבים כחול אשר על שפת הים. מראיהם היה כל כך איום ומעורר חלחלה ופלצות, עד שמהפחד בלבד אפשר היה למות אלף פעמים. חלק מהם הגיעו בדמותם של זאבי טרף רעבים, וחלק בדמות נחשים ארסיים ופתנים ענקיים, שהתפתלו סביב במחול שטנים מקפיא דם... ואחרים עטו עלי בדמויות זועתיות ביותר של בריות שונות ומשונות, עם פרוצים שחורים משחור ועינים לוחטות וצמאות לדם, ובידיהם פגיונות שלופים, דרוכים ומוכנים לתקע אותם בלבי ולטלטל אותי בתנופה אחת! אי שם לתוך גיא צלמות בארץ ציה ושוממה, אשר משם לא אחלץ עוד לעולם, ואהיה אבוד לנצח נצחים!

אך האימה והחשכה שנפלה עלי היתה רק להרף עין, כי מיד נצבו לידי ארבעה מלאכי רחמים, בדמות כרובים צחורים, שופעי עדנה ורך לאין קץ. הם תפסו מקום, אחד למראשותי אחד למרגלותי ושנים מימיני ומשמאלי. הם לא זזו ממני אף לרגע עד אחרי שגמרו את הטהרה. כך חסמו את הגישה בפני כל מלאכי החבלה ולא היתה להם כל שליטה עלי. הם חרקו בזעם בשניהם וירו זיקי אש, מוכנים לקרע אותי לגזרים, לעשות אתי כלה ולא להשאיר ממני שריד ופליט. אולם ארבעת מלאכי הרחמים הקיפו אותי כחומה בצורה, והמשחיתים לא יכלו להתקרב אלי בשום פנים.

כשהכניסו אותי לארון כדי להובילני לבית הקברות, נגלו לעיני עוד מלאכי מעלה, שהצטרפו לארבעת מלאכי הרחמים, וגוננו עלי לארך כל הדרך. ולמרות שמלאכי החבלה השחורים ארבו לי כל הזמן בלהיטות עצומה, נדחפים ונדחקים לעברי במאמץ רצחני לפרץ פרוצה בחומת המגן שמסביבי ולתפסני ולטלטלני אל מעבר להרי החשך, ועל אף מספרם העצום — לא יכלו לנגע בי ולעשות לי כל רע.

כשהורידו את ארוני אל הקבר, ובטרם פסו אותי בעפר, עשו מלאכי החבלה מאמץ נועז אחרון, בהדחפם אל הארון ברב רעש והמולה, והתעקשו דוקא לחטף את גופי. אך המלאכים הקדושים נצבו סביבי איתנים כצור וגוננו עלי כל הזמן מבלי להסיר ממני את מבטם הרחום

אף לרגע.

גם לאחר סתימת הגולל כאשר הקבר היה כבר מכסה בעפר, וכל המלויים יחד עם רבה הקדוש של קרקוב, כבר עזבו את המקום וחזרו העירה, גם אז לא זוו מקברי ארבעת מלאכי הרחמים ונשארו עומדים על עמדם, סוככים עלי בכנפיהם שלא יאנה לי כל רע.

ואז הופיעו ארבעה מלאכים אחרים, עוטים הוד והדר, כדי להביא את נשמתו בפני בית דין של מעלה.

עד מהרה הגעתי לתוך עולם מלא אור נגוהות, זוהר ומבריק, במדה כזו, שאתם בעולם התחתון, בעולם הגשמי, אינכם יכולים אפילו לתאר בדמיון אפס קצהו. מיד מלאה אותי הרגשת אשר ותענוג עלאי שאין לתארה ולבטאה במלים. כל תענוגי העולם הזה במשך כל ימי חיי אנוש הם כאין וכאפס לעמת הענג של שניה אחת בנהורא עלאה.

ארבעת המלאכים, השושבינים שלי, הובילו אותי לעבר ארמון רם ונשא, שכתליו עשויים כלם בדלח טהור, והעמודים והקשתות מזוהב ומפז. החלונות שבצו ביהלומי ענק, שנוצצו והפיצו אור יקרות למרחקים בצבעי קשת מרהיבי עין, עד שנשארת עומד נפעם ונרגש מרב קסם. מעל השער הענקי בפתח הארמון מתנוססות המלים "מקום המשפט" חרותות באותיות של אש לוהטת — וליד הכניסה רובצים אריות ונמרים שמרחרחים אחרי כל נשמה המכנסת

פנימה, ובהתאם למדת החטאים של הנשמה, הם משמיעים קולות נהמה מחרידים.

ארבעת המלאכים נשאו אותי על כנפיהם והכניסוני למקום המשפט. כאן נתגלה לפני מתנה מרהיב עינים, שלא ידעתי על מי להסתכל קדם. את גדלו של האולם אי אפשר לתפס אפילו במבט מקצה אחד אל משנהו. נוסף לכך משבצים התקרה והרצפה באבני חן מבריקים, המפיצים סביבם קרני אורה, שזיום יכהה את עין השמש המאירה למטה על פני כדור הארץ.

באמצע האולם עומד שלחן ענק שסביבו מסבים חברי בית הדין של מעלה — כלם מלאכי אש אוכלת; בראש השלחן לוחשות מלמעלה באותיות של אש המלים: "תורת משה אמת", ועל פני השלחן מנח ספר תורה פתוח, שאותיותיו בורקות כגחלי אש.

לכאן, אל השלחן הזה, מביאים את הנשמות שהעלו זה עתה מעמק הבכא, כדי לחרץ כאן את משפטן לשבט או לחסד.

בעת המשפט, פותחים את הדף של הנשמה הנדונה, בספר הזכרונות, וקוראים מתוכו את כל מעשיו של האדם אשר עשה במשך כל שנות חייו עלי אדמות, הן את המעשים הטובים והן את המעשים הרעים, ואשר הוא כתב אותם במו ידיו. לכל משפט מתיצבים מלאכי רחמים ומלאכי דין, מליצי ישר ומקטרגים. הנשמה עצמה נאלמת דם בדרך

כָּלֵל מְרַב חֲרָדָה וּפְחָד, וְאִינָהּ מְסַגֶּלֶת לְלַמֵּד זְכוּת עַל עֲצָמָה לְבַד, וְלִהְתְּגוֹנֵן נֶגֶד דְּבָרֵי הָאִשְׁמָה עַל עֲבֵרוֹת וְחֻטָּאִים הַמְּטַחִים כְּנִגְדָה עַל יְדֵי הַקְּטָגוֹרִיָּה.

עַל פִּי רַב מְזַמְיָנִים גַּם עֲדִים לְמִשְׁפָּט. בְּעַת שֶׁהִמְתַּנְתִּי לְהִקְרֵא לְכֶסֶם הַמִּשְׁפָּט, הִתְנַהֵל שָׁם מִשְׁפָּט שֶׁל נִשְׁמָה אַחֲרַת, וּבְמִהֲלֶךְ הַדִּיוֹן נִקְרְאוּ קִירוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם לְהַעֲיֵד נִגְדוֹ עַל עֲבֵרָה שֶׁעָשָׂה שָׁם בְּסִתְרָה, בְּהִיוֹתוֹ בְּטוֹחַ שְׂאֵף אֶחָד אִינוֹ רוֹאֵה אוֹתוֹ.

פְּסָקֵי דִין שׁוֹנִים נִחְרָצִים לְכָל נִדוֹן וְנִדוֹן. חֶלֶק נִדוּנִים לְגִיּהֶנָּם, אֵךְ יֵשׁ לְקַבֵּעַ גַּם לְאִינָהּ מְדוּר וּלְכַמָּה זְמַן. עַל אַחֲרִים גּוֹזְרִים לְרַדֵּת לְשֵׂאל תַּחְתִּיּוֹת וּלְכַף הַקָּלֶעַ. יֵשׁ גַּם כְּאֵלֶּה שְׁחוֹתֵכִים אֵת דֵּינָם לְרַדֵּת שׁוֹב לְעוֹלָם הַזֶּה וּלְהִתְגַּלְגַּל בְּגוֹף שֶׁל בְּהֵמָה, אוֹ בְּצִמְח דּוּמָם, וּלְעַמֵּד וּלְחַכּוֹת יָמִים וְשָׁנִים לְאִין קִץ עַד שִׁיִּגְיֵעוּ לְיַדֵּי תִקּוּן.

מִיָּד עִם מִתֵּן פְּסָק הַדִּין, כִּשֶׁהִנְשָׁמָה יוֹצֵאת חֵיבַת בְּדִין, נִתְּנָת הַרְשׁוֹת לְמִלְאֲכֵי הַחֲבֵלָה וְהֵם חוֹטְפִים אוֹתָהּ וּמוֹצִיאִים אוֹתָהּ אֶל הַמָּקוֹם הַמֵּיַעַד לָהּ. הַנִּשְׁמָה מְקוֹנְנָת וּמִיִּלְלָת, מְבִיעָה אֵת חֲרָטָתָהּ וּמְבַקֶּשֶׁת רַחֲמִים — אֵךְ בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן שׁוֹב אֵין מָקוֹם לְחֲרָטָה וּלְתִשׁוּבָה עַל הָעֲבֵרוֹת שֶׁהָאָדָם עָבַר עֲלֵיהֶן בְּיַמֵּי חַיָּו עַלֵּי אֲדָמוֹת.”

חֲלוּמוֹ שֶׁל הַקֶּצֶב בְּעַל הַתִּשׁוּבָה שֶׁנִּשְׁאָר בְּחַיִּים נִמְשָׁךְ שְׁעוֹת עַל גְּבֵי שְׁעוֹת, וְשִׁתְּפוּ הַנִּפְטָר הַמְּשִׁיךְ בְּדוּוּחוֹ עַל

מִהֲלֶךְ הַדְּבָרִים בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה, אֵלָיו הוֹבֵא כְּדֵי לְמַסֵּר דִּין וְחֻשְׁבוֹן עַל מַעֲשָׂיו בְּעוֹלָם הַזֶּה:

”קוֹרָה גַּם, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם מְגִיעָה לְכָאן לְבִנְהָ כִּשְׁלֵג וְצִחָה כְּבִדְלַח, לְלֹא כָּל כֶּתֶם אוֹ רֶבֶב, וְהִיא יוֹצֵאת זְכָאִית בְּדִין, וְאִזּוֹ נִשְׁמַעַת הַכְּרֹזָה: לְגַן עֲדוֹן! מִיָּד מוֹפִיעִים מִלְּאֲכֵי מַעְלָה וְקוֹרְאִים בְּקוֹל רִנָּה וְצִהָלָה: ”אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ! אֲשֶׁרִיךְ שְׁזָכִיתְ לַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא!” כִּתָּה שֶׁל מִלְּאֲכֵים קְדוּשִׁים מְקִיפִים אֵת הַנִּשְׁמָה כְּמִין מִשְׁמַר וּמְפַנֵּים לָהּ דֶּרֶךְ בְּהַכְרִיזוֹם בְּקוֹל גְּדוֹל: ”פִּנּוּ דֶּרֶךְ, יִשְׁרוּ מַסְלָה, כִּי צַדִּיק בָּא! אִמְרוּ לְצַדִּיק טוֹב, כִּי פְרִי מַעֲלָלֵיהֶם יֵאָכְלוּ!”

בְּכַבוֹד וּבִפְאָר בֵּל יִתּוֹאֵר מוּכָל הַצַּדִּיק לְמָקוֹם מְנוּחָתוֹ בְּגַן עֲדוֹן. כָּל הַצַּדִּיקִים יוֹצֵאִים לְקִרְאָתוֹ וּמְקַבְּלִים בְּשִׂמְחָה גְדוֹלָה וּבְחֶבֶד יִתְרָה אֵת הַצַּדִּיק. הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכְבִים מְאִירִים אֵת דְּרָכּוֹ בְּאֵלְמוֹת אוֹר בְּצַבְעֵי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב וּבְרַק שֶׁל יְהוֹמִים וְאֲבָנֵי חֵן. כָּל הַמְּזֻלּוֹת וְכוֹכְבֵי הַלַּכֵּת מְשִׁתְּחוּיִם לְפָנָי הַצַּדִּיק בְּהִגִּיעוֹ לְשַׁעְרֵי גֵן עֲדוֹן. כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה אוֹמְרַת שִׁירָה וּמְשִׁמֵּעָה בְּקוֹל: ”אֲשֶׁרִי לוֹ וְאֲשֶׁרִי חֶלְקוֹ!”

אֵךְ דְּבָרִים כְּאֵלֶּה מִתְרַחֲשִׁים רַק לְעֵתִים נִדִירוֹת. בְּדֶרֶךְ כָּלֵל יוֹצֵאוֹת נִשְׁמוֹת חֵיבוֹת בְּדִין, וְאִזּוֹ אוֹי וְאֲבוֹי לָהּ. חֲבָרֵי בֵית הַדִּין שֶׁל מַעְלָה מְטִיחִים בְּפָנֶיהָ דְּבָרֵי תוֹכְחָה וְנִזְיָפָה קָשִׁים בְּיוֹתֵר, וּמְרַעִימִים עֲלֶיהָ בְּקוֹלוֹת צְעָקָה הַמְּזַעְזְעִים אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת:

”רְשַׁע פּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל! בְּאִיזוֹ עֲזוֹת מְצַח מְרַדֶּת נִגְד

מצותיו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא! נתנו לך נשמה זכה וטהורה והזהירו אותך לשמר עליה מכל סיג ופגם ולהחזיק אותה בקדשה ובטהרה — ולבסוף טמאת אותה וזהמת אותה בחטאיך ובתאוותיך הנפשעות! אוי לך ואוי לנפשך! בגלל הנאות שעה מדמות נמוגות כעשן, ותרת על ש"י עולמות של חיי נצח ותענוגים רוחניים ללא גבול!"

לקול דברי התוכחה האלה, היורדים על הנדון כמהלומות פטיש, נזעקים כתות לאין ספר של מלאכי חבלה הפורצים לאולם בסערה וסופה, כרוחות ושדי שחת, עטים על הנשמה הרועדת כעלה נדף. אלפי ידים נוחתים עליה בבת אחת והיא נסחבת באכזריות מדוכן המשפט ונדחפת בגסות החוצה, בדרך אל הגיהנם, או לגיא צלמות אי שם במרחבי שממה אין סופיים, אשר משם אין חוזרים לעולם..."

"אני עצמי — המשיך הנפטר לספר לחברו בחלום — נדחקתי לקרן זווית, כדי שלא יראוני ושלא ירגישו בי, וכל כלי רועד מפחד ובעתה. לבי היה מר עלי מאימת הדין. מי יודע איזה גזר-דין אכזרי מצפה ליי האם הגיע לכאן אי פעם רשע כמוני אשר רב שנות חייו עלי אדמות היה שקוע במ"ט שערי הטמאה והזהמה, חטא והחטיא אחרים והכשיל רבבות יהודים יראים ושלמים בעברות חמורות? האם יהיה לי פתחון פה להשיב בפני בית דין של מעלה? התכוצתי בתוך פנתי כשאני כואב ודואב, וכל אותה שעה נצמדתי למגלת הקלף של בעל מגלה עמקות,

שהחזקתי בה בחזקה בשתי ידי בתור המפלט היחידי והאחרון.

הנשמות עברו בפני כס המשפט ככני מרון. אחת אחרי השניה נדונו הנשמות מי לענש חמור ומי לענש קל יותר. אף אחת לא יצאה חפה מפשע לגמרי, והנה אני שומע את קולו של הכרוז קורא בשמי ובשם אבי... ארבעה מלאכי הרחמים הוליכו אותי בעדינות אל שלחן המשפט. ואחד המלאכים פתח את הדף בספר הזכרונות הגדול.

לפתע פתאם רעדו אמות הספים מקול צעקה אימה שהדהדה בחלל העולם:

"מי הביא לכאן את הרשע המרשע הזה? כל מדורי הגיהנם לא יספיקו בשבילו!"

קפאתי על מקומי מרב בעתה ופלצות, אך המלאכים השושבינים שלי, עוררו אותי מקפאוני בנגעם בי בקלילות בכנפי המשי הרכות שלהם. נזכרתי במגלת הקלף של בעל מגלה עמקות שהיתה צמודה ללבי, והנחתי אותה במהירות על השלחן.

ואז נשמע שנית הקול התקיף:

"איזה מין דברים הם אלה של בעל מגלה עמקות? שהוא יגזר עלינו לפטר נשמה כזו מכל ענש? אין לו כל סמכות לתת לנו הוראות שנקבל את התשובה של הפושע הזה, החוטא ומחטיא, שהאכיל טרפות לעיר שלמה של

יהודים במשך עשרות שנים, למען בצע כסף!!!”

בארח פלא הופיעה במהירות הבזק קבוצה גדולה של מלאכים, מליצי ישר, שפתחה ב"התקפת נגד" בתקיפות דקדושה:

”מדוע אתם עוד נטפלים לנשמה מענה זו?! האם לא מספיקים בשבילה היסורים שסבלה בחייה?! באיזה אמן וגבורה גלתה היא בעצמה את פשעיה ברבים והודתה עליה ללא כל סיג בפני עם ועדה, מבלי להרתע מלהיות צפוי לבזיונות ולחרפות בלי סוף! זרקו מאחורי גוה את כל חיי העשר והרוחה והשמידה כמו ידיה את כל הונה ורכושה, את כל אוצרות החמדה שאספה במשך כל שנות חייה, מבלי להשאיר מהם שריד ופליטה! ותרה מרצונה הטוב ובנפש חפצה על כל תענוגי העולם הזה, עברה סבל וענויים קשים ומרים במשך שלש שנות גלות ונדודים, קר וחם, בושות והשפלות, יסורי גוף ונפש שאין לתארם! והכל קבלה באהבה ובהכנעה גמורה! אלו הייתם אתם מתלבשים בגופות של בני אדם ויורדים לאותו עולם לחיות חיי אנוש, לא הייתם מסגלים בשום אפן לשאת ולסבל ענויים כאלה! הייתם נשברים מיד ולא הייתם יכולים להמשיך בתקוני התשובה! ועתה אתם רוצים גם להטיל אותה לתוך אש הגיהנם?! הרב הקדוש והטהור בעל מגלה עמקות הבטיח לה בעל פה ובכתב שהיא צורפה כבר מספיק בכור היסורים וכי כל עונותיה ופשעיה מורקו ושטפו בדם ודמעות ויצאה זכה ונקיה ללא רבב יותר מצדיקים גדולים, כי במקום

שבצלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמדו! אך מלאכי הדין, המשטינים והמקטרגים, השיבו מלחמה שעה בצעקם בחמת זעם בקול מרעיש עולמות: ”באו וראו את השואה שנשמה זו חוללה ברב פשעיהו...”

וכהרף עין הגיעו מכל הצדדים אלפים ורבבות של נשמות, מיללות ובוכות וצועקות מרה:

”הוא גרם למותנו במגפה בגלל עונותיו!”

”אני עברתי מן העולם בדמי ימי — קננה אחת הנשמות — מפני שרשע זה הכשיל אלפים ורבבות במאכלי טרפה”

”היינו ילדי-חדר, תינוקות של בית רבן — יללו נשמות אחרות — לא ידענו טעם חטא! היו לנו סכויים להיות גדולי תורה ויראה — ובגלל עוכר ישראל זה גוענו בעודנו באבנו”

”ואנחנו נשים צעירות — נשמע קול נהי ובכי תמרורים, מסמרי שער — ילדנו ילדים בקדושה וטהרה, קוינו לגדל אותם לתורה ולחפה ולמעשים טובים. אולם בגלל עונותיו של זה, נפחנו את נשמותינו בשעת הלדה או בתקופת ההנקה. התינוקות הרבים נשארו יתומים פעוטים ללא אהבת אם וללא טפול אמהי מסור, ועתה אין לנו

מנוחה אֶפְלוּ בְקֶבֶר. קול בכי הפעוטים המסכנים בעריסותיהם אינו מרפה מאתנו! כצפירים המקננות על גזוליהן כן אנו מרחפות תמיד על עריסותיהם ומטותיהם של פרי בטננו שנשארו לאנחות. וכשהם סובלים תחת יד המטפלות או בידי האמהות החורגות, אנו נשרפות ממש מרב צער למראה הדמעות של מחמדי נפשנו חסרי הישע... בשבילנו אין צורך בגיהנם! הסבל והצער של היתומים העזובים, שאין להם מי שיגן עליהם, הם עבורנו יותר גרועים מענויי התפת. כבר חפינו ליום, שבו יגיע לכאן הרשע האכזר הזה, כדי לראות כיצד יתנקמו בו על צערם של עוללניו וטפנו, כיצד יתלקח באש הגיהנם! ולבסוף רוצים למחל לו ולסלח לו על הכל! בשום פנים ואפן לא!"

בעוד הנשים שופכות את מרי לבן בצנחות זעם וכעס ותובעות נקמה עבור עולליהן ויונקיהם, התחילו לפלש לתוך אולם המשפט עדרים עדרים של בקר וצאן, עגלים וגדיים, כשהם פועים וגועים, בוכים ומקוננים בלשונם האלמת, ושוטחים את טענותיהם בפני בית דין של מעלה:

"היינו גלגולים וזקוקים לתקון נשמותינו בעולם של מטה. יכלנו לזכות למנוחה רק על ידי ששוחט ירא שמים ישחט אותנו בשחיטה כשרה ויברך עלינו את הברכה! כל הזמן היינו מלאי חרדה שלא נפל חלילה בידיים של גוי ונשחט שחיטה טרפה. וכאשר כבר זכינו שיהודי יקנה אותנו וצפינו שיובילו אותנו אל השוחט שישחט אותנו בברכה, בסכין כשרה ללא פגימה — לקח אותנו פושע

ישראל זה, הביא אותנו לתוך מחסן סתר נדח, ושם קטל אותנו במהלומות קרדם על הראש, כפי שנוחרים חזירים טמאים! כל תקוותנו וצפיותינו לתקון ולמנוחה, נפצו ונהיו לאל בידי הגסות של מאכיל טרפות זה, ועכשו אנו שוב נעים ונדים בעולם מבלי למצא מנוחה!"

פרק אחד עשר

אשריכם, בעלי תשובה

בתוך כל הרעש וההמולה הזו עמדתי דומם כאלו לשוני נתקה בפי, מבלי למצא אף מלה אחת לזכותי — המשיך הנפטר לספר בחלום לשתפו הקצב — כאשר ראה הסנגור שלי שפף המאזנים עומדת להכריע לרעתי, לקח ממני את מגלת הקלף של רבנו בעל מגלה עמקות, באמרו אלי:

”אל תירא ואל תפחדו המתן לי כאן!”

המלאך מליץ הישר התנשא במעוף הבזק למעלה מעלה, לגבהי מרומים, ולאחר שהות קצרה חזר בלוית מחנה שלם של סנגורים, מלאכי עליון צחורים כשלג, שפתחו בנאומי הגנה בדברים כדרבונות:

”אמנם חטא הנדון חטאה גדולה, עונותיו רבו משערות ראש — זאת עבדה שאין להכחישה. אך אף אחד אינו יכול להכחיש את העבדה שהוא נשאר יתום בגיל פעוט וגדל בתנאים קשים ביותר אצל דוד קשוח ואכזר, שהעביד אותו בפרך, ולא למדו לא תורה ולא חכמה, לא יהדות

ולא יראת שמים. וכיון שהיה בור ועם הארץ נתפס לתאות הממון ושקע ביון החטאת מבלי לתת דין וחשבון לעצמו עד היכן הדברים מגיעים. ועוד עבדה שאין להכחישה, שמיד כשעמד על חמרת הדברים, מיד כשנודע לו שאשמתו גדלה עד רום שמים — לא הסס אף לרגע מלהתודות על פשעיו ברבים, להביע חרטה בלב נשבר ונדכה ולבקש דרך לתשובה! ואיזו דרך תשובה היתה זאת! אינה סבל ויסורים קשים ומרים קבל עליו באהבה וברצון במשך שנים רבות לאחר מכן, כדי לכפר על עונותיו! אין לתאר את הענויים הגופניים והנפשיים של שלשת שנות הגלות, בדרך הנדודים מלאת החתחתים, ברעב ובקר ובכל מיני פגעים, בהשפלות ובבזיונות, בחרפות ובבושות, ובהכרזות פמביות בכל אתר ואתר: ”אני הוא החוטא והפושע! אני הוא העוֹכר ישראל! אנא תבזו אותי! תריקו לי בפרצופי! רמסו אותי ברגליכם!” והכל מפני שנודע לו עד כמה כבדה אשמתו, ובגלל ההחלטה הנחושה לעשות הכל כדי למרק את עונותיו ולהגיע לתשובה שלמה, כפי שהטיל עליו בית הדין הגדול בקרקוב! והנה כאן מנחת לפניכם מגלת הקלף של הרב הקדוש בעל מגלה עמקות, הקובע ומאשר שהנדון כבר כפר על כל חטאיו על ידי הסבל והענויים ותקוני התשובה בשארית שנותיו עלי אדמות! והרי דין מפרש הוא בגמרא: ”כיון שלקה הרי הוא כאחיק”! ולאחר שכבר קבל מרצונו הטוב את מנת היסורים בעולם של מטה, הרי הוא נקי מעתה מכל חטא...”

נאומי הסנגוריה השאירו רשם עז, וחברי הבית דין של מעלה, התחילו מחדש לעין בדין, לבדק ולשקל שוב, והדיונים נמשכו שעה ארבה. לבסוף נפלה ההכרעה: כשם שקבעו בבית דין של מטה כך קובעים בבית דין של מעלה! פסק הדין של בעל מגלה עמקות שריר ובריר וקיס! הקצב בעל התשובה נקי מכל חטא ועון, כתינוק שנולד..."

בד בבד עם פסק הדין הוציא בית דין של מעלה עוד פסק דין שני — המשיך הנפטר לספר לשתפו בחלום — כל הנשמות שבגלל עונותי הלכו לעולמם בטרם עת, וכן כל הגלגולים של בעלי החיים שנקטלו על ידי ועל ידי כן קפחתי את חלקם בשני העולמות, יקבלו עתה את תקונם, ושערי גן עדן יפתחו לפניהם.

מיד באו במעוף הבזק, מחנות מחנות של מלאכים, והתחילו להוביל, כל נשמה לחוד, ברב פאר והדר בדרך לגן עדן, כל אחת למקום היכלה בהתאם למעשיה הטובים. חלק מנשמות אלו החלו בו ברגע להקרין מסביבם קרני אור מבהיקים בזהר כזה שאצלכם למטה אי אפשר לתאר דבר כזה. כל נשמה זכתה לכבוד ויקר כזה אשר עין לא ראתה כמותם.

כשגמרו עם כל אלה, נפנו לטפל בי. העמידו אותי על דוכן גבוה כשמסביבי מלאכי מרום זוהרים כזה הרקיע, וכלם כאחד משמיעים בקול שאין דומה לו: "פלוגי יצא

זכאי בדין" בקראם בשמי ובשם אבי.

ואז נבקעו ונפתחו רקיעים לאין ספר ולעיני נתגלה מחזה מרהיב של הוד והדר, פאר ותפארת שאין לתארו ואין להשיגו בשכל אנוש.

מכל הצדדים הדהדה שירת המלאכים:

"זכאי הוא! בעל תשובה גמור הוא!"

הכל אומר שירה! גם ספר התורה המנח על השלחן השתתף בשמחה, ואותיותיו הלוחשות כגחלי אש כאלו הכריזו גם הן: "זכאי הוא! צדיק הוא!"

מסביבי התפשט אור נעלה, שהיה חזק אלפי מונים מאור השמש בגבורתו, ומלא אותי בענג אין קץ.

מרגע לרגע זרמו לקראתי יותר ויותר מלאכי עליון וצדיקים זכים וטהורים שיצאו מגן עדן כדי לקבל את פני ראשי כלם היו מעטרים בעטרות משבצות יהלומים ואבני חן שנוצצו כניצוצות של אש בשלל צבעים וגונים.

עד מהרה הופיעו ששה מלאכי אש, שנשאו חפת פאר, שמוטותיה עשויות מעצי ארזים והפרוכת הפרוסה עליהם מלמעלה — זהב טהור, ובמרכזה הזהירו המלים: "כי לה' המלוכה". עם המלאכים נושאי החפה הגיע מחנה שלם של מנגנים ומשוררים עם כלי זמר לאין ספר. אלה היו הלויים הקדושים, ממקהלתו של דוד המלך.

כל הכבודה הזו נעצרה ליד הדוכן שעליו עמדתי. שוב נשאו אותי המלאכים על כנפיהם והעמידו אותי מתחת לחפת הזֶהב, ומיד פתחו המנגנים בזמר והמשוררים בשירה. את התענוג הרוחני העלאי שהרגשתי בהקשיבי לשירי המקלה אין לתאר במלים. אדם חי שישמע שירה כזאת עלול למות מיתת נשיקה מרב מתיקות.

וכך התחילו להוביל אותי ברב פאר והדר למקום מנוחתי בגן עדן.

הנפטר המשיך לספר בחלום לשתפו בחיים לשעבר, כיצד הכנס לבסוף לגן עדן ותאר בפניו את הכבוד והיקר והגדלה שחלקו לו בהכנסו לשערי גן עדן.

"הכבוד הגדול ביותר שאדם יכול לקבל במשך כל ימי חייו עלי אדמה הריהו כקליפת השום לעמת מה שהשפע עלי בשניה אחת בגן עדן! וממי זכיתי לקבל את כל הכבוד והיקר? מצדיקים קדושים וטהורים, אשר פניהם מזהירים כזהר הרקיע וראשיהם עטורים בכתר התורה.

שני ישישים, שהוד פניהם הקרין אור יקרות למרחקים, צעדו לקראתי כשהם נושאים בידיהם כתר מפאר להפליא, משבץ באבני חן יקרות ביותר, ועליו התנוססו המלים "בעל תשובה גמור". את הכתר הזה נתנו על ראשי במעמד מרשים ביותר, והתחילו להוליך אותי בדרך להיכל של בעלי תשובה, היכל מפאר ונהדר ביותר, שאין די מלים בשפת אנוש כדי לתארו. כל הצדיקים לוו אותי עד לשם,

ובהכנסי פנימה נפרדו ממני בקראם יחד בקול: "אשריך שזכית לכה!"

בכך סים הנפטר את ספורו על מה שהתרחש אתו מאז פטירתו ועד שזכה להגיע למקום מנוחתו בהיכלם של בעלי התשובה בגן עדן. ולפני שדמותו נמוגה בערפילי החלום, השמיע באזני שתפו לשעבר את המלים הבאות:

"תמשיך כמקדם בעקשנות ובלי לאות בחיי הסבל של בעל תשובה! שלא תעלה אף רגע בלבך את המחשבה לסטות מדרך היסורים שצעדת בה עד כה! זכרו! מוטב לסבל את הענוניים הקשים ביותר בכל החיים בעולם שלמטה, מאשר לסבל רגע אחד את יסורי התפת שבגיהנם! חיי האדם עלי אדמות מגיעים פעם לקצם, ואלו בעולם הבא נמשך הכל לעולמי עולמים! לנצח אין גבולות!...

"לך אל רבנו הקדוש בעל מגלה עמקות, ומסר לו את כל מה שספרתי לך. אם כי אני בטוח שהוא בודאי יודע את כל זאת טוב יותר ממני, עם כל זאת לך וספר לוו! בקש ממנו לפרסם את הספור הנפלא הזה בכל רחבי העולם, שיעלה את הדברים בספר ויפיץ אותו בקרב ההמונים! שכל אחד ידע, ראשית כל, עד כמה חייב האדם להתרחק מן העברה: ושנית, לאיזה מדרגות נשגבות יכול הצדיק להגיע בעולם הבא על ידי מעשיו הטובים בעולם הזה: ושלישית, כמה גדול כחה של תשובה המגיעת עד

בעזרת השם יתברך

הָאֹר הַמוֹפְלָא

ספורו של בעל תשובה מלמברג

ערוך ומסודר

על ידי

מנחם מנדל

ירושלים ה' תשנ"ח

קיד

בכור ההתוך

כִּסּא הַכְּבוֹד, כִּי בְּמָקוֹם שֶׁבְּעָלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים
גְּמוּרִים יְכוּלִים לַעֲמֹד. וְלִמְעַן יֵדַע כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ,
שִׁמְתָן שְׂכָרְן שֶׁל מִצּוֹת אֵין לְתַאֲר וְאֵין לְשַׁעַר — עֵין לֹא
רְאֶתָה!

התוכן

ק"ט	פרק ראשון: במחיר קלות ראש
קכד	פרק שני: בצלו של הצדיק
קל	פרק שלישי: דרכי תשובה
קלו	פרק רביעי: מחילה גמורה
קמג	פרק חמישי: כתינוק שנולד מחדש
קמט	פרק ששי: גזרת הרב
קנז	פרק שביעי: במקום בעלי תשובה

כל הזכויות שמורות לעורך ומו"ל
מנחם מנדל

ALL RIGHTS RESERVED
JERUSALEM, ISRAEL

נדפס בארץ ישראל
PRINTED IN ISRAEL

האור המפלא

פרק ראשון

במחיר קלות ראש

בעיר העתיקה למברג, הידועה כעיר ואם בישראל מזה מאות בשנים, גר חיט בשם בערקע.

בערקע זה חי היה בדחקות ובעני, ואף פעם לא הרויח כדי פרנסתו — כי בינינו לבין עצמנו, הוא לא היה חיט מזהיר ביותר... כשתפר חליפה היה תמיד כנף אחד גבה ממשנהו, השרוול האחד ארך מדי והשרוול השני קצר מדי... וכל החליפה עשתה רשם כאלו נתפרה בשביל גבן עם חטוטרות תלויה... קצורו של דבר, הבגדים שיצאו מתחת ידיו של בערקע, עוררו גחוק לא מעט, ומנת חלקו היו חצי לעג וצחוק למכביר.

אך אם סבורים אתם שהדברים נגעו ללבו של בערקע, אינכם אלא טועים. הוא היה ברנש עליו מטבעו, ותמיד היתה מוכנה אתו בדיחה טובה או דבר הלצה, שעוררו צהלה בלב הבריות והשרו אורה של עליצות. דבר זה הביא לו קצת עווד במעמדו הנחות והיתה בבחינת קרן האור היחידה בחייו המרודים.

נוסף לכך אל לנו לשכח שבערקע גונן בחשוכה אשה ובבנים חמשה... זוגתו חנה היתה דוקא אשה כשרה וצנועה שמעולם לא התלוננה על מר גורלה. היא האמינה שכל מה שבא על האדם הריהו בהשגחה פרטית של הכל יכול, ואסור להקשות קשיות. אם בעל הרחמים נוהג כך את עולמו, בודאי כך צריך להיות.

לעמת זאת היו לה תמיד דין ודברים עם בעלה, ה"חית העליון" — הפנוי שנדבק לו בעיר — בהטיחה נגדו שזה לא נאה ליהודי, בעל פעמיו ואב לחמשה ילדים להשתטות בבדיחות ובדברי ליצנות! האם לא יותר טוב להגיד כמה פרקי תהלים, ותוך כדי עבודה להלל ולשבח את הקב"ה, בשירי דוד המלך ובתפלות בן ישי שהן סגולה לברכה והצלחה.

ברם, בערקע היה משיב לה בחרפות ובגדופים, בעשותו ללעג ולצחוק את כל דברי המוסר שהשמיעה באזניו. חנה היתה בוכה במסתרים ושופכת בשקט את מרי שיחה על המאבק המר שהיא נאלצת לנהל נגד בעלה. אך היא לא נרתעה והמשיכה להוכיח את בערקע על דרכיו ועל מעלליו. היא אף התאוננה על בעלה בפני אחד מקרוביה, יהודי ירא שמים ותלמיד חכם, שעשה כמיטב יכולתו כדי לתאר בפני בערקע את גדל הענש עבור העון של ליצנות, אולם בערקע נשאר בשלו ולא נסה כלל לשפר את התנהגותו.

ביום בהיר אחד צץ לפתע הרעיון במחו של החיט העליון, שאין זה "תכלית" בשבילו להמשיך לשבת בתחומי הסמטאות העלובות של מושב היהודים, בתוך מרכזי העני והדחקות, ולצפות שמשהו ירחם עליו ויביא לו בגד כלשהו לתקון או לשים עליו טלאי. האם לא מוטב לצאת לכפרים, בין האכרים, מקום שם גזקקים עדין הבריות למלאכת החיטות ולא מזלזלים בה.

אומר ועושה. ביום ראשון אחד, התפלל בערקע השכם בבקר, ארז בשקית את כלי מלאכתו, יחד עם כמה מלבושים וחפצים חיוניים, ושם את פעמיו לעבר הכפרים שבסביבה.

בבואו לכפר, נכנס בערקע לבית הראשון ושאל אם זקוקים הם לחיט. תוך כדי כך פתח כמנהגו בשטף של הלצות ודברי צחוק מפוצצים ומיד נאספו כל בני הבית ולקקו את האצבעות מה"חכמות" של היהודי. מיתר להוסיף שספקו לו עבודה בשפע, ובנוסף לכך כבדו אותו גם במאכל ובמשקה ביד רחבה. בערקע לא שאל שאלות אודות כשרותם של המאכלים. הוא זלל וסבא כמו גוי והמשיך לבדר את הכפריים ולהצחיקם בבדיחותיו ובהלצותיו.

כך עבר יום אחר יום, תושבי הכפרים לא הרפו ממנו, והוא שכח לחשב על ביתו, אשתו וילדיו, על יהדותו ועל נשמתו, ונטמע יותר ויותר בין הגוים.

לעתים היה חוזר לביתו בעיר ואז קבלה אשתו את פניו בככי ובתחנונים שירחם עליה ועל הילדים ויעזב את

דרכיו הנלוזים וישוב להיות יהודי כמו כל היהודים — אבל השטן כבר החזיק אותו בצפרניו, ובמקום להטות און לדבריה הנכוחים של אשתו הצנועה, התנפל עליה בקללות ובגדופים ואף הראה לה את נחת זרועו... הוא גם אים עליה שאם תדבר הרבה יסתלק מן הבית לגמרי ויברח לקצה העולם, והיא תשאיר עגונה שוממה ומרודה כל ימי חייה.

נאלצה אפוא חנה המסכנה לספג את העלבונות בדומיה ולסבל את כל הצרות מבלי לפצות פה. כדי לפרנס את עצמה וילדיה, שהיו בבחינת "יתומים בתי האב", התחילה למכר קצת ירקות בשוק, ולפנות ערב היתה מכתת את רגליה בסביבות בתי הכנסת ומוכרת דברי מאפה, ומזה הרויחה למחיתה כדי לחם צר ומים לחץ.

ברבות הימים התרחק בערקע יותר ויותר מיהדותו. שמעו של החיט העליו הגיע לאזנו של הפריץ, והלה הזמין אותו לביתו ובקש ממנו להראות את כחו בשעשועים. בערקע לא התמהמה הרבה והתחיל "להרביץ" בדיחות והלצות מפללות עד שהפריץ ובני חבורתו התפוצצו מצחוק עד לדמעות.

כך הפך בערקע להיות בן-בית אצל הפריץ, על שלחנו אכל ואת יינו שתה, ומלא את כרסו בכל מיני מאכלות אסורות. שום חטא לא הרתיעו. יתר על כן: על מנת למצא חן בעיני הפריץ ומרעיו, הוא כוון את חצי לעגו

לעבר בני עמו היהודים וצחק והתלוצץ על דרכיהם ומנהגיהם. דבר זה השביע עוד יותר את רצונו של הפריץ, וחבתו לבערקע הלכה וגברה, עד שהחליט לתת לו את ה"תאר" "ליצן החצר", כמנהג הפריצים בימים ההם, כשכל תפקידו היה להרבות צחוק והוללות.

בערקע הסיר מעליו את בגדיו היהודיים והתלבש כבני ביתו של הפריץ. אך את זקנו לא הוריד, כי מזמן לזמן, היה לובש שוב את בגדיו הקודמים, והיה בא העירה, מתהלך בסמטאות הצפופות של היהודים, מתבונן אל המתרחש ומרחרח פה ושם, כדי שיוכל לבא אל הפריץ עם מטען חדש של ספורים ובדיחות על היהודים ועל חייהם, מתבלים בתוספת פלפל ומלח, כאלה הערבים לחכם של שונאי ישראל.

בערקע היה גם נכנס לאכסניה היהודית שנמצא באותו כפר, שם כבר הכירו אותו היטב כעוכר ישראל וכמומר להכעיס, והוא היה אורח מאד לא קרוא. אך הוא דוקא דחף את עצמו למקום בו לא היה רצוי, כי כלם פחדו ממנו פחד מות. האם יבצר מברנש כזה להמציא איזו עלילה נגד בעל האכסניה או נגד יהודי אחר מהכפר ולהלשין עליו בפני הפריץ, והמסכן יהיה צפוי לגור דין אכזרי, בהתאם לסמכותם של הפריצים בימים ההם, שגורל נתיניהם היו מסורים בידם לשבט או לחסד.

פרק שני

בצלו של הצדיק

בעיר למברג נודע הדבר שבִּעֶרְקֵע הַחֵיט סְטֵה מִן הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה, נִשְׁמַע רַחֲמָנָא לְצַלֵּן בֵּין הַגּוֹיִים, מְקוֹם שֶׁמֶּה הוּא מִתְגַּוֵּר, מִתְנַהֵג כְּגוֹי לְכָל דְּבַר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁכַל תַּפְקִידוֹ בְּאַחֲזוֹת הַפְּרִיץ הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת הַיְהוּדִים לְצַחֹק לְלַעַג וְלִשְׁנִינָה. הַחֵלִיט אִפּוֹא הַקֹּהֵל לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ כַּמִּטְחִי קִשְׁת, לְנִדּוֹת אוֹתוֹ וְלֹא לִתֵּת לוֹ דְּרִיסַת רֵגֶל בְּבֵתִי הַכְּנֻסֶת. יֵצֵא אִפּוֹא הַכְּרוֹז בְּכָל בֵּיתִי הַכְּנֻסֶת בְּלִמְבָּרְג, בְּשֵׁם בֵּית הַדִּין, שְׁבִעֶרְקֵע הַחֵיט יֵצֵא לְתַרְבוֹת רְעָה וְכִי לֵאמֹר אֶחָד לֹא יִהְיֶה שׁוֹם מִגֵּע וּמִשָּׂא אִתּוֹ. מִיִּתֵּר לְתַאֵר כַּמָּה צַעַר וּבּוֹשָׁה גַרְם הַדְּבַר לְאַשְׁתּוֹ הַצְּנוּעָה חֲנָה וְלִקְרוֹבֵי הַמִּשְׁפָּחָה.

בְּעֶרְקֵע הַחֵיט יִתְּנֶה רֵגְלוֹ מִהָעִיר וְרַק לְעֵתִים נְדִירוֹת מֵאֵד הִיָּה מוֹפִיעַ בְּשַׁעַה מְאַחֲרַת בְּלִילָה לְיַד דִּירְתוֹ וְדוֹפֵק בַּחֲלוֹן. אִשְׁתּוֹ הַצְּנוּעָה הִיָּתָה מְנַסָּה שׁוֹב וְשׁוֹב לְדַבֵּר עַל לְבוֹ בְּכִי וּבְלֵב מִרְתַּח שִׁיעֲזֹב אֶת דְּרָכָיו הַנְּלוּזִים וַיִּחְזֹר לְבֵיתוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ לְהִיּוֹת יְהוּדִי כְּכָל הַיְהוּדִים. וְאֵלּוֹ הוּא הִיָּה שׁוֹפֵךְ עַל רֵאשֵׁה קַתוֹנוֹת שֶׁל לַעַג וְצַחֹק, כְּשֶׁהוּא נִצְעֹר

גַּם בְּאַגְרוֹפִיּוֹ, כִּךְ שֶׁהִיא הִיָּתָה מוֹדָה לָהּ כְּשֶׁהוּא הִיָּה עוֹזֵב אוֹתָהּ לְנַפְשָׁהּ וְחוֹזֵר לְכַפֵּר.

בְּיוֹם שֶׁשִׂי אֶחָד יוֹשֵׁב לוֹ בְּעֶרְקֵע בְּאַחֲזוֹת הַפְּרִיץ כְּשֶׁהוּא שְׂקוּעַ בְּשַׁרְעֵפִיּוֹ וּמַחֲוֹ רוֹקֵם כְּדִרְכּוֹ מְזֻמּוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁל צַחֹק וְתַעֲלוּלִים — וְהִנֵּה הוּא רוֹאֶה מְרַחֹק, עֲגָלָה מְלֵאָה חֲסִידִים וּבְרֵאשֵׁם הַרְבֵּי, מִתְקַרֵּב אֶל הַכַּפֵּר וְנוֹסֵעַ הַיָּשֵׁר לְאַכְסֵנְיָה — כְּנִרְאָה לְשִׁבּוֹת שֶׁם אֶת הַשַּׁבָּת.

חַיֵּשׁ מִהַר הַבְּרִיק בְּרֵאשׁוֹ הַרְעִיּוֹן לְהִתְאַרְחַת גַּם הוּא בְּאַכְסֵנְיָה בְּשַׁבָּת, לְעַקֵּב אַחֲרֵי הַתְּנַהֲגוֹתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, לְהִתְבּוֹנֵן כִּי־צַד הוּא מִתְפַּלֵּל וְעוֹרֵךְ אֶת שְׁלַחְנוֹתָיו, כְּדִי שִׁיּוּכַל אַחֵר כִּךְ לְהַצִּיג אֶת הַכָּל בְּפָנָי הַפְּרִיץ וְאֲנִשֵׁי הַחֲצַר, בְּרֵאֵי עָקוֹם וּבְתַאֲוִרִים מְגַחְכִּים — וְהַשְׁמָחָה תִּהְיֶה עֲצוּמָה.

אִךְ בְּעֶרְקֵע יוֹדֵעַ שֶׁבַעֵל הַאֲכֻסְנְיָה לֹא יִסְפִּים בְּנִקְל לְאַרְחַת אוֹתוֹ בְּצַל קוֹרְתוֹ, וְלִכֵּן רֵץ תִּכְרֵף אֶל הַפְּרִיץ, וְסִפֵּר לוֹ עַל "יְהוּדוֹן" הַנוֹשֵׂא אֶת הַתַּאֵר "צַדִּיק" שֶׁנִּקְלַע לְאַכְסֵנְיָה וַיִּשְׁבּוֹת שֶׁם אֶת הַשַּׁבָּת, וְכִי תִהְיֶה זֶה הַזְּמַנּוֹת מְצִינָת בְּשִׁבְלֵוֹ לְהִתְחַקֵּק אַחֲרֵי מְנַהֲגָיו הַמְּשֻׁנִים וְלַעֲרֹךְ מִכָּל זֶה הַלְּצוֹת עֲסִיסוֹת.

"רַעִיּוֹן עֲצוּם!" צוּהַל הַפְּרִיץ לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי בְּעֶרְקֵע, וְרוֹשֵׁם מִיַּד פֶּתַק—פֶּקֶדָה לְבַעַל הַאֲכֻסְנְיָה שִׁיתֵּן לְבְּעֶרְקֵע חֲדָר מִיִּחַד לְשַׁבָּת הַקְּרוֹבָה, כּוֹלֵל שְׁלֹשֶׁת הַסְּעֻדוֹת עַל חֲשֻׁבוֹן הַפְּרִיץ.

עם הפתק בידו רץ בערקע אל בעל האכסניה, אשר אם כי בלבו היה רוצה לשלח את בערקע לכל הרוחות, הרי לא היה יכול לסרב לפקדתו של הפריץ, ונאלץ היה לקבל את "אורחו" בסבר פנים יפות — ובאכסניה התחילו ההכנות לשבת.

ואמנם לאכסניה הגיע אחד מהצדיקים המפרסמים עם מנין חסידים מקרבים לשבות שם את השבת. עצם הנסיעה היתה לפלא בעיני המקרבים ועוד יותר תמוה היה ענין החניה באכסניה נדחת זו, בה בשעה שהיתה עוד שהות להגיע ללמברג לשבת. אך חסידים אינם שואלים שאלות, אם נוסעים, הרי ברור שיש צורך בכך — אם כי המטרה אינה נראית לעין...

עם רדת הערב התפללו מנחה ואחר-כך פתחו בקבלת שבת.

הצדיק בעצמו עבר לפני התבה והתפלה היתה אש שלהבת. ההתלהבות והדבקות הרעידה את לבות השומעים, ואף בלבו של החיט, בעל העברה, זו משהו... אך בהיותו שקוע במ"ט שערי טמאה, לא שם לב לנצנוצי התשובה, אלא רכז את כל חושיו כדי לעקב אחרי תנועותיו של הרבי ולחקות את קולו המתמשך והמתרפק, ורוקם במחו את ההצגה העליונה שהוא יציג בפני הפריץ ומרעיו ההוללים.

מיד אחרי התפלה הסבו לסעדת השבת. הצדיק ישב בראש השלחן וחבורת החסידים תפסו את מקומותיהם לארך

השלחן בשני הצדדים. בערקע התישב בקצה השני של השלחן בדיוק מול הצדיק...

קדשו על היין, נטלו ידיים, והגישו את הדגים ושאר מאכלי השבת כנהוג. עיני החיט היו נעוצות כל הזמן בפניו של הצדיק ואזניו קלטו כל הגה שיצא מפיו.

באמצע הסעדה התחיל הצדיק באמירת דברי תורה, אך הפעם לא דבר על פרשת השבוע, אלא פתח בדברי כבושין, בתארו את גדל הענש על עברות קלות ועל עברות חמורות, וכיצד הקדוש ברוך הוא נפרע מבעלי העברות שהלכו אחרי עצת היצר ושקעו בזהמת החטא. לעמת זאת כמה גדול שכרם של בעלי התשובה, המתחרטים על חטאיהם, וחוזרים בתשובה בכל לבבם.

המקרבים החליפו מבטים תמוהים, כשהם מנסים לנחש את משמעות השיחה הזו ולהבין את הכוונה הנסתרת שבדברי הרב: האם הבחין הרבי אצל משהו איזה שרש פורה ראש ולענה והוא רוצה לעקרו בעודו באבו, ולהחזירו בתשובה? כך חשב כל אחד בלבו עד שברכו ברכת המזון והלכו לנות.

אך שנתו של בערקע נדדה באותו ליל שבת, והוא לא יכול היה להרדם. דבריו הבוטים של הצדיק, אשר קדם התיחס אליהם בחיוד נלעג על השפתים, החלו לחדר ללבו. היה ברור לו שהדברים מכוננים אליו. כל הקפה של השרצים שהרבי הטיב כל כך לתארה תלויה לו בצוארו... אך מנין

יודע הצדיק, הבא ממרחקים, שהוא בערקע התדרדר בצורה כזו?

כל הלילה התהפך החיט על משכבו. הדרת פניו של הרבי רחפה כל הזמן לנגד עיניו. קולו הרועם ודבריו הנסערים הדהדו באזניו בלי הרף. לראשונה מזה זמן רב הרגיש בערקע תחושת אשמה, ולאט לאט התחיל לתפס מה גדולים הם החטאים שהוא חטא נגד אלקי ישראל...

למחרת בבקר שוב התפללו בצבור. הצדיק עצמו עבר לפני התבה, ופה ושם הנעים בנעימה מתפללות הימים הנוראים ובנגונים שהזכירו את ימי התשובה. וכשהסבו לסעדת היום שוב ישב בערקע בקצה שלחן בדיוק מול הצדיק, אשר מפעם לפעם נעץ בו את מבטו החודר, הבוחן כליות ולב... דומה שהצדיק מציץ עמק עמק לתוך נשמתו והוא רואה את כל מה שהוא עולל בזמן האחרון, כאלו הכל גלוי וידוע לפניו ושום דבר אינו נעלם ממנו...

וגם עכשו היה נושא שיחתו של הצדיק ענין הפגם שהאדם גורם על ידי חטאיו — ואף על פי כן גדול כחה של תשובה, שעל ידה אפשר לתקן הכל ולהפך את החובות לזכיות... הדברים יצאו מפי הרבי בקול חוצב להבות אש וחדרו ישר למעמקי הלב. בערקע ישב בראש מרכן, כשהוא מנסה להסתיר את פרוץ הדמעות שהחלו מתגלגלות על לחייו...

אחר כך ברכו המזון והלכו לגנות. בערקע כבר

לא זו מהאכסניה. הוא נכנס לחדרו שקוע בהרהורים כבדים. בסעדה השלישית הרחיב הצדיק את הדבור על המעלות של בעל התשובה, כמה גדול שכרו ולאיוו מדרגות הוא יכול להגיע, שהרי במקום שבועלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד.

אחרי תפלת ערבית הבדילו על הכוס, והחסידיים שהגיעו מהסביבה להיות בצותא עם הצדיק, קבלו את ברכת הפרידה ונסעו לדרום. הרבי נכנס לחדרו, ובערקע התחיל להסתובב בפרוודור בלי לדעת את נפשו מרב מבוכה... הוא פסע הנה והנה מבלי למצא מרגוע לנפשו.

פרק שלישי

דרכי תשובה

דברי ההתעוררות של הצדיק, שנגעו בנימים הנסתרים שבנפשו, עוררו סערה עצומה בלבו. הציורים של הגיהנם והגן-עדן שהצדיק תאר בשיחותיו במוחשיות רבה, לא משו מנגד עיניו. לרגע נדמה לו שהנה הוא כבר נמצא בעולם האמת, הנה מביאים אותו בפני בית דין של מעלה, ומחנות מחנות של אלפי מלאכי חבלה, שנוצרו על ידי עונותיו הרבים, מקיפים אותו מכל צד וקורעים מבשרו גזרים גזרים, ואחר כך מטילים אותו לתוך אינה תהום עמק והוא נופל ונופל, יורד ויורד לשאול תחתיות, המעמיק והולך ללא סוף.

זעה קרה כסתה את כל גופו. הוא חומק החוצה ומתחיל לצעד בתוך החשך. עננים כבדים מכסים את השמים, וגשם טורד הדולף בלי הרף ומרטיב אותו עד לשד עצמותיו מזכיר לו שבועצם עדין לא מת. הוא עוד חי בעולם הזה, וכאן עוד אפשר לחזור בתשובה. עדיין לא הכל אבוד. יש רק להתגבר על המכשולים, להשתחרר מהשפעת היצר

הרע, להלחם נגד ההרגלים הרעים, וכך להנצל מדינה של גיהנם.

אולם איך עושים זאת? איך מגיעים לשערי התשובה? כיצד מתחילים ובמה פותחים? הרי למדן גדול אף פעם לא היה. אי פעם בעבר היה לומד דף גמרא, או מקשיב לדרשה של מגיד, אבל מזה זמן רב התחסס לךך בבזו ובלעג, בנצלו את כל הענין כחומר להלצותיו ולבדיחותיו, ואם כן איך אפשר להנתק מעבר פה מכער ולהתקרב לדרכי התשובה?

והנה עומד בערקע על יד דלת חדרו של הצדיק. הוא השתנה כלו, מכנס בתוך עצמו, שבור ורצוץ, לגמרי לא אותו בערקע...

בעל האכסניה נצב מרחוק, מתבונן בתדהמה ואינו מאמין למראה עיניו. מי היה יכול לעלות על דעתו שדברי הצדיק ישפיעו על בערקע במדה כזו, עד שהוא עומד כעת נרעש ונפתח בחצות הלילה ומתחנן שיתנו לו להכנס אל הצדיק כדי להתודות על חטאיו ולקבל על עצמו את תשובת המשקל.

הדלת נפתחת ובערקע נמצא בפנים, ביחידות אצל הרבי. זרמי דמעות זולגות מעיניו. הוא בוכה ומקונן, מכה באגרופיו על לבו, ומונה בקול את כל החטאים והעונות והפשעים שעבר בימי חייו; את העברות שבין אדם למקום ואת העברות שבין אדם לחברו. עד היכן הגיע בשפלותו

הנוראה בהתמרדו נגד מצות הבורא. באיזו צורה נלעגת עשה לצחוק ולקלס כל מנהג יהודי וכל דבר שיש בו ריח של קדושה. היצר הרע שלט בו שלטון בלי מצרים וסחב אותו מטה מטה עד לדיוטה תחתונה. האם יש עוד תקוה למומר להכעיס כמוהו לשוב בתשובה?

— אני מוכן לעשות הכל כדי לכפר על עונותי — קרא בערקע מנהמת לבו — יורה לי הרבי את הדרך לתשובה. ישיל עלי לעשות את הדברים הקשים ביותר: תעניות סגופים וענויים ואני מקבל עלי הכל ברצון. שום דבר לא יבצר ממני ובלבד שבורא העולם, החפץ בתשובת רשעים ירחם עלי, יתן יד לרשע כמוני וישיבני אליו...

בערקע נפל לרגלי הצדיק והתחנן: - אני רוצה לחזור ולהיות יהודי, רבי! אני רוצה להיות שוב בעל מלאכה פשוט, איזה בערקע חטט היושב בחדרו הדל בלמברג, מתפרנס בדחקות, ועובד את בוראו מבלי לבא אליו בטרוניות...

הצדיק ישב נדהם נוכח שטף דבוריו של בערקע. מודויו של הברנש היה ברור שהוא לא פסח רחמנא לצלן על שום עברה שבתורה. ואם כן מה עושים עם ברנש כזה? האם יתכן שאדם כזה יתהפך מן הקצה אל הקצה, יחליץ ממעמקי הטמאה ויעבר לעולם הקדושה? קשה מאד להאמין בכך. אך האם אין זה אלא הרהור גרידא שמחר או מחרתים הוא יפוג ויעלם כיום אתמול כי יעבר, והוא יחזור שוב אל

הגויים רחמנא לצלן, ושוב יעבר על כל העברות שבועולם ויטבע בין הטמאה יותר ויותר?...

הצדיק נאנח עמקות. הוא קם מכסאו והחל פוסע בחדר הנה והנה. מה עושים, לבל ידח ממנו נדח? לפתע עצר ממהלכו והתיצב על יד בערקע.

— מה פרושה של תשובה? — קרא הצדיק בהחדירו את מבטו בפני בערקע — ראשית, חייב בעל התשובה להתרחק מהסביבה הנכרית, להנזר ממאכלות אסורות, להתחיל להתפלל כל יום בצבור ואחר כך גם להתענות בימי שני וחמישי והשי"ת יהיה בעזרו!...

אולם בערקע רואה בתשובת הצדיק דברים פשוטים מדי וחושש שהצדיק אינו תולה בו תקוות מרבות. לא יתכן שבשביל בעל עברה כמוהו תספיק תשובה כזו...

הוא פורץ אפוא שוב בבכי ובזעקת שבר:

— יסלח לי כבוד הצדיק הקדוש, אולם מתירא אני שמא הוא דוחה אותי בקש... מי כמוני יודע עד מה עצמו עונותי ופשעי ומה גדולה אשמתי, ולכן יודע אני שאין די בתשובה כזו כדי לכפר על עברות כאלה. יוציא נא למעני תשובת משקל כבדה ביותר בהתאם לחמרת האשמות... הלואי ויכלתי לקרע את סגור לבי ולשכנע את רום מעלת צדקתו שאני מתחרט באמת ובתמים על כל מה שעשיתי וכי עז רצוני לשוב בתשובה שלמה. שום

דבר לא יהיה קשה עבורי ולא ארתע משום משימה. אני מוכן לצית לפקדתו ולקיים את כל מה שייצוו עלי מבלי לסטות פקוצו של יוד. אפלו אם אין לי כפרה אלא מיתה, אני מוכן לבא באש ובמים ובלבד שאזכה לסליחה ומחילה. יחוס נא הצדיק על נשמה טועה ונדחת כמוני ואל יתן לי לטבע יותר ביון המצולה. אני בטוח שהקב"ה שלח את מעלתו לכאן רק למעני. בודאי יש לי עוד זכות כלשהי בשמים או שזכות אבותי היא שעמדה לי לפתח בפני את פתחי התשובה. אנא, אל יחשש לגמר את המשימה ולהראות לי את דרך התשובה הנכונה. יעזר לי להגיע אל דרך האמת ויורני כיצד להתקרב לאבינו שבשמים...

דממה כבדה השתררה בחדר. בערקע עמד שחוח ונדכה וצפה למוצא פיו של הרבי, אשר שקע בהרהורים כבדים. לאחר הפוגה ארכה הגיעו לאזניו של בערקע דבריו של הרבי כאלו ממרחקים:

— שמעני בערקע! — קרא הרבי — בתחלה אמנם לא האמנתי שאתה מתכוון לכך ברצינות. אך עתה אני יודע שאתה רוצה באמת לשוב בתשובה שלמה ולהתחיל הכל מחדש. ובכן הסכת ושמע:

— כדי להגיע לתשובה שלמה ולזכות לסליחה ומחילה גמורה, עליך לקבל על עצמך להתענות בכל ימות השבוע ברציפות, כלומר לצום משבת לשבת, מבלי לטעם שום דבר. רק בשבת, שהתענית בו אסורה, תפסיק את הצום

ותאכל ותשתה כדי לקיים מצות ענג שבת. בצאת השבת תתחיל שוב לצום כל ימות השבוע עד השבת הבאה. באפן כזה תמשיך — עד שיודיעו לך מן השמים להפסיק את הצום. מוכן מאליו שבימי הצום, תאמר פעמים ביום ודוי, בחרטה על העבר ובקבלה על העתיד, תאמר תהלים בכונה גדולה ותעסק בתורה עד כמה שיידך מגעת. וכשתעשה כל זאת בדיוק כפי שאני מצווה עליך, אני מבטיחך שתשובתך תתקבל ברצון ותזכה לכפרה גמורה על כל עוונותיך...

בשמעו את דברי השמש פנה אליו בערקע בבקשה,
בהדגישו כל מלה ומלה בנעימה כזו כאלו כל חייו תלויים
במלוי בקשתו זו:

— יש לי משאלה גדולה אליך, ואני מתחנן לפניך
שלא תשיב את פני ריקם. קבלתי על עצמי להתענות
משבת לשבת, ועז רצוני להשאיר כאן בבית הכנסת במשך
כל השבוע, כדי שלא יפריעו לי בעבודת ה', ואני מבקש
ממך שתתן לי להשאיר כאן כל ימות השבוע. מקומי יהיה
בתבה הגדולה אשר מתחת לבימה, שם אהיה סגור במשך
כל הזמן שהמתפללים נמצאים בבית הכנסת, וכאשר אחרון
המתפללים יעזב את המקום, תפתח את התבה ותתן לי
לצאת ממחבואי, כדי שאוכל לבלות את זמני בתורה ובתפלה
בבית הכנסת, ובפרוודור אוכל לישן קצת ולנוח לפי הצורך.
ובהשקמת הבקר, כשתשוב לפתח את בית הכנסת, תסגור
אותי שוב בתבה...

— זה יהיה מנהגי במשך כל השבוע — המשיך בערקע
— ואלו בליל שבת, כאשר כל הקהל יעזב את בית הכנסת,
אחרי קבלת שבת ותפלת ערבית, תתן לי לצאת מהתבה.
אני אלק אל ביתי לסעדת השבת, כי הנני תושב המקום..."

השמש הקשיב בדריכות מרבה למשאלתו המוזרה של
היהודי הבלתי מפר, ובראותו שהלה מתכונן לכך במלא
הרצינות, לא נתנו לבו לסרב, והוא הבטיח לו שיעשה
למענו את כל מה שהוא בקש ממנו.

פרק רביעי

מחילה גמורה

בערקע החיט קבל על עצמו לעשות ולקיים בנאמנות
ובדיקנות כל מה שהצדיק צוה עליו.

על אחזת הפריץ לא רצה יותר להסתכל. הוא חפץ
להיות הרחק ממטחוי קשת מהמקום בו בצע כל כך הרבה
עברות. הוא עזב אפוא את הכפר ללא שהיות ויצא העירה
— חזרה ללמברג.

בהגיעו העירה עם עלות השחר, חפש לו ראשית כל
בית כנסת באזור נדח בקצה העיר, מקום שם לא הכירוהו.
הוא השתפך בתפלה בככי ובתחנונים מעמק הלב, ושקע
את כל עצמותיו באימה ברתת ובוזע בתפלת שחרית זו,
הראשונה שלו מזה זמן רב. התפלה נמשכה שעה ארבה,
כל המתפללים כבר עזבו את בית הכנסת, אך בערקע אינו
מסיים את תפלתו. השמש, שתחלה לא רצה להפריע לאורח
הזר בתפלתו הנלהבת, לא יכול היה להמתין יותר, והוא
נגש אל בערקע ובקשו שיסיים את תפלתו, כי רוצה הוא
לסגור את בית הכנסת.

כך נשאר החיט בבית הכנסת ובמשך השעות הרבות שבית הכנסת היה סגור, עסק בתורה ובתפלה והפיל תחנתו בפני רבון העולמים, בבקשו סליחה ומחילה וכפרה על עונותיו. כל יום גמר את כל ספר התהלים בבכיות מרבות, כאשר ים של דמעות שוטפות מעיניו, ובשארית הזמן למד תורה כמדת יכלתו, ועצם העבודה שעדין נשאר משהו בזכרונו ממה שלמד בימי נעוריו, נתנה לו קצת עדיד וחזקה בו את התקנה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תשובתו וכי תעניותיו וסגופיו יתקבלו לרצון לפני אדון כל.

ככל שהתקרבה השבת, כן היה לו קל יותר לסבל את יסורי הרעב. ההרגשה שהנה יגיע יום השבת הקדוש והוא יצא ממקום מסתרו וילך הביתה, אל אשתו וילדיו ויקים את השבת כהלכתה כמצות הבורא וגם יסעד את לבו בסעדת השבת — נתנה לו את העז להתחזק ולקבל הכל באהבה ובסבלנות.

מאידיך היה בערקע מלא חרדה בנסותו לתאר לעצמו כיצד תקבל את פניו אשתו הכשרה והצנועה, שהוא השביע אותה סבל כה רב, גרם לה חרפה ובושה ושבר את לבה בהתנהגותו הגלוזה. והרי אין היא יכולה לדעת עד כמה נשתנה בימים ספורים אלה — ובנדאי לא תתן לו לעבר על סף הבית. אך אין בררה, יהיה מה שיהיה... סוף כל סוף היא תהיה מוכרחה להבחין בשנוי שחל בו ועוד תשבע נחת ממנו.

לבסוף הגיע זמן כניסת השבת. קהל המתפללים התאסף בבית הכנסת. החזן פתח בתפלת קבלת שבת, ולאחר סיום התפלה התפזר כל אחד לביתו.

לבו של בערקע, שהיה מסתר בתבה הסגורה אשר מתחת לבימה, החל לדפק בחזקה, כאשר בית הכנסת התרוקן. הוא צפה בדריכות לרגע שאחרון המתפללים יעזב את בית הכנסת, והשמש ישחרר אותו ממאסרו. אולם הוא חכה לשוא. הקהל עזב את בית הכנסת, ויחד אתם יצא גם השמש ששכח לגמרי את בערקע ואת ההבטחה שנתן לו, והלך לו הביתה לסעד את סעדת השבת — — —

הנרות והעששיות התחילו לדעוך, ובבית הכנסת השתררה אפלה — והוא, בערקע, יושב מבודד לבדו בתבה הסגורה, רעב ותשוש אחרי צום של ששה ימים רצופים, מבלי שיוכל לקדש על היין ולקיים את מצות ענג שבת... והריהו כמנדה מאלקים ואנשים...

יותר לא יכול היה בערקע לשלט בעצמו. כל מעינות הדמעות שלו נפתחו בבת אחת, והוא געה בבכיה גוראה.

— "רבוננו של עולם — שפך את שיחו לפני המקום — אני רואה שתשובתי לא נתקבלה, וסלקת אותי לגמרי ממחיצתך, כי אחרת לא היה השמש שוכח אותי והיה משחרר אותי מכלאי. ומכיון שאני יודע, ששום דבר אינו מתרחש בלי השגחה פרטית, אני רואה בכך אות, שאינך רוצה יותר לא בי ולא בתשובתי ולא בסגופי. עונותי אשר

רבו מספר יצרו בודאי חומת ברזל המפסיקה ביני לבינך, על כן אין לי בררה אלא לבקש מלפניך, אבי ומלכי, לרחם על נשמה תועה כמוני ולשים קץ לחיי שהפכו עלי לגטל לבלי נשוא. קח נא את נשמתי ותהא מיתתי כפרתתי, כמו שאמרו רבותנו זכרונם לברכה, על עברות ידועות, שרק מיתה מכפרת עליהן".

כך שטח בערקע את תחנתו לפני אביו שבשמים בלב שבור ורצוץ ובועקה גדולה ומרה עד שמרב עיפות וחלשה נרדם ושקע בתרדמה עמקה.

והנה בשנתו שומע פתאם בערקע איך משהו מדבר אליו בקול שלא מהעולם הזה: אל תתיאש ואל יפל רוחך! יש תקווה לשה הנדחת... רק חזק ואמץ!

ובעודו מנסה לראות מי הוא המדבר אליו, מתגלה אליו בחלומו אליהו הנביא שבא אליו לנחמו ולחזקו ולאמצו...

— שלחו אותי מן השמים לבשר לך את הבשורה הטובה שתשובתך נתקבלה — אמר לו אליהו הנביא — מעתה אינך צריך לצום יותר. עוד מעט יבא השמש ויוציאך מן המסגר, תלך לביתך ותתענג על השבת כמצות השם יתברך. מיד אחרי שבת תמכר את נחלת ביתך ותקנה לך צריף קטן על יד המקווה ואני אבא אליך כל לילה כדי ללמד אותך תורה.

מיד לאחר מכן נעלם מעיניו אליהו הנביא — ובערקע התעורר והנה חלום. הוא הביט סביבו וראה שעדין הוא נמצא בתבה הנעולה. בלבו התחוללה סערה אימה: היתכן שכל זה אינו אלא חלום שוא?!

אולם כששחזר את כל פרטי החלום הבלתי רגיל, הגיע לידי מסקנה, שעוד מעט קט יוכל להוכיח אם יש בחלום דבר של ממש, שהרי אם אמנם יבא תכף השמש לפתח לו את הפתח, אין ספק שהיה זה באמת המלאך המבשר שבא אליו בחלומו, וכי עליו לקיים בשלמות את כל מה שהוא אומר לו. אך אם השמש לא יגיע, ידע שהיה זה חלום שוא.

בערקע לא הספיק לגמר את מחשבתו, והנה הוא שומע שפותחים את דלתות בית הכנסת ומיד נשמעים צעדיו של השמש המתקרבים למחבואו.

בידים רועדות פתח השמש את דלת התבה, ובראותו את בערקע הוא נפל על צווארו ובקש ממנו סליחה על ששכח אותו בעת שסגר את שערי בית הכנסת.

— ובאמת הרי זה מעשה פלא — הוסיף השמש — גמרתי מזמן את סעדת השבת ושכבתי לישן, אך פתאם מופיע בחלומי איש שיבה, בעל הדרת פנים נפלאה, והוא פונה אלי ואומר לי: רויץ מהר לבית הכנסת והוצא את בעל התשובה מהתבה, אחרת לא תהיה תקווה לאחרייתך. התלבשתי אפוא חיש מהר ורצתי לכאן כחץ מקשת. אנא

מחול לי על שגרמתי לך צער בשגגה.

עתה כבר היה ברור לבערקע, כי אכן זכה לתשועת ה'. הוא נחפוז אפוא ללכת הביתה ולבו מלא על גדותיו מרב תודה וברכה לשמו יתברך...

פרק חמישי

כתינוק שנולד מחדש

בעליצות ובלב קל צעד בערקע לעבר ביתו שנמצא בקצה השני של העיר. בחוץ דלף הגשם והרוח חדרה לעצמות — אולם בערקע לא הרגיש בכך כלל. גם הרעב לא הציק לו יותר אם כי שום דבר לא בא אל פיו ממוצאי שבת שעברה. הוא היה נרגש ונסער פלו מרב אשר וגיל פנימי. התחשק לו לצאת ברקוד שלאחר חצות בתוך הרחובות הגשומים.

לבסוף הגיע לביתו, שהיה סגור כמו כל הבתים שמסביב, ובני הבית נמו את שנתם. בערקע דפק בדלת: — חנה פתחי את הדלת. זה אני, בעלך בערקע...

אשת החיט התעוררה משנתה, ובשמעה שבעלה הוא הדופק בשעה כה מאחרת, נתקפה בחמת זעם והתנפלה עליו במלים מרות ביותר:

— איפה היית כל הזמן, מומר להכעיס כמוך? מזה חדשים רבים לא הראית את צלך כאן, ואיזו רוח רעה

הביאה אותך פה עכשו בעצומו של ליל השבת לאחר חצות! לך לך אל הגוים שלך ואל הפריצים ההוללים והנה לי לנפשי... האם לא די בצרות ובבזיונות שסבלתי ממך עד כה? הייתי מלאת תודה לה' בחשבי שזכרך כבר הולך ונשכח מלב הבריות — והנה שוב החזיר אותך השטן לכאן להשפית לי את מנוחת השבת.

כך שפכה אשת החיט את כל חמתה על ראש בעלה, מבלי שיהיה לה משג קל שבקלים אינה שנוי התחולל בבעלה במשך השבוע האחרון.

בערקע מצדו, שלא כהרגלו, לא השיב לה אף במלה קשה אחת על כל חרופיה וגדופיה, בידעו עד כמה היא צודקת בטענותיה וכי אכן הכל מגיע לו, עקב כל הסבל והענויים שגרם לאשתו המסכנה. ולכן השיב בשפה רכה ובתחנונים מרבים:

— חנה, עטרת ראשי, עשי נא עמדי חסד, אם לא למעני, הרי למען כבוד קדשת השבת. פתחי את הדלת ותני לי להכנס לבית. אני רוצה לעשות קדוש ולאכל את סעדת השבת כמצות השם יתברך.

דברים נכנעים אלה, שאשת החיט לא הייתה רגילה לשמע מפי בעלה השכור וההולל, הגבירו עוד יותר את מבוכתה. האם זהו בעלה? האם זהו אכן בערקע שלה? הקול אמנם קולו של בערקע, אולם הדבורים אינם דבוריו של בערקע... אף פעם בעבר לא דבר אליה דבורים שקטים

ורגועים כאלה... האם הפך בעלה ליהודי כשר כנה שכל חפצו ורצונו הוא רק לקיים את מצות הקדוש ולאכל סעדה לכבוד שבת?...?

אך בערקע אינו מרפה, הוא מדבר שוב דברי פיוס ומתחנן בפני אשתו:

— אני עומד בתוך הגשם השוטף, אני רטוב לגמרי... אנא אל תתעקשי, כבר מאחר מאד... עוד יהיה לך זמן לעשות אתי את חשבון הנפש... פתחי לי את הדלת...

— אבל מדוע באת רק עכשו, כל כך מאחר בלילה, כשהכל מסביב שקט ושקוע באפלה? האם לא יכלת לבא בתחילת הלילה, בשעה שקלם באים לעשות קדוש? — המשיכה חנה לטען כנגדו.

— זהו ספור שלם, רעיתי, ועוד יהיה לנו זמן לדבר על כך. אך תחלה תני לי להכנס ולא אעמד בגשם רטוב עד לשד עצמותי...

לבסוף נעתרה חנה ופתחה את הדלת. בערקע נכנס הבית כאשר ברכת "שבת שלום" רחב מתפשט על פיו, והוסיף בחדוה רבה:

— השבח לא—ל עליון שהחזיר אותי לביתי ולמשפחתי — ואז פתח בגיל ובשמחה באמירת "שלום עליכם!"

הפתעתה של חנה הלכה וגברה מרגע לרגע. "שלום

עליכם" כִּזָּה לֹא שִׁמְעָה מְעוֹלָם מִפִּי בַעֲלָה. וְהִיא הַזְדַּרְזָה לְעַרְךָ אֶת הַשְּׁלַחַן בְּחֵלוֹת וַיִּזֵּן.

הוא קדש על היין בהתלהבות גדולה, נטל את ידיו, ובכונה רבה ברח את ברכת המוציא. אכל בנחת את מאכלי השבת, שר את הזמירות בנעימה לבבית וברך ברכת המזון. אחר-כך קרא קריאת שמע ושכב לישן על הארץ...

בלב הולם מהתרגשות עקבה חנה אחרי בעלה באכלו את סעדת השבת והתרגשותה גברה והלכה כשהקשיבה לשירי הזמירות שלו. בקשי רב יכלה להתגבר על השתוממותה: מה קרה פתאם לבעלה? הרי אין היא מכירה אותו כלל.. הן הוא מתנהג כצדיק גמור. רבון כל העולמים, מה מתרחש כאן? האם זה אכן קורה במציאות או אולי אין זה אלא חלום תעתועים?...

חנה לא עצמה עין כל הלילה. היא צפתה שכבר יאיר הבקר כדי שתוכל לראות ולהוכיח מה קרה. אך השעות נקפו ונתמשכו כשנים. כל החויות שעברו עליה במשך כל מי חייה עד היום הזה עלו ורחפו לנגד עיניה.

האם סוף סוף נתעוררו עליה רחמיו של הקדוש ברוך הוא והפך את לב בעלה לטובה?!

כשהאיר היום והיא הבחינה בבעלה כשהוא שוכב ליד הדלת, על הרצפה הקרה בלי כר לראשו, נגע הדבר עד עמק לבה. מעין רגשותיה נפתח מחדש והיא התחילה

לבכות...

גם בערקע התעורר משנתו בהשכמת הבקר, נטל את ידיו כדין והלך למקנה לטבל לכבוד שבת. אחר כך לקח את הטלית והלך לבית הכנסת להתפלל. בחזרו מבית הכנסת, נשק בערקע את המזוזה ככל יהודי פשוט, קדם את פני בני ביתו בברכת "שבתא טבא", עשה קדוש, סעד את סעדת השבת בנגנו את הזמירות של סעדת היום, וברך על המזון — הכל כמו יהודי הירא וחרד לדבר ה'.

חנה, אשתו, לא יכלה יותר לשלט ברגשותיה. היא מכרחה לדעת מה פשר כל השנוי שחל בהתנהגותו של בעלה. עתה לא הרפתה מבעלה:

— אמר לי בערקע, מה קרה לך? מאימתי התחוללה כך מהפכה כזו?!

— חכי מעט קט והכל יתבהר לך — השיב בערקע — הרי שבת היום. אחרי הבדלה אספר לך את הכל, מבלי להעלים ממך שום דבר.

כך עבר יום השבת. בערקע ערך את הסעדה השלישית ושר את הזמירות בקול נעים שהרעיד את הלב בתוך דמדומי בין השמשות. לאחר תפלת ערבית הבדיל על הכוס בכל פרטייה ודקדוקיה. ורק אז התישב ליד השלחן וספר לאשתו את כל מה שעבר עליו, וכיצד הפך בין לילה לאדם אחר, בהשפעתו של הצדיק...

כְּשֶׁגָּמַר אֶת סְפוּרוֹ, פָּנָה לְאַשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ שֵׁשׁ בְּדַעְתּוֹ
לְמַכּוֹר אֶת הַבַּיִת הַזֶּה וְלִשְׁכַּר לָהֶם דִּירָה לְיַד הַמְּקוּוֹה. הוּא
סָרַב לְגַלּוֹת לָהּ אֶת טַעַם הַדְּבָר, אֲךָ בִּקְשׁ מִמֶּנָּה שְׁלֹא
תִתְנַגֵּד, כִּיּוֹן שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵינָיו זֶה כּוֹנֵן נִסְתָּרֵת לְמַעַן מִטְרָה
קְדוּשָׁה מְאֹד. בְּתַחֲלָה לֹא רָצְתָה חֲנָה אֶפְלוּ לִשְׁמַע עַל כֶּךָ.
הֵיִתְכַּן? מִי זֶה הוֹלֵךְ לְמַכּוֹר בַּיִת שֶׁהוּא נִחְלַת אֲבוֹת וְעוֹבֵר
לְהִתְגוֹרֵר לְצָרִיף שְׂכוֹר וְעֵלּוּב? אֲךָ בְּעַרְקָע עָמַד בְּתַקְפָּה עַל
דַּעְתּוֹ. בְּרֹאוֹתָה שֶׁהִחְלַטְתּוּ נְחוּשָׁה, הַבִּינָה שׁוֹדָאֵי יֵשׁ טַעַם
כְּמוֹס בְּדַבָּר, וְנִעְתָרָה לְבִקְשָׁתּוֹ.

כֶּךָ עָבַר בְּעַרְקָע לְגוֹר בְּצָרִיף הַדָּל שֶׁלִּיד הַמְּקוּוֹה. הוּא
חֹזֵר שׁוֹב לְמִלְאֲכַת הַחִיטּוֹת, הַתְּנַהֵג כִּיְהוּדֵי פְּשׁוּט — וְאִף
אֶחָד לֹא הָיָה יְכוֹל לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שְׁאֵלֵיהֶוּ הַנְּבִיא מִתְגַּלֶּה
אֵלָיו מְדֵי לִילָה בְּלִילָה וְלוֹמַד אֹתוֹ אֶת הַתּוֹרָה.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

גְּזֵרַת הָרֵב

רְבֵה שֶׁל לְמַבְרָג בְּיָמִים הָהֵם הָיָה גָּאוֹן וְצַדִּיק מְפָרְסֵם.
כָּל הַיּוֹם עָסַק בְּעֵינָיו הָעִיר וּבְצָרְכֵי הַכָּלָל, הַחֲזִיק וְנָהַל
יְשִׁיבָה גְדוֹלָה וְהָשִׁיב עַל שְׁאֵלוֹת שֶׁהוֹפְנוּ אֵלָיו מְכַל קִצּוֹת
הָאָרֶץ. וְרַק עִם רַדַּת הַלִּילָה כְּשֶׁהִתְמוּלָה הַשְּׁתַתְקָה וַתִּנּוּעַת
הַמְּבַקְרִים נִפְסְקָה, הָיָה פּוֹנֵה לְחִדְרוֹ, לִשְׁכַּב וּלְנוּחַ כְּדֵי לְהַפְיֵג
אֶת הָעֵיפוֹת וּלְהַחֲלִיף כַּח.

קְרוֹב לְחִצּוֹת הַלִּילָה הָיָה קֵם מִשְׁנָתוֹ, נוֹטֵל אֶת יָדָיו,
מִתְעַטֵּף בְּחִלּוֹקוֹ וְיוֹשֵׁב עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה כָּל הַלִּילָה
עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר. וְאִזּוֹ הָיָה אוֹמֵר בְּדַבְּקוֹת רְבֵה אֶת בְּרֻכּוֹת
הַשַּׁחַר וְהוֹלֵךְ לְבַיִת הַכְּנֶסֶת לְהַתְפַּלֵּל כְּוִתִּיקָיו.

לְעֵתִים קְרוֹבוֹת הָיָה הָרֵב מְעוֹרֵר אֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּאַמְצֵעַ
הַלִּילָה, כְּדֵי שֶׁהִלָּה יְלוּהוּ בְּדַרְכּוֹ לְמַקְוֵה, כִּי לְפִי הַדִּין אֲסוּר
לְתַלְמִיד חֶכֶם לְלַכֵּת בִּיחִידוֹת בְּלִילָה. הָרֵב הָיָה טוֹבֵל בְּמַקְוֵה,
וּבְשׁוּבוֹ לְבֵיתוֹ הָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּסִתֵּר בְּקַדְשָׁה
וּבְטְהָרָה, וְאִף אֶחָד לֹא יָדַע עַל כֶּךָ.

פַּעַם אַחַת, בְּלָכְתּוֹ לְמַקְוֵה, בְּשַׁעַה מְאַחֲרַת לְאַחַר חִצּוֹת

בלוית השמש, הבחין הרב באור בהיר הבוקע מחלון הצריף שליד המקוה, בעת שבכל העיר שררה אפלה גמורה וכל תושביה שקועים היו בשנה עמקה. הדבר היה לפלא בעיני הרב, והוא שאל את השמש האם ידוע לו מי גר שם בצריף שליד המקוה.

— כמדומני שגר שם איזה חיט, שהשתכן כאן לאחרונה — השיב השמש — ואומרים עליו שאיננו מן ה"מיחסים"...

— אם כן, גש נא ותציץ מה קורה שם בפנים ומה מתרחש שם בשעה כה מאחרת בלילה — צוה הרב על השמש.

השמש דפק על הדלת.

— מי שם? — נשמע קול מבפנים.

— פתח נא בבקשה את הדלת... זה אני הדופק, השמש של העיר, בפקדת הרב!

בשמעו שזהו השמש שדופק בשמו של הרב, פתח בערקע את הדלת מיד, והשמש נכנס פנימה.

— מה אתה עושה כל כך מאחר בלילה? הרי כל תושבי העיר נמים את שנתם מזמן, שום קרן אור לא נראית באף מקום, ואלו אצלך יש כל כך הרבה אור?...

— הרי רואה אתה — השיב בערקע — יושב לו החיט ומתקן בגדים... —

עזב אפוא השמש את בית החיט ומסר לרב שהחיט יושב לו ומתקן בגדים וחוץ ממנו אין אף אחד בבית, פרט לבני הבית הנמים את שנתם.

נחה דעתו של הרב והמשיך בדרךכו למקוה. לאחר שטבל חזר הרב לביתו לשעוריו, ולענינים הנשגבים שהיה עוסק בהם בשעת רצון זו של אשמרת הבקר.

כעבר ימים אחדים שוב הלך הרב לטבל במקוה לאחר חצות הלילה. הוא העיר את השמש, ויחדו צעדו בסמטאות האפלות של הגטו היהודי בדרךכם למקוה. מסביב שררה חשכה ועלטה — ורק מחדרו של החיט בוקע האור.

— בכל זאת תמוה הדבר בעיני — פנה הרב אל השמש — חייקל, לך שוב וראה מה עושה שם החיט בשעה כה מאחרת בלילה.

הלך אפוא חייקל השמש, דפק על דלתו של החיט, נכנס אל הבית וחזר מיד באותה תשובה כמלפני ימים אחדים:

— החיט יושב ליד השלחן ותופר. מלבדו לא ראיתי שום איש בבית, פרט לבני ביתו הישנים שנת ישרים.

הסיח הרב את דעתו מהענין, והמשיך בדרךכו: טבל את טבילותיו במקוה וחזר לשעוריו ולעבודת הבורא.

לאחר תקופה קצרה הלך שוב הרב למקוה. היה זה

לילה סוער במיוחד, והרוח החזקה כבתה את הגר של הפנס שנשא בידי השמש. החזיק הרב בידי השמש וכך פסעו שניהם בתוך העלטה — אך ראה זה פלא: מביתו של החיט בוקע האור ומבהיק עד למרחוק.

עתה הטריד הדבר באמת את דעתו של הרב והוא אומר לשמש:

— חייקל, סבורני שאין זה דבר פשוט עם החיט שלך... הואיל נא לגשת עוד הפעם ובדק שוב מה הוא עושה בשעה כה מאחרת שלאחר חצות הלילה!

דופק השמש שוב בדלת. בערקע היודע כבר מראש מי הוא הדופק, פותח מיד את הדלת, ושוב רואה השמש את המחנה המפר: בערקע יושב ליד שלחן עבודתו ועוסק בתפירה.

השמש מסתכל בכל הצדדים, בולש במבטו את כל פנות הבית — אך אין הוא רואה מאומה. האשה והילדים שקועים בשנה, ומלבד זאת אין הוא מבחין בשום דבר חריג.

חזר חייקל אל הרב ואומר:

— רבי, חבל על הטרחה... אין מה לתפש ואין מה לראות. חיט ככל החיטים, יושב ותופר בגד לאור הגר. אין שום סבה להיות מטורד בשל כך, רבי.

— אך הדבר הוא בכל זאת לפלא בעיני — מדבר הרב כאלו לעצמו — האם אין לו מספיק זמן ביום לעשות את מלאכתו והוא צריך לעבד לילות שלמים? ראה, חייקל, זו הפעם השלישית שאנו רואים את האור דולק בתדרו של החיט, ובכל פעם אנו מוצאים אותו כשהוא עסוק בתפירה — האינך סבור שהדבר אינו פשוט כלל ועקר?

השמש לא ענה. הוא יודע שהרב אינו זקוק להסקמתו. אם הרב קובע שהדבר אינו פשוט, ודאי יש דברים בגו. אחרי דממה קצרה מזדקף הרב ואומר:

— בא עמדי חייקל. הובילני נא, במטותא ממך, לדלתו של החיט. עז חפצי להציץ בעצמי ולראות מה מתרחש שם בדירתו של החיט.

דפק הרב בדלת, ומבפנים נשמע הקול:

— מי שם?

— זה אני, הרב. פתח את הדלת, למען השם!

— הרב? — קרא בערקע המפתע, ופתח מיד את הדלת.

השמש נשאר לעמד בחוץ, ואלו הרב נכנס פנימה וסגר את הדלת אחריו. ומיד פרצה מפי הרב קריאת תמהון:

— מדוע כה חשוך כאן! הרי רק לפני רגע בקע מחלונך אור גדול, ועתה שוררת כאן חשכה ועלטה?...

— לא נשתנה דבר בביתי, רבי, לא כפיתי שום גרות
— אמר בערקע — הנה אדליק איזה נר... אורח כל כך
חשוב בביתי... זוהי באמת זכיה גדולה בשבילי...

וכשהדליק בערקע את הנר, ראה הרב לפניו חדר קטן
ודל עם חפצים זולים פזורים מסביב, וחיט פשוט נצב
לפניו...

— אמר לי את האמת — פנה אליו הרב כשהוא מישיר
את מבטו בפניו של החיט — ואל תעלים ממני שום דבר.
משכנע אני עתה כי הדבר אינו חלק. והרי אני גוזר עליך,
בסמכותי כרב בישראל וכמרא דאתרא, שתספר לי את כל
האמת, ומה מסתתר מאחורי כל זאת!

— רבי, כבוד תורתו העמיד אותי במצב מביך מאד
— קרא בערקע באנחה כבדה — כי אין לי רשות לגלות
את הדבר. אולם מאחר וכבודו גזר עלי בכח התורה, בתור
מרא דאתרא — אין לי בררה. אאלץ לספר את האמת, אך
הענין חייב להשאיר סוד כמוס ביותר. ובכן, ידע אפוא כבוד
הרב, כי אליהו הנביא מתגלה אלי בכל לילה ולומד אתי
תורה... וזהו מקור האור הבוקע מחלונני. אך מקרוב הדבר
שונה. לשמש, בתור אדם פשוט, נדמה שהוא רואה חזיון
גשמי: יושב לו חיט ומתקן בגדים. אך כבודו, בתור גאון
וצדיק וגדול בתורה וביראה, אשר עיניו פקוחות לראות
בתוך תוכם של דברים, אינו רואה, מה שנראה בדמיונו
של איש פשוט. אך מכיון שהוא לא זכה עדין לגלוי אליהו,

לכן לגבי כבודו שזררת אפלה בבית, כפי שזה במציאות
— ולכן אין כבודו רואה מאומה.

אין לתאר את הרשם העז שעשו דברי החיט על רבה
של למברג. פרוש הדבר שהחיט איננו בעל מלאכה פשוט,
אלא צדיק נסתר הזוכה לגלוי אליהו וללמד אצלו סתרי
תורה.

הרב בקש ממנו שיאמר לו דבר תורה שלמד מפי
אליהו הנביא זכור לטוב. מיד עמד בערקע והשמיע בפני
הרב חדוש נפלא שלא שמעתו און מעולם.

עמד הרב נרגש עד מאד ומלא התפעלות, והודה
להשם יתברך על אשר זכהו לשמע תורה ממקור כה נשגב.
שעה ארכה השתעשע הרב ושתה בצמא את דברי התורה
שיצאו מפיו של החיט. לבסוף קבעו שהרב יבא אל בערקע
בכל ליל שבת, כדי ללמד אצלו את החדושים שהוא קבל
מאליהו הנביא.

מאז היה רבה של למברג אורח קבוע אצל בערקע
בכל ליל שבת, והיה נשאר שם עד אור הבקר. בערקע
מסר לרב חלק מהחדושים שקבל מאליהו הנביא והרב היה
מתענג על כך בהנאה עלאית.

הרב חלק כבוד רב לחיט, בישבו בביתו, אך מחוץ
לבית, כשהיה פוגש את בערקע ברחוב, אפלו לא הסתפל
עליו. כי כך היה רצונו. הוא נשאר נחבא אל הכלים, חיט

פשוט, "בעל מלאכה" רגיל, ושום ילוד אשה פרט לרב, לא ידע דבר וחצי דבר על גדלתו ולאיזה דרגות הגיע בנגלה ובנסתר.

פרק שביעי

במקום בעלי תשובה

עברו שנים אחדות והרב המשיך ללמד אצל בערקע את התורה שהיה לומד מפי אליהו הנביא — והיה מתענג עליה ללא גבול.

פעם אחת בעת שגמרו ללמד פנה הרב אל בערקע ואמר לו:

— לאחרונה התחילו ספקות מכרסמים בלבי. התענוג שיש לי מהלמוד אתך הוא כה גדול שלעתים אני חושב: מי יודע? הרי אינני אלא בשר ודם, ולא פעם קרה שקשה להבחין בין טוב לרע. ולפתע מתעורר בי החשש ש... שמי יודע אם התורה שאני לומד אצלך אינו בא ח"ו ממקור לא טהור... ולמרות שאני מרגיש לפי דרך הלמוד ולפי השמחה שזה מעורר בי, שהחדושים הם לאמתה של תורה וכי הם באים מסטרא דקדשה — אף על פי כן כדי להרגיע את רוחי וכדי שלא יטרידו אותי מחשבות של ספק, הייתי רוצה לקבל איזה אות או מופת שאמנם כך הוא הדבר, ולכן הייתי מבקש ממך שתשוחח על כך עם רבך, עם

אליהו הנביא...

— כבוד הרב צודק בהחלט — השיב בערקע —
מכרחים באמת לקבל אות וסימן שחדושי התורה, שאני
מוזקק בהם את כבודו, נובעים ממקור של קדשה. זה טבעי
מאד שמתעוררים אצלו ספקות כאלה, כאשר החדושים
האלה מעברים אליו על ידי בריה שפלה ועלובה כמוני.

כאשר הרב הגיע בפעם הבאה לביתו של החיט, בשר
לו בערקע כי יש לו תשובה על ספקותיו:

— הבאתי את בקשתו בפני אליהו הנביא והוא אמר
לי כדברים האלה: אמר למרא דאתרא של למברג, שכדי
שתהיה לו הוכחה שחדושי התורה הנשמעים מפי באים
ממקור הקדשה — אני מבטיח לו, שכל זמן שהחיט, המוסר
לו את חדושי התורה, ימצא בין החיים, לא ימות שום
יהודי מתושבי למברג — — —

תשובתו זו הפתה בתדהמה את הרב. הכיצד? היתכן
הדבר שבעיר ואם בישראל כמו למברג, המאכלסת בלי
עין הרע, באלפים ורבבות מישראל, לא יקרה אף מקרה
של פטירה רח"ל? הרי זה הפלא ופלא...

אולם הרב שמר מאד את הדבר. בכל פעם שהוא שמע
שמכריזים על הלוייה, היה הרב שולח אחד מאנשי ביתו
כדי לברר מי הוא הנפטר ואפוא היה מתגורר.

ואכן, תמיד היה האיש חוזר ובפיו התשובה: — הנפטר

אינו מכאן. הוא היה גר בכפר, בעירה שבסביבה, והביאו
אותו לקבורה בלמברג. או: משהו מת בבית ההקדש, איזה
עובר-ארת, לא מתושבי העיר.

כך עברה תקופה ארוכה, ואף אחד מתושביה של למברג
אכן לא נפטר לבית עולמו. עתה ידע הרב בברור שחדושי
התורה באים ממקור הקדשה — ולא היה גבול לשמחתו.

פעם אחת ביום ששי אחד, שומע הרב את קולו של
השמש של "חברא קדישה" הקורא לצבור להלוייתו של
אחד מתושבי למברג...

בפחד וברעדה שלח הרב מיד את אחד מאנשי הבית
לרחוב כדי לברר מיהו הנפטר, וצוה עליו לחזור מיד ולהביא
לו את התשובה.

לא עברה שעה מרבה והשליח חוזר ובפיו המענה:

— הנפטר הוא איזה חיט עני, שהיה גר בצריף העלוב
שליד המקוה — — —

ועקת שבר פרצה מפי הרב בשמעו את דברי השליח.
הוא ברח ברכת "דין האמת" וקרע קריעה... ומיד העבירו
את פקדתו לחברא קדישה שיביאו את ארונו של החיט
לבית הכנסת הגדול, ושם ישא עליו הספד הרב בעצמו.

השמועה עברה חיש מהר בין תושבי העיר. הידיעה
שהרב נתקף ביגון כה גדול עקב מותו של החיט, כאלו

עולמו חרב עליו, עוררה תמהון רב, והתושבים נהרו
 בהמוניהם לבית הכנסת, מקום שם הצב ארונו של החיט
 על יד ארון-הקדוש, והרב נשא עליו דברי הספד נרגשים
 ביותר. הוא גלה בפני הצבור את כל פרשת חייו של החיט,
 מאז ימי נעוריו, את נפתוליו עם היצר הרע ומאבק הגבורה
 שלו לחזר בתשובה גמורה, עד שזכה להגיע למדרגה
 הנשגבה, שאליהו הנביא זכור לטוב נתגלה אליו בכל לילה
 ולמד אתו את סתרי התורה... "ואלו אני, רב העיר, עמדה
 לי זכותי רק פעם אחת בשבוע לשמע מפיו של הנפטר
 הקדוש, המטל כאן לפנינו, מעט מזער מאותם חדושים
 נפלאים שהוא שמע מפי אליהו הנביא!"

דברי ההספד של הרב עשו רשם כביר על אנשי העיר,
 שזה עתה נודע להם שצדיק וקדוש כזה חי היה בתוכם —
 והם לא ידעו. ההלוויה יצאה מבית הכנסת כאשר הרב וכל
 נכבדי העיר יחד עם אלפי התושבים צועדים אחרי הארון,
 והצדיק הנסתר, ר' בערקע החיט, הובא לקבורה בכבוד
 גדול.

פרשת חייו המפלאה והיחידה במינה של החיט החוזר
 בתשובה, נרשמה לזכרון בפנקס הקהלה, למען ילמדו
 הדורות הבאים מוסר-השכל עד היכן מגיעה כחה של
 תשובה, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה:

"במקום שבעלי תשובה עומדים — אין צדיקים גמורים
 יכולים לעמד!"